

Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav lingvistiky a ugrofinistiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Slovesa vyhledávající záporný kontext

Kieltohakuiset verbit

Verbs with Negative Semantic Preference

Přemysl Vítovec

Vedoucí práce: PhDr. Hilikka Lindroosová, CSc.

PROHLAŠUJI, ŽE JSEM DIPLOMOVOU PRÁCI VYPRACOVAL SAMOSTATNĚ A ŽE JSEM
UVEDL VŠECHNY POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURU.

V Praze dne 9. ledna 2008

Přemysl Vítovec

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Přemysl Vítovec', written in a cursive style.

DĚKUJI PHDR. HILCE LINDROOSOVÉ, CSc. A MGR. ANNĚ ČERMÁKOVÉ ZA CENNÉ

PŘIPOMÍNKY.

Obsah

1	Úvod	5
2	Teorie	9
2.1	Definice pojmů	9
2.2	Záporný charakter vyjádření	11
2.3	Slovesa upřednostňující záporný kontext	15
2.4	Modalita	17
3	Metodologie a data	20
3.1	Výběr sloves	20
3.2	Východiska pro zpracování dat	20
3.3	Metodika zpracování dat	22
3.4	Zpracovávaný korpus	24
4	Analýza	27
4.1	Úvodní poznámky	27
4.2	Slovesa TAHTOA a MEINATA	28
4.2.1	TAHTOA	28
4.2.2	MEINATA	33
4.3	Sloveso MALTAA	35
4.4	Slovesa ILJETÄ, KEHDATA, USKALTA a TOHTIA	38
4.4.1	ILJETÄ	39
4.4.2	KEHDATA	40
4.4.3	USKALTA	43
4.4.4	TOHTIA	47
4.5	Slovesa KANNATTAA, AUTTAA a PARATA	49

4.5.1	KANNATTAA	50
4.5.2	AUTTA	56
4.5.3	PARATA	58
4.6	Slovesa VÄLITTÄÄ a VIITSIÄ	59
4.6.1	VÄLITTÄÄ	61
4.6.2	VIITSIÄ	62
4.7	Slovesa HENNOA a RAASKIA	65
4.7.1	HENNOA	65
4.7.2	RAASKIA	66
4.8	Obecná charakteristika probíraných sloves	67
5	Podklady pro slovníková hesla	71
5.1	Úvodní poznámky	71
5.2	TAHTOA	73
5.2.1	TAHTOA (1)	73
5.2.2	TAHTOA (2)	73
5.3	MEINATA	74
5.3.1	MEINATA (1)	74
5.3.2	MEINATA (2)	74
5.4	MALTTAA	75
5.5	ILJETÄ	76
5.6	KEHDATA	76
5.7	USKALTA	77
5.8	TOHTIA	77
5.9	KANNATTAA	78
5.10	AUTTA	79

5.11 PARANEE	79
5.12 VÄLITTÄÄ	80
5.13 VIITSIÄ	80
5.14 HENNOA	81
5.15 RAASKIA	82
6 Závěr	83
7 Yhteenveto	85
8 Bibliografie	90

Seznam tabulek

1	Složení zpracovávaného korpusu	25
2	Nastavení pro vyhledávání v programu Lemnie 2	26
3	Frekvence záporných kontextů	27
4	Frekvence záporných kontextů	28
5	Pravé kolokáty slovesa TAHTOA v záporných kontextech	33
6	Pravé kolokáty slovesa TAHTOA v kladných kontextech	33
7	Pravé kolokáty slovesa MALTTAA v záporných kontextech	38
8	Pravé kolokáty slovesa MALTTAA v kladných kontextech	38
9	Pravé kolokáty slovesa KEHDATA v záporných kontextech	43
10	Pravé kolokáty slovesa KEHDATA v kladných kontextech	43
11	Prostředky pro zdůraznění motivace <i>opatrnost/strach</i>	45
12	Pravé kolokáty slovesa USKALTAA v záporných kontextech	47
13	Pravé kolokáty slovesa USKALTAA v kladných kontextech	48
14	Pravé kolokáty slovesa TOHTIA v záporných kontextech	49
15	Pravé kolokáty slovesa KANNATTAA v kladných kontextech	57
16	Pravé kolokáty slovesa KANNATTAA v záporných kontextech	58
17	Pravé kolokáty slovesa VIITSIÄ v záporných kontextech	64
18	Yhteenveto	89

1 Úvod

Slovesa vyhledávající záporný kontext jsou velmi nesnadno uchopitelnou skupinou finských sloves. Pozornější pohled nás přivádí k nutnosti vymezit v jejím rámci podskupinu, jež je tvořena slovesy s modálním zabarvením. Jak zápor, tak modální význam jsou nástroje, jimiž jako mluvčí manipulujeme s **propozicí**, tj. sémantickým základem věty. Shledáme-li tedy u sloves zmíněné podskupiny oba tyto řídicí prostředky, pak je nutné považovat tato slovesa za významné nástroje jazykového řízení. Má tedy zjevně smysl vynaložit úsilí na sestavení modelu této podskupiny, který alespoň částečně zvýší její srozumitelnost. Tento model předkládáme k posouzení v kapitole ANALÝZA (viz str. 27), principy jeho sestavování jsou vyloženy v oddílu METODOLOGIE A DATA (viz str. 20), teoretické pozadí celé problematiky je obsahem kapitoly TEORIE (viz str. 9). Výstupem tohoto textu je oddíl **PODKLADY PRO SLOVNÍKOVÁ HESLA** (viz str. 71), jenž shrnuje výsledky sémantické analýzy a doplňuje je o české ekvivalenty.

Model vzniká abstrakcí všech podstatných příznaků reálného jevu, který tímto modelem chceme popsat. Je tedy zřejmé, že při jeho sestavování musíme usilovat o komplexnost. Vymezujeme-li sémantickou skupinu, pak je nezbytné shrnout společné rysy prvků, které do této skupiny zařazujeme. Konstatujeme-li u této sémantické skupiny modální zabarvení, pak musíme vyložit, jak se tento modální charakter projevuje a z čeho pramení. Vykazuje-li tato sémantická skupina vazbu na záporný kontext, pak je logické tázat se na příčinu této skutečnosti. Vlastní popis prvku musí přinést soubor příznaků, které jej výstižně charakterizují a jednoznačně identifikují v rámci příslušné sémantické skupiny, přičemž nesmíme zanedbat případné vztahy tohoto prvku k prvkům ostatním. Zároveň je třeba upozornit na všechny podstatné zvláštnosti spojené s daným prvkem.

Z požadavku komplexnosti plyne, že pro modelování všech aspektů probírané problematiky nelze použít stejný způsob popisu. Modální charakter činí modelovaný systém zdánlivě neuspořádaným a proměnlivým. Abychom se dokázali v nekonečném spojitém poli hodnot orientovat, uchýlíme se při sémantické analýze k diskrétnímu popisu, tj. spojitě nekonečné pole nahradíme konečným souborem vhodně zvolených hodnot. Naproti tomu otázky *modálního charakteru* či *příčin vazby na záporný kontext* mají mnohem blíže ke kořenům celé problematiky, jejich zodpovězení proto může připomínat filozofický text. Filozofičnost však neznamenaá újmu na odbornosti, neboť nikterak nevyklučuje argumentaci. A dále připomeňme, že filozofie stojí za každým tázáním; *vyložit filozofii* znamená *netázat se*, a tudíž nepsat ani tuto práci.

K sestavení modelu je nezbytné definovat axiomy. Jsou-li axiomy jednou zdefinovány, nesmíme jim přidělený obsah a funkci měnit, neboť jediné tak má smysl usilovat o jednoznačná vyjádření. Je tedy zřejmé, že věci nikterak neprospěje, budeme-li věnovat sáhodlouhé pasáže diskuzím o různých pojetích téhož pojmu. Na odlišná pojetí a definice proto budeme v tomto textu odkazovat raději formou odkazů než pomocí citací či parafrází. Shledáme-li užitečným vypůjčit si mimolingvistický pojem, bude význam tohoto pojmu náležitě vysvětlen a doplněn odkazem na relevantní literaturu.

Naprostá většina zde prezentovaných úvah a závěrů vychází primárně z detailního, systematického studia korpusových dat. Původnost tvrzení je přirozeně relativní, neboť vzhledem k obrovskému tvůrčímu potenciálu lidstva nelze zaručit, že podobné úvahy nebyly již v minulosti někým prezentovány. Jako základní referenční literatura slouží jednak výkladové slovníky finského jazyka, tj. NYKYSUOMEN SANAKIRJA (Sadeniemi et al. 1973), SUOMEN KIELEN PERUSSANAKIRJA (Haarala et al. 1990) a KIELITOIMISTON SANAKIRJA (Heinonen et al. 2006), jednak deskriptivní gramatika ISO SUOMEN KIELIOPPI (Hakulinen et al.

2004), jež podává sice jen velice stručný a poněkud mlhavý obraz probírané problematiky, nicméně vychází ze současného jazyka stejně jako veškeré zdrojové texty, na nichž stojí zde prezentovaná sémantická analýza. Dizertační práce Anny Kiuru SUOMEN KIELEN KIELTOHAKUISET VERBIT (Kiuru 1977) (z roku 1977) vychází výhradně z nářečních textů, a nabízí tak zcela unikátní obraz regionální rozmanitosti probíraných sloves. Na srovnání s touto publikací však v tomto textu ve většině případů rezignujeme, neboť takové srovnání má pro uživatele současného finského jazyka zpravidla zanedbatelnou informační hodnotu.

Všechna zde probíraná slovesa vykazují polysémii, tj. jedná se o slova víceznačná. Zdaleka ne všechny dílčí významy se však vyznačují vazbou na záporný kontext a modálním zabarvením. V tomto textu věnujeme pozornost výhradně těm dílčím významům probíraných sloves, u nichž lze vazbu na záporný kontext a modální zabarvení konstatovat. Abychom zabránili případnému zmatení, nastiňujeme v úvodu pojednání o daném slovese vždy celou významovou strukturu tohoto slovesa, načež pak zúžíme pohled na dílčí významy vyhovující předmětu tohoto textu.

Definujme statut tohoto textu. Předkládaný model je extrahován z tématicky i kvantitativně omezené, v reálném čase uchopitelné množiny textů. Deklarovaná komplexnost se vztahuje na zmapování všech příznaků, které jsou obsahem každého jednotlivého pojmu modálně zabarvené sloveso [jedno_z_probíraných_sloves] vyhledávající záporný kontext a vyskytující se ve studovaných textech (viz oddíl ZPRACOVÁVANÝ KORPUS, str. 24). Neznamená tudíž, že nalezený model by měl stejnou podobu i tehdy, kdybychom jej sestavovali na základě studia jiných textů. Model mapuje obtížnou část finské slovní zásoby, jeho charakter je výsostně vysvětlující, deskriptivní. V žádném případě nesmí být bez dalšího prověřování ani náznakem vykládán preskriptivně.

Poznámky ke grafické úpravě. Pro zpřehlednění prezentovaných informací jsou pasáže obsahující výčty položek vysázeny do zúžených odstavců; jedná se předně o informace převzaté z výkladových slovníků finského jazyka a finských lingvistických publikací, dále pak o delší výčty pravých slovesných kolokátů dle sémantické příslušnosti. V textu důsledně dodržujeme následující typy písem pro jednotlivé kategorie sdělení (neplatí pro oddíl **PODKLADY PRO SLOVNÍKOVÁ HESLA**, viz str. 71, a pro údaje ze slovníků v kapitole **ANALÝZA**, viz str. 27):

- výklad
- **LEMMATA PROBÍRANÝCH SLOVES**
- **JAZYKOVÝ MATERIÁL V ČESKÉM TEXTU**
- *české překlady finských, anglických a německých textů v českém textu*
- *příklady z korpusu*
- **DÍLA, ODDÍLY, KAPITOLY**
- *výklady sémantiky, tématické okruhy*
- {syntaktická schémata}
- pojmy

2 Teorie

2.1 Definice pojmů

V tomto oddílu vysvětlíme pojmy vázané převážně na finský jazyk a v souladu s důvody deklarovanými v ÚVODU (viz str. 5) vyloučíme definicemi mnohoznačnost některých jiných jazykovědných pojmů.

1. **Dílčí význam.** Význam odvozený z jiného významu cestou metaforý nebo metonymie; jednotlivé dílčí významy tvoří společně významovou strukturu daného lexému. Viz např. Glück 2000.

2. **Existenciální věta.** Věta, jež přijímá subjekt v partitivu a jejíž neutrální syntaktické schéma lze vyjádřit ve tvaru {(adverbiale) + sloveso vyjadřující existenci ve třetí osobě singuláru + subjekt v nominativu/partitivu}. Fakultativní adverbiale představuje téma, subjekt vyjadřuje réma věty. S ohledem na silnou vazbu finštiny na lokální vztahy je vhodné rozepsat pojem *existence* do tří podob (vztah k lokalitě naznačen v závorce): 1. *existuje (kde)*, 2. *přichází do stavu existence (kam)*, 3. *opouští stav existence (odkud)*.

Fakultativní adverbiale uvádí existenci ve vztah k určitému místu, času, vlastníkovi či zdroji. Pod pojem existenciální věta zde zahrnujeme věty označované ve finských gramatikách jako *eksistentialilause* (HYLLYLLÄ ON KIRJA ~ *Na polici je kniha*), *omistuslause* (MINULLA ON KIRJA ~ *Já mám knihu.*), *(intransitiivinen) tuloslause* či *tulosrakenne* (HÄNETÄ TULEE OPETTAJA ~ *Stane se z něj učitel*) a *ilmiölause* (TAPAHTUI ONNETTOMUUS ~ *Stalo se neštěstí*). *Eksistentialilause*: Hakulinen 2004: 850-852, Hakulinen-Karlsson 1988: 95-96; *omistuslause*: Hakulinen 2004: 852-855, Hakulinen-Karlsson 1988: 96-97; *tuloslause*: Hakulinen 2004: 860-861; *tulosrakenne*: Hakulinen-Karlsson 1988: 98; *intransitiivinen tuloslause*: Hakulinen 2004: 860-861, *ilmiölause*: Hakulinen 2004: 855-856.

3. Generická věta. Ve finských gramatikách označována jako nollapersoonalause či nollasubjektilause; pojem geneerinen lause má poněkud širší rozsah. Věta, jejíž predikát je ve třetí osobě singuláru, subjekt není explicitně vyjádřen, avšak je jím *kdokoli, jakýkoli člověk*, který v daném kontextu může vystupovat. Nollapersoonalause: Vilkuna 2000: 140-143; nollasubjektilause: Hakulinen 2004: 1284-1300); geneerinen lause: Hakulinen 2004: 1284-1293, Hakulinen-Karlsson 1988: 253-254, Vilkuna 2000: 141. Viz také pasivum, str. 10.
4. Karitivní. Vyjadřující nedostatek, absenci. Viz např. Glück 2000.
5. Kolokát. Výraz, který se často vyskytuje ve spojení s daným slovem či výrazem. Viz např. Glück 2000.
6. Logický objekt (LO). Ve finských gramatikách jako objektiargumentti či looginen objekti. Argument slovesa, jenž zastává sémantickou roli předmětu či výsledku děje. Ve větě mu zpravidla odpovídá objekt (O), nikoli však nutně (Hakulinen 2004: 866-867): TEHTÄVÄ_{S+LO} JÄI HÄNELTÄ_{LS} TEKEMÄTTÄ ← HÄN_{S+LS} EI TEHNYT TEHTÄVÄÄ_{O+LO} ~ *Úkol neudělal* ← *Neudělal úkol*, kde S je subjekt a LS je logický subjekt (viz str. 10).
7. Logický subjekt (LS). Ve finských gramatikách jako subjektiargumentti či looginen subjekti. Argument slovesa, jenž zastává sémantickou roli původce děje. Ve větě mu zpravidla odpovídá subjekt (S), nikoli však nutně (Hakulinen 2004: 866-867): TEETI_{+N_S} MEKON OMPELIJALLA_{LS} ← OMPELIJAS_{+LS} OMPELI MEKON. ~ *Nechala jsem si ušít šaty u švadleny* ← *Švadlena ušila šaty*; PÄIVÄLLINEN_S OLI JUSSIN_{LS} TEKEMÄ ← JUSSI_{S+LS} TEKI PÄIVÄLLISEN ~ *Oběd byl od Jussiho* ← *Jussi uvařil oběd*; TÄÄLLÄ PELATA_{+AN_{LS}} JALKAPALLOA ← {JOKIN JOUKKO IHMISIÄ}_{S+LS} PELAA TÄÄLLÄ JALKAPALLOA ~ *Tady se hraje fotbal* ← *Nějaká skupina lidí tady hraje fotbal*. Viz také logický objekt, str. 10.
8. Pasivum. Ve finských gramatikách označováno jako passiivi, yksipersonainen passiivi či neljäs persoona. Zvláštní finitní tvar finských sloves, který z věty vylučuje explicitně vyjádřený subjekt, avšak implikuje lidského činitele v plurálu. Pozici subjektu typicky obsazuje

jiný větný člen: objekt či adverbiale. Gramatický znak slabý: -A/-DA/-LA/-NA/-RA/-TA, silný: -TA/-TTA. V hovorovém jazyce pasivní tvar sloves ve spojení se zájmenem ME naznačuje tvar první osoby plurálu. Passiivi: Hakulinen 1968: 454-456, Hakulinen-Karlsson 1988: 254-256, Laaksonen-Lieko 2003: 94-97, Vilkuna 2000: 138-147; yksipersonainen passiivi Hakulinen 2004: 1255-1268; neljäs persoona: Hakulinen-Karlsson 1988: 255, Vilkuna 2000: 140. Viz také generická věta, str. 10.

9. První infinitiv. Infinitní slovesný tvar označovaný ve finských gramatikách jako ensimmäisen infinitiivin lyhyempi muoto či A-infinitiivin perusmuoto. Gramatický znak: -A/-dA/-lA/-rA/-nA/-tA. Ensimmäisen infinitiivin lyhyempi muoto: Hakulinen 1968: 210, Laaksonen-Lieko 2003: 104, Penttilä 1963: 238-241; A-infinitiivin perusmuoto: Hakulinen 2004: 490-491, Laaksonen-Lieko 2003: 104.

10. Synonymie. Viz oddíl VÝCHODISKA PRO ZPRACOVÁNÍ DAT, viz str. 20.

11. Třetí infinitiv. Ve finských gramatikách označován jako kolmas infinitiivi nebo MA-infinitiivi. Vyskytuje se v inessivu, elativu, illativu, adessivu, abessivu a instruktivu, gramatickým znakem je morfém -MA-. Kolmas infinitiivi: Hakulinen 1968: 211, Laaksonen-Lieko 2003: 105; MA-infinitiivi: Hakulinen 2004: 491-493, Laaksonen-Lieko 2003: 105.

2.2 Záporný charakter vyjádření

Soubor všech možných hodnocení skutečnosti z hlediska její kladnosti/zápornosti si představme jako stupnici, jež má nekonečně mnoho stupňů a dva koncové body, které nazveme kladným a záporným pólem. Za zápornou větu budeme v tomto textu považovat takovou větu, jež vyjadřuje zápornou myšlenku. Za zápornou myšlenku prohlásíme takovou myšlenku, jež má blíže k zápornému pólu než ke kladnému. Možné podoby záporné myšlenky zde naznačíme zobecněnými sémantickými schématy: (i) *logický subjekt věty zjevně nevykoná uvažovanou činnost*; (ii) *logický subjekt věty s velkou pravděpodobností nevykoná*

uvažovanou činnost, resp. *mluvčí pochybuje o tom, že logický subjekt věty vykoná uvažovanou činnost*, resp. *mluvčí nevěří tomu, že logický subjekt věty vykoná uvažovanou činnost*. Je zřejmé, že záporné kontexty typu (i) se na zmíněné stupnici nacházejí blíže k zápornému pólu než kontexty typu (ii).

Věty vyjadřující zápornou myšlenku obsahují často, nikoli však nutně, některé z následujících jazykových prostředků (Hakulinen 2004: 1534, 1540-1547):

- záporný tvar určitého slovesa (tzv. *kieltolause* ~ *věta se slovesným záporem*);
- třetí infinitiv v abessivu -MATTÄ či spojovací výraz ILMAN ETTÄ ~ *aniž by*;
- prepozice ILMAN ~ *bez* a VAILLA/VAILLE ~ *bez*;
- karitivní adjektivum -TON/-MATON či adjektivum se zápornou předponou EPÄ-/EI-;
- kvantifikační výrazy HARVA ~ *málokdo*; HARVEMPI ~ *ztěží někdo*, EI MONIKAAN *nemnohý*;
- částice -KAAN ~ *ani/vůbec*;
- zájmeno KUKAAN *nikdo/(vůbec) někdo*;
- adverbia TUSKIN ~ *sotva*, TOKKO ~ *zda(li)*, HARVOIN ~ *zřídka*;
- tázací částici -KO;
- konstrukce LIIAN + ADJ. + ETTÄ ~ *příliš + adj. + (než) aby* či KOMPARATIV + KUIN ~ *než*;
- uvozovací věty se slovesem EPÄILLÄ ~ *pochybovat* aj.

Zároveň je třeba připomenout, že přítomnost některého z uvedených jazykových prostředků ve větě není jednoznačným indikátorem záporné myšlenky.

S využitím korpusových dat představíme některé méně časté typy záporných kontextů.

1. *hs1995ku 666382 Vaalijoita tarvitaan nyt enemmän, kuin uskallamme uskoakaan.*
2. *hs1995ul 731803 [...] parempien ehdokkaiden puutteessa paras on se, joka edes uskalttaa luvata muutosta.*

Příkladová souvětí (1) a (2) vyjadřují *míru*. Úvodní hlavní věta obsahuje komparativ resp. superlativ adjektiva resp. adverbia, následující vedlejší věta se slovesem USKALTAAN ~ *odvázat se* vyjadřuje komparační úroveň. V souvětí (1) je indikátorem negativního kontextu částice -KAAAN ~ *ani* připojená k prvnímu infinitivu; souvětí lze přepsat do tvaru EMME USKALTANEET USKOA, ETTÄ VAALIJOITA TARVITAAN NYT NIIN PALJON ~ *Neodvázili jsme se uvěřit, že pečovateli nyní potřebujeme tolik*. V souvětí (2) máme ukazatele hned dva: částici EDES ~ *ani* a zejména pak partitivní předmět prvního infinitivu; vedlejší větu bychom mohli přepsat do tvaru SE, JOKA EI TOSIN JAKSA TEHDÄ MITÄÄN, MUTTA AINAKIN USKALTAAN LUVATA MUUTOKSEN ~ *ten, kdo sice nedokáže nic udělat, ale odváží se alespoň slíbit změnu*.

3. *hs1995mamn 669031 [...] erikoissuhde on Ranskalle liian tärkeä, jotta sitä uskallettaisiin vakavasti vaurioittaa.*
4. *hs1995yo 736345 Tunnelma on niin harras, että uskaltaako täällä toiselle puhuakaan [...].*

Příkladová souvětí (3) a (4) obsahují vedlejší větu konsekutivní. V úvodních hlavních větách hrají klíčovou roli částice LIIAN ~ *příliš* a NIIN ~ *tak*, které zvyšují míru vlastnosti pojmenované následujícím adjektivem; vedlejší věta vyjadřuje vliv zvýšené míry dané vlastnosti na jiný děj. V souvětí (3) je konsekutivní vedlejší věta uvozena spojkou JOTTA

¹Pečovatelů teď potřebujeme víc, než si vůbec dokážeme představit.

²Při nedostatku lepších kandidátů je nejlepší ten, kdo se vůbec odváží přislíbit změnu.

³Nadstandardní vztah je pro Francii příliš důležitý, než aby se ho odvážila vážně ohrozit.

⁴Atmosféra je tady tak slavnostní, že odváží se tady někdo vůbec k druhému promluvit [...]

~ *aby*, již odpovídá kondicionál slovesa USKALTA *~ odvážit se*. Větu by bylo možné přepsat přibližně do tvaru: ERIKOISSUHDETTA EI USKALLETA VAKAVASTI VAURIOITTAA, KOSKA SE ON RANSKALLE HYVIN TÄRKEÄ ~ *Nadstandardní vztah se nikdo neodváží ohrozit, protože je pro Francii velmi důležitý*. V souvětí (4) má vedlejší věta konsekutivní formálně tvar rétorické otázky, ukazatelem zápornosti je zde opět částice -KAAN ~ *ani/vůbec*. I zde si zkusíme představit si zadanou myšlenku v jiném tvaru: TUNNELMA ON NIIN HARRAS, ETTEI TÄÄLLÄ USKALLA TOISELLE PUHUAKAAN ~ *Atmosféra je tady tak slavnostní, že se nikdo ani neodváží promluvit k druhému [...]*

5. *hs1995ul 731438 Joten monikaan ei uskalla lyödä vetoa siitä, ilmoittaako Kozyrev maansa nyt allekirjoittavan Nato-sopimukset [...]*.

6. *hs1995ul 729748 Useiden opinnot ovat pitkittyneet ja entistä harvempi uskaltaa turvautua opintolainaan.*

Příkladové věty (5) a (6) obsahují kvantifikační subjekty HARVEMPI ~ *ztěží někdo* a MONI(KAAN) ~ *(ne)mnohý*. Všimněme si jejich odlišného vztahu k formální negaci: zatímco HARVA ~ *málokterý* resp. HARVEMPI ~ se pojí s kladným tvarem slovesa USKALTA *~ odvážit se*, neboť negativnost je již významový příznak vlastního slova HARVA, slovo MONI naopak vyžaduje pro vyjádření negace záporný tvar slovesa USKALTA, neboť samo o sobě příznak negativnosti nenese. Jeho neobvyklá role může být zdůrazněna částicí -KAAN ~ *ani/vůbec*.

7. *hs1995mp 671703 Kukaan tuskin uskaltaa lähteä miljardi-investointeihin pelkästään tältä pohjalta, varsinkin jos on jo ennestään velkainen.*

⁵A tak málokdo se odváží vsadit na to, oznámí-li Kozyrev, že jeho země podepíše smlouvu s Nato.

⁶Studia se mnohým prodloužila a méně lidí než dříve se odváží spolehnout se na studijní půjčku.

⁷Sotva se někdo pustí do miliardových investic jen na základě tohoto, zvláště když je z dřívějšíka zadlužený.

8. *hs1995yo 740368 Kuka tähän uskaltaisi investoida, tuumi mies.*

Příkladové věty (7) a (8) ilustrují možnosti vyjádření pochybnosti jako zvláštního typu negativního kontextu. Věta (8) obsahuje hned dva negační prvky: KUKAAN ~ *nikdo* a TUSKIN ~ *sotva*, pojí se tedy přirozeně s kladným tvarem slovesa USKALTAA ~ *odvázat se*.

Parafráze s negací slovesa USKALTAA by mohla vypadat následovně: ON TODENNÄKÖISTÄ, ETTEI KUKAAN USKALLA LÄHTEÄ [...] ~ *Je pravděpodobné, že se nikdo neodvází odejít [...]*.

Věta (8) neobsahuje žádný implicitní negační prvek: negativnost vyplývá z konstrukce věty jako retorické otázky a kondicionálu slovesa USKALTAA.

2.3 Slovesa upřednostňující záporný kontext

Deskriptivní gramatika ISO SUOMEN KIELIOPPI (Hakulinen et al. 2004: 1550-1551) řadí do kategorie *kieltihakuiset verbit* ~ *sloves vyhledávajících záporný kontext*:

(I) modálně zabarvená slovesa, jež k sobě váží:

(a) první infinitiv plnovýznamového slovesa: ARVATA ~ *uhodnout/přijít na mysl*, AUTTAA ~ *vyplatit se*, HENNOA ~ *považovat za vhodné/výhodné*, HÄIKÄILLÄ ~ *váhat*, ILJETÄ ~ *odvázat se*, JOUTAA ~ *mít čas*, KANNATTAA ~ *vyplatit se*, KEHDATA ~ *odvázat se*, KÄRSIÄ ~ *snášet (nepříjemné)*, MALTATA ~ *vydržet*, MEINATA ~ *stát se (málem)*, PARATA ~ *vyplatit se*, PASSATA ~ *hodit se*, PERUSTAA ~ *chtít se*, RA(S)SKIA ~ *považovat za vhodné/vhodné*, TAHTOA ~ *stávat se často/málem*, TARVITA (EI TARVITSE) ~ *mušet*, TOHTIA ~ *odvázat se*, TOIMITTAA ~ *vyplatit se*, USKALTAA ~ *odvázat se*, VIITSIÄ ~ *obtěžovat se*;

(b) první infinitiv plnovýznamového slovesa, nebo jmennou frází: HUOLIA ~ *starat se*, PERUSTAA ~ *chtít se*, PIITATA ~ *starat se*, SIEKAILLA ~ *váhat*,

⁸Kdo by se do tohoto odvázil investovat, přemítal muž.

SUMEILLA ~ *váhat*, VÄLITTÄÄ ~ *chtít se*;

(II) slovesa vyjadřující neznatelný pohyb či zvuk: HIEVAHTAA ~ *pohnout se*,

HIISKAHTAA ~ *špitnout*, HIISKUA ~ *špitnout*, INAHTAA ~ *špitnout/pohnout se*,

PUKAHTAA ~ *špitnout*.

Hakulinen a Karlsson konstatují v knize NYKYSUOMEN LAUSEOPPI (Hakulinen-Karlsson 1988: 270) oblibu záporných kontextů u sloves:

AUTTAA ~ *vyplatit se*, HUOLIA ~ *starat se*, ILJETÄ ~ *odvázat se*, JAKSAA ~ *být*

schopen, JULJETA ~ *troufnout si*, KEHDATA ~ *odvázat se*, PASSATA ~ *hodit se*,

PERUSTAA ~ *chtít se*, RAASKIA ~ *považovat za výhodné/vhodné*, SOPIA ~ *hodit*

se, TARVITA (EI TARVITSE) ~ *mušet*, TOHTIA ~ *odvázat se* a USKALTAA ~ *odvázat*

se.

Silva Kiuru (Kiuru 1977) dělí ve své dizertaci SUOMEN KIELEN KIELTOHAKUISET VERBIT slovesa se zápornou sémantickou preferencí na dvě skupiny: (I) slovesa s infinitivním doplňkem (obecně s prvním, druhým, třetím, nebo čtvrtým infinitivem) a (II) slovesa bez infinitivního doplňku. Z přehledu vynecháváme slovesa, jež se vyskytují výhradně v nářečích; pro kompletní výčet viz příslušné odkazy.

(I) V rámci skupiny sloves s infinitivním doplňkem Kiuru vymezuje:

(a) kategorii *modálně zabarvených sloves**, mezi něž řadí slovesa: (i) ILJETÄ

~ *odvázat se*, JULJETA ~ *odvázat se*, KEHDATA ~ *odvázat se*, (ii) ILJETÄ ~

odvázat se, KEHDATA ~ *odvázat se*, VIITSIÄ ~ *obtěžovat se*, (iii) ARVATA ~

uhodnout, HIRVETÄ/HIRVITÄ ~ *odvázat se*, TOHTIA ~ *odvázat se*, USKALTAA

~ *odvázat se*, ROHJETA ~ *odvázat se*, (iv) MALTTAA ~ *vydržet*, (v) HEN-

NOA ~ *považovat za vhodné/výhodné*, RASKI(T)A/RAATSIA ~ *považovat za*

*Kiuru je nazývá *modálními slovesy*.

výhodné/vhodné, (Kiuru 1977: 41), (vi) TAHTOA ~ *stát se často/málem* (Kiuru 1977: 106) a MEINATA ~ *stát se málem* (Kiuru 1977: 136);

(b) kategorii sloves užívaných výhradně ve třetí osobě singuláru, eventuálně s logickým subjektem v genetivu, tj. slovesa: MAKSAA VAIVA ~ *udělat si práci*, TOIMITTAA ~ *vyplatit se*, KANNATTAA ~ *vyplatit se*, PYHITTÄÄ ~ *vyplatit se*, AUTTAA ~ *vyplatit se*, KÄYDÄ ~ *jít*, PARATA ~ *vyplatit se*, PARANTUA ~ *vyplatit se*, OLLA ~ *být*, HUOLIA ~ *starat se*, SYNTYÄ ~ *vzniknout*, PASSATA ~ *hodit se* (Kiuru 1977: 146-238).

(II) Mezi slovesa bez infinitivního doplňku zahrnuje Kiuru slovesa: HIEVAHTAA ~ *pohnout se*, HIISKUA ~ *špitnout*, VIRKKA ~ *říct*, HÄIKÄILLÄ ~ *váhat*, SUMEILLA ~ *váhat*, SIEKAILLA ~ *váhat*, HUOLIA ~ *starat se*, PIITATA ~ *starat se*, PERUSTAA ~ *chtít se*, VÄLITTÄÄ ~ *chtít se*, PITÄÄ VÄLIÄ ~ *zajímat se*, PITÄÄ LUKUA ~ *zajímat se*, OLLA VÄLIÄ + EI ~ *být lhostejný*, KÄRSIÄ ~ *snášet (nepříjemné)*, MAHTAA ~ *moci*, VOIDA ~ *moci*, TAITAA ~ *moci*, SAADA ~ *smět*, KUMMETA ~ *zlepšit se (zázrakem)*, KAJOTA ~ *dotknout se* (Kiuru 1977: 11-35).

2.4 Modalita

Abychom se mohli smysluplně vyjádřit k modálnímu charakteru zde probíraných sloves, musíme se několika poznámkami dotknout pojmu *modalita*. Z nespočetného množství definic tohoto fenoménu jmenujme alespoň dvě: „Modality is the grammaticization of speakers' (subjective) attitudes and opinions” (Bybee et al. 1994: 176) ~ „*Modalita je gramatikalizací (subjektivních) postojů a názorů mluvčího*”; „[...] a point of view with regard to a certain proposition” (Kangasniemi 1991: 1) ~ *úhel pohledu na určitou propozici*.

Klíčovým pojmem je zde **propozice**. Givón (Givón 1989: 127) definuje **propozici** jako „[...] the basic information-processing unit in human language” ~ *jednotku, jež spravuje informaci v lidském jazyce*. **Propozicí** rozumějme tu část větou zprostředkovaného dění, se kterou je dalšími jazykovými prostředky manipulováno, resp. kterou s využitím dalších prostředků řídíme. Tyto další prostředky nazvěme **modálními prostředky**, jejich působením věta získává **modální význam**. Věty ANNA KEITTÄÄ KAHVIA ~ *Anna vaří kávu*, KEITTÄÄKÖ ANNA KAHVIA? ~ *Vaří Anna kávu?*, ANNA, KEITÄ KAHVIA! ~ *Anno, uvař kávu!*, ANNAN ON PAKKO KEITTÄÄ KAHVIA ~ *Anna musí (bezpodmínečně) uvařit kávu*, ANNAN ON KEITETTÄVÄ KAHVIA ~ *Anna má uvařit kávu*, ANNAN PITÄISI KEITTÄÄ KAHVIA ~ *Anna by měla uvařit kávu*, ANNA SAA KEITTÄÄ KAHVIA ~ *Anna smí uvařit kávu*, ANNA VOI KEITTÄÄ KAHVIA ~ *Anna může (má možnost) uvařit kávu*, ANNA TAITAA KEITTÄÄ KAHVIA ~ *Anna asi vaří kávu*, MAHTAAKO ANNA KEITTÄÄ KAHVIA? ~ *Neuvařila by Anna kávu?* mají totožnou **propozici**: ANNAN KAHVIN KEITTÄMINEN ~ *Annino vaření kávy* (s využitím: Kangasniemi 1992: 1-2, rozšířeno).

Modalita se uplatňuje v každé větě, jako základní prostředky využívá slovesný modus, slovosled a intonaci; jejich kombinací vznikají typy vět podle postoje mluvčího. Na tomto modálním základu se mohou dalšími prostředky utvářet specifické modální polohy; jsou úzce vázány na záměr mluvčího, tj. souvisí úzce s pragmatikou. V rámci této modální nástavby lze vymezit modalitu dynamickou, deontickou a epistémickou, dále pak výrazy volitivní, evaluativní a komisivní. Deontická modalita vyjadřuje *objektivní možnost* či *nutnost* dění obsaženého **propozicí**; dynamická modalita přidává k *možnosti* aspekt *povolení* a k *nutnosti* příznak *povinnosti*; epistémická modalita zahrnuje prostředky, jimiž mluvčí vyjadřuje *míru svého přesvědčení o platnosti dění* vyjádřeného v **propozici**, tj. týká se aktuálního stavu poznání mluvčího o dané věci; volitivní výrazy vyjadřují vášně, touhy a *přání*; evaluativní výrazy zahrnují *hodnocení, soudy* (např. *morální, estetické*), komisivními výrazy se mluvčí zavazuje k vykonání určité činnosti, tj. *slibuje, zavazuje se, vyhrožuje*

apod. (Kangasniemi 1992: 2-5). Jinou klasifikaci modalit lze nalézt například v Bybee et al. (1994: 177-181). Pojem modální zabarvení zmíněný již na několika místech tohoto textu je pouze pomocným pojmem; vyjadřuje silnou vazbu na dynamickou modalitu, avšak jeho plný obsah budeme moci specifikovat až na základě výsledků analýzy korpusových dat.

Odhlédněme nyní od prezentovaných pojmů, jež beztak nejsou ani obsahem, ani rozsahem definitivní, a připomeňme si raději samotná východiska, jež bychom při studiu modalit měli brát v úvahu: „Bei der Modalitätsproblematik stellt sich zunächst grundsätzlich die Frage, ob man sie in einem ontologischen, denkpsychologischen oder kommunikativen Denkhorizont behandeln soll” (Köllner 1995: 39) ~ *V otázkách modalit vyvstává nejprve otázka, pohlížíme-li na ni ve smyslu ontologickém, kognitivně psychologickém či komunikativním.* Při ontologickém pohledu se orientujeme na stranu skutečnosti, objektivní možnosti či nutnosti, při kognitivně psychologickém pohledu vznášíme nároky na platnost daných jevů, při komunikativním přístupu na dané jevy pohlížíme z perspektivy mluvčího - neboť bytí ve vztahu k uvažovaným jevům znamená vymezení se vůči nim a vymezení sebe sama je jeden velký komentář. Uvedené tři pohledy považujeme raději za 'tři zřetelné' rozměry modalit než za 'všechny' rozměry modalit (na základě: Köllner 1995: 39-40).

3 Metodologie a data

3.1 Výběr sloves

Výběr sloves probíraných v tomto textu vychází primárně z údajů v ISO SUOMEN KIELIOPPI (Hakulinen et al. 2004: 1550-1551), neboť toto dílo zachycuje nejnovější tendence v běžně užívaném finském jazyce. Pro výběr byla zvolena následující kritéria: (i) modální charakter slovesa, (ii) doplňkem první infinitiv, (iii) zaměření na českého uživatele finštiny, (iv) omezená kapacita této práce. Kritérium (i) vyřazuje z výběru slovesa vyjadřující *neznamatelný pohyb* či *zvuk*, kritérium (ii) omezuje slovesa pojící se buď s infinitivním, či jmenným doplňkem z důvodu jednotnosti zpracování na varianty s infinitivním doplňkem, kritérium (iii) vylučuje z výběru slovesa málo frekventovaná: ARVATA ~ *přijít na mysl*, HIRVITÄ ~ *odvázat se*, HÄIKÄILLÄ ~ *váhat*, JOUTAA ~ *mít čas*, KÄRSIÄ ~ *snášet (nepříjemné)*, TOIMITTAA ~ *vyplatit se*, HUOLIA ~ *starat se*, PERUSTAA ~ *chtít se*, SIEKAILLA ~ *váhat*, SUMEILLA ~ *váhat*. Slovesa PASSATA ~ *hodit se*, PIITATA ~ *starat se* a TARVITA ~ *nemuset* nebyla zařazena z důvodu omezené kapacity této práce. Výsledný výběr tedy zahrnuje slovesa: TAHTOA ~ (*stát se*) *obvykle/málem*, MEINATA ~ (*stát se*) *málem/obvykle*, ILJETÄ ~ *odvázat se*, KEHDATA ~ *odvázat se*, USKALTAA ~ *odvázat se*, TOHTIA ~ *odvázat se*, KANNATTAA ~ *vyplatit se*, AUTTAA ~ *vyplatit se*, PARATA ~ *vyplatit se*, VÄLITTÄÄ ~ *chtít se*, VIITSIÄ ~ *obtěžovat se*, HENNOA ~ *shledat vhodným/výhodným* a RAASKIA ~ *shledat výhodným/vhodným*.

3.2 Východiska pro zpracování dat

Přirozeným východiskem jakéhokoli lexikografického úsilí je reálná potřeba uživatele příslušného jazyka. Vytvoříme si pro naše potřeby následující modelovou situaci: Máme za úkol přeložit do finštiny následující věty (I) MOC NECHYBĚLO A NESLOŽIL JSEM ZKOUŠKU, (II) NEODVÁŽIL SE POVĚDĚT JÍ PRAVDU DO OČÍ, (III) NEMÁ SMYSL TADY ČEKAT a (IV) NEMĚLA TO SRDCE DÁT SVOU MATKU DO DOMOVA DŮCHODCŮ a máme kromě překladového slovníku SUOMI-

TŠEKKI-SUOMI-TASKUSANAKIRJA (Lindroos 1984) k dispozici všechny výkladové slovníky finštiny, tj. NYKYSUOMEN SANAKIRJA (Sadeniemi et al. 1973), SUOMEN KIELEN PERUSSANAKIRJA (Haarala et al. 1990) a KIELITOIMISTON SANAKIRJA (Heinonen et al. 2006).

Ze slovníků vyčteme, že pro větu (I) připadají (kromě jiných jazykových prostředků) v úvahu slovesa TAHTOA a MEINATA, pro větu (II) slovesa ILJETÄ, KEHDATA, USKALTAA či TOHTIA, pro větu (III) slovesa KANNATTAA, AUTTAA nebo PARATA a pro větu (IV) slovesa HENNOA a RAASKIA. Slovesa v dané skupině se českému uživateli jeví jako synonymní, budeme je tedy nazývat synonymy, přestože se od sebe mohou lišit regionálními či sociálními významovými příznaky. Existence synonym nás staví před problém volby. Výkladové slovníky jsou určeny primárně rodilým mluvčím, mohou si tudíž dovolit předpokládat na straně uživatele značnou míru jazykového vědění a intuice. Takovými nástroji však nejsou nerodilí mluvčí zpravidla vybaveni. Kromě toho uvádějí výkladové slovníky v některých případech místo řádné definice příslušného dílčího významu pouze výčet synonym; důsledné dodržování tohoto postupu ze strany finských lexikografů pak působí na straně nerodilého mluvčího nevyhnutelně zacyklení: po několikerém listování je čtenář odkázán zpět na původní heslo, aniž by se přiblížil řešení problému správné volby.

Studium slovníků (doplněné případně o informace získané prostřednictvím internetového vyhledávače či jazykového korpusu) přináší následující závěry: slova z dané skupiny (I až IV) se vyskytují (a) ve velmi podobných významech a kontextech, které (b) pozvolna přecházejí jeden do druhého, tj. tvoří spojitě sémantické pole. Interpretujme nejprve příznak (b): Je nepochybné, že spojitě sémantické pole představuje nezvladatelné množství informace, je tedy nutné jej diskretizovat, tj. nekonečné sémantické pole nahradíme konečným souborem hodnot. Ideální soubor hodnot vykazuje tu vlastnost, že každý výskyt daného slova má k jedné této hodnotě blíže než k ostatním. Klíčovou otázkou je přirozeně

nalezení vhodné míry obecnosti zvolených hodnot, tj. nalezení kompromisu mezi jejich rozlišovací schopností a univerzálností výsledného popisu. Interpretujme nyní příznak (a): Vyskytují-li se u všech slov stejné významy, pak je nelze od sebe rozlišit pouze na základě těchto významů, tj. kvalitativně. Zůstává však možnost rozlišit je kvantitativně, neboť se dá očekávat, že všechna slova dané skupiny nevykazují stejnou oblibu jednoho konkrétního dílčího významu.

Výsledky naznačeného postupu lze očekávat ve tvaru: slovo X se vyskytuje ve významu A z $\alpha\%$, ve významu B z $\beta\%$ a ve významu C z $\gamma\%$, kde $X_A + X_B + X_C \sim 100\%$, zatímco slovo Y se vyskytuje ve významu A z $\xi\%$, ve významu B z $\pi\%$ a ve významu C z $\rho\%$, kde $Y_A + Y_B + Y_C \sim 100\%$. Využitím diskretizace se vyhýbáme metaforičnosti, která v popisu významu vždy vede k jisté vágnosti a budí dojem relativnosti. Musíme však mít na paměti, že nastíněnou metodou popisujeme spojitě sémantické pole diskretními hodnotami. Přiřadíme-li příkladovou větu k určitému typu motivace, dopouštíme se vždy jistého zaokrouhlení, a tím větší nebo menší chyby. Nicméně budeme-li skutečnou situaci popisovat dostatečným množstvím vhodně zvolených bodů, získáme jejich následným myšleným propojením model, který se nespolehá na interpretační možnosti čtenáře této práce (na což ani nemáme právo), nýbrž stojí na konkrétních a uchopitelných datech, a je tímto neměnný (dynamiku jazyka zde vědomě zanedbáváme).

3.3 Metodika zpracování dat

Realizace naznačeného metodologického postupu předpokládá upřesnění pojmu *hodnota* z předchozího odstavce. Za pojem *hodnota* je vhodné dosadit odpověď na otázku: co motivuje subjekt k tomu, aby (ne)vykonal činnost vyjádřenou prvním infinitivem? Tyto odpovědi zde budeme pracovně nazývat *motivacemi*. Shrňme cestu k formulaci souboru motivací. Prvním krokem je nalezení dostatečně velkého množství motivačních příznaků.

Zde můžeme vymezit dvě možnosti: (A) Příznaky jsou stejného typu a každý z nich v rámci tohoto typu nabývá jiné hodnoty. Takovým příznakem je např. barva, možné hodnoty jsou červená, modrá, zelená apod. Takto strukturovaný soubor příznaků nalezneme u sloves ILJETÄ, KEHDATA, USKALTAA, TOHTIA, KANNATTAA, AUTTAA, PARATA. (B) Příznaky jsou různého typu a nezáleží tolik na tom, jaké konkrétní hodnoty příznak nabývá. Například barva, vůně, chuť apod. Takto vystavěný soubor příznaků použijeme k popisu sloves VÄLITTÄÄ, VIITSIÄ, HENNOA a RAASKIA. Druhým krokem je pak v souladu s předchozím oddílem nalezení vhodné míry obecnosti zvolených příznaků, tj. nalezení kompromisu mezi jejich rozlišovací schopností a univerzálností výsledného popisu. Jednotlivé dílčí významy rozlišujeme buď přímo pomocí formulovaných motivací, nebo na základě obecných sémantických větných schémat, do nichž nalezené motivace zakomponujeme.

Zatímco slovesa TAHTOA, MEINATA, ILJETÄ, KEHDATA, USKALTAA, TOHTIA, KANNATTAA, AUTTAA, PARATA, VÄLITTÄÄ a VIITSIÄ, vyjmenovaná v předchozím odstavci, obrací naši pozornost na okamžik, kdy se logický subjekt rozhoduje, zda-li činnost vyjádřenou prvním infinitivem vykonat či nevykonat, slovesa TAHTOA a MEINATA fixují náš pohled již na probíhající děj vyjádřený prvním infinitivem. *Průběh děje* jakožto významový příznak posouvá tato slovesa směrem k větší konkrétnosti, konkrétnost je příčinou snazší představitelnosti, představitelnost zvyšuje naši rozlišovací schopnost, která nás nutí vydělit u těchto sloves samostatné dílčí významy. V případě sloves TAHTOA a MEINATA tedy nebudeme za pojem hodnota dosazovat motivace, nýbrž přímo dílčí význam.

Sloveso MALTTAA, jež v tomto textu tvoří zcela samostatnou kategorii, vykazuje natolik specifické zacházení s negačním příznakem, že si vyžádalo vlastní způsob zpracování. Východiskem je v tomto případě porovnání *úsilí* potřebného k vykonání činnosti vyjádřené prvním infinitivem a *potenciálního zisku*, který může logický subjekt z této činnosti

očekávat. Z tohoto porovnání vyplyne, směřuje-li myšlenka věty k zápornému, nebo kladnému pólu. Možné varianty porovnání představují zároveň jednotlivé významové polohy slovesa MALTTAA. Princip diskretizace zůstává zachován.

Všechna zde probíraná slovesa mají znatelné modální zabarvení, a jsou tímto velmi neshodně uchopitelná. Jejich interpretace závisí nezřídka na aktuálním duševním rozpoložení pozorovatele, a to velmi znatelně: tutéž větu přiřadíme jednou k jednomu sémantickému typu, podruhé k jinému. Z tohoto důvodu byla většina dále prezentovaných dat, vyjma zcela zřejmých případů, interpretována třikrát, v případě potřeby i vícekrát. Výsledné přiřazení nelze chápat jako správný výsledek, nýbrž jako jakousi ustálenou hodnotu či podobu interpretace. Jako příkladové věty v následujících kapitolách byly přirozeně voleny pokud možno ty, u nichž je pravděpodobnost nesprávného zařazení malá. Případné nejasnosti jsou řádně vykázány.

3.4 Zpracováváný korpus

Veškerá zdrojová data pochází z korpusu KIELIPANKKI přístupné skrze webové rozhraní na <http://www.csc.fi>. KIELIPANKKI obsahuje (květen 2007) 97 subkorpusů, sestává z 650 dokumentů a čítá na 180 milionů slov (duben 2007). Zpracováváný korpus je sestaven z vybraných oddílů deníku HELSINGIN SANOMAT, ročník 1995, a večerníku ILTALEHTI, ročník 1996. Získaný soubor čítá celkem 13 022 955 slov, jeho složení popisuje přehledně tabulka 1.

Všechna použitá data lze z KIELIPANKKI opětovně získat programem LEMNIE 2 dotazem `{[bf="sloveso_v_prvním_infinitivu"] {0,5} [modality="Inf"]}` při omezení vyrovnávací paměti (bufferu) na 2000 záznamů a nastavení všech ostatních parametrů podle níže uvedené tabulky. Dotaz interpretujeme následujícím způsobem: vyhledej v nadefinovaném souboru

Subkorpus	Počet dokumentů	Počet slov	Převládající témata
hs1995ae	1391	426762	jídlo, věda
hs1995ak	2283	804180	počasí, volný čas
hs1995et	4256	314700	čerstvé novinky
hs1995ka	4885	1153255	zprávy z Helsink ^e
hs1995ku	5738	1780693	kultura
hs1995mamn	2041	708549	rozličná témata
hs1995mp	3674	843038	názory
hs1995po	4109	873550	politika
hs1995tate	5511	1323212	ekonomika
hs 1995ul	7231	1530131	zprávy ze zahraničí
hs1995vs	762	598295	příloha nedělního vydání
hs1995yo	8589	1710946	zprávy z domova
ilta1996	2929	955644	rozličná témata

Tabulka 1: Složení zpracovávaného korpusu

textů všechny tvary slovesa reprezentované prvním infinitivem, z nich pak vyber a zobraz pouze ty, u nichž se ve vzdálenosti nejvýše pěti slov směrem doprava nachází libovolné sloveso v prvním infinitivu. U většiny zde probíraných sloves stačí zvolený paměťový rozsah na prohledání celého nadefinovaného souboru textů, tj. získáme úplný soubor výskytů zadaného slovesa. Do výsledků se proto nijak neprojeví skutečnost, že LEMNIE prohledává jednotlivé subkorpusy v abecedním pořadí, tj. nejprve vždy hs1995ae a nakonec ilta1996. V případě slovesa KANNATTAA vyhledávač naplní vyrovnávací paměť po prohledání necelé poloviny nadefinovaného korpusu. Celkový počet výstupů přitom dosahuje 1280, a předstihuje tak o několik délek všechna ostatní probíraná slovesa. Spolu s tímto výsledkem přijímáme omezení vyplývající z menšího množství zahrnutých tématických okruhů. Paměťového stropu dosáhne vyhledávač i v případě slovesa AUTTAA, avšak při výstupu pouhých osmnácti příkladových vět. Opětovným zadáním dotazu získáme zbytek všech hledaných příkladových vět, tj. prohledáme celý nadefinovaný korpus a získáme přesnější údaje.

Použitý korpus je svým složením značně jednostranný, neboť obsahuje pouze novínové texty. Shrňme některé podstatné vlastnosti těchto textů: Jedná-li se o útvary psané, pak za jejich vznikem stojí velmi konkrétní a v ideálním případě vybroušená myšlenka či záměr a jejich konečná podoba je minimálně jednou kontrolována či korigována. Odtud vyplývá, že se zde prakticky nesetkáme se spontánními texty, které v každodenní komunikaci běžně vznikají bez precizní myšlenky. Dále jsou-li použité texty svým obsahem předurčeny k zprostředkovávání informací a názorů, pak v nich nelze očekávat v hojnější míře prvky stylu uměleckého. Použitý korpus tedy vylučuje příliš mnoho jazykových poloh, než abychom jej mohli prohlásit za ideální. Jeho sestavování však bylo vedeno snahou dosáhnout v hranicích této zjevné omezenosti maximální rozmanitosti a vyrovnanosti tématických okruhů, a tím maximální dosažitelné vypovídací hodnoty. Nevyhnmeme se však následujícímu konstatování: formulujeme-li závěry pouze na základě analýzy právě prezentovaného korpusu, musíme přirozeně počítat s jejich omezenou platností.

Nastavitelná položka	Nastavení
Memory buffer size	2000
Query restriction	Unrestricted
Left context	Paragraph start
Right Context	Paragraph end
Primary Sort Key and Direction	1st token in node, Forward
2nd Sort Key and Direction	2nd token in node, Forward
3rd Sort Key and Direction	3rd token in node, Forward
4th Sort Key and Direction	1th token to the right of node, Forward
5th Sort Key and Direction	2rd token to the right of node, Forward
6th Sort Key and Direction	3rd token to the right of node, Forward
Primary Sort Feature	Word form
Sort Order	Descending Frequency
Minimum Absolute Frequency	1
Minimum Relative Frequency	0.00000001
Minimum Score	2.0
Features to display	Word form

Tabulka 2: Nastavení pro vyhledávání v programu LEMNIE 2

4 Analýza

4.1 Úvodní poznámky

Před vlastní analýzou uvedeme pro přehled údaje o frekvenci probíraných sloves, zvlášť pro záporné (tabulka 3), zvlášť pro kladné kontexty (tabulka 4). Veškeré údaje se vztahují výlučně k těm dílčím významům probíraných sloves, jež jsou předmětem této práce.

Písmenné zkratky v prvním řádku předkládaných tabulek odkazují na jednotlivé části použitého korpusu (viz str. 25). Položka „ Σ ” značí celkový počet záporných/kladných příkladových vět, položka „%” procentuální podíl záporných/kladných vět z celkového počtu všech záporných a kladných kontextů. Znakem „x” míníme, že daná část korpusu nebyla pro zpracování daného slovesa využita. Znaky \dagger a \ddagger využíváme pro rozlišení samostatných dílčích významů sloves TAHTOA a MEINATA: *sloveso* $^\dagger \sim$ [ON] VÄHÄLLÄ [TAPAHTUA] \sim (stát se) málem a *sloveso* $^\ddagger \sim$ [TAPAHTUU] USEIN/YLEENSÄ/HELPOSTI \sim (stát se) často/obvykle/snadno.

Sloveso	Σ	%	ae	ak	et	ka	ku	ma	mp	po	ta	ul	vs	yo	il
tahtoa †	2	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
tahtoa ‡	127	62	4	4	5	17	17	8	13	0	8	5	10	16	20
meinata †	21	51,2	0	3	0	1	2	0	0	2	2	1	2	1	3
meinata ‡	2	4,9	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
malttaa	51	40,5	0	3	0	3	8	2	3	4	2	6	2	7	7
iljetä	10	100	0	0	0	2	0	1	1	0	0	1	3	2	0
kehdata	58	57,4	2	0	2	3	12	6	6	3	4	3	6	6	5
uskaltaa	327	39,1	6	8	8	19	34	25	21	13	32	46	28	46	41
tohtia	45	70,3	1	1	2	1	7	3	3	0	6	9	0	8	4
kannattaa	315	24,6	61	23	8	40	83	82	18	x	x	x	x	x	x
auttaa	26	100	0	1	0	6	4	2	1	0	1	3	4	4	0
parata	6	100	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	3	2
välittää	46	100	3	1	0	2	10	3	8	2	2	5	7	1	2
viitsiä	109	82,6	4	1	1	12	12	2	21	7	0	8	14	10	17
hennoa	7	100	0	0	0	0	1	0	0	2	0	2	1	3	0
raskia	17	64,7	3	0	0	2	1	0	0	1	1	1	0	1	1

Tabulka 3: Frekvence záporných kontextů

Sloveso	Σ	%	ae	ak	et	ka	ku	ma	mp	po	ta	ul	vs	yo	il
tahtoa [†]	29	14,1	1	0	0	1	8	3	0	0	1	2	4	6	3
tahtoa [‡]	47	22,9	4	0	0	8	9	5	5	0	1	1	1	9	4
meinata [†]	17	41,5	0	2	0	3	2	0	0	0	0	0	1	3	6
meinata [‡]	1	2,4	0	0	0	0	0	0	0	é	0	0	0	1	0
malttaa	75	59,1	3	3	0	1	23	7	8	3	5	5	6	6	4
iljetä	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
kehdata	43	42,6	2	0	0	4	8	4	9	0	0	2	5	4	5
uskaltaa	509	60,6	17	14	2	28	92	48	65	23	38	21	41	62	58
tohtia	19	29,7	1	1	1	1	6	2	1	3	1	0	0	1	1
kannattaa	965	75,4	287	108	17	102	211	201	39	x	x	x	x	x	x
auttaa	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
parata	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
välittää	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
viitsiä	23	17,4	0	1	0	3	5	2	5	1	0	0	3	2	1
hennoa	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
raaskia	6	35,3	1	0	0	1	3	0	0	0	1	0	0	0	1

Tabulka 4: Frekvence kladných kontextů

Při zpracování výsledků postupujeme obecně následujícím způsobem: na úvod předkládáme potřebné definice, s jejichž pomocí provádíme klasifikaci jazykového materiálu, platnost tvrzení následně dokládáme na příkladech ze zpracovávaného korpusu. Pojednání o jednotlivých slovesech jsou vždy uvozena stručným představením významové struktury daného slovesa a citací údajů k probíranému dílčímu významu z NYKYSUOMEN SANAKIRJA (Sadeniemi et al. 1973), největšího výkladového slovníku finského jazyka, a KIELITOIMISTON SANAKIRJA (Heinonen et al. 2006), nejnovějšího výkladového slovníku finského jazyka. Údaje z těchto slovníků jsou převzaty doslovně.

4.2 Slovesa TAHTOA a MEINATA

4.2.1 TAHTOA

Obvyklé významy: chtít, přát si (Lindroos 1984).

Zde probírané významy: stát se málem; stát se často/obvykle/snadno.

Výchozí údaje z NYKYSUOMEN SANAKIRJA (Sadeniemi et al. 1973): (1) yksi-tyistä tapahtumaa tarkoittaen: (A) jostakin epätoivottavasta: olla vähällä (ta-

pahtua), olla (tapahtumaisillaan); pitää vähältä, että...; (B) kielteisissä yhteyksissä jostakin toivottavasta: ei ole (tapahtua), ei ota (tapahtuakseen), on vähällä tai pitää vähältä, ettei... (2) toistuvia tapahtumia tai yleisiä ilmiöitä tarkoittaen (A) osoittamassa taipumusta johonkin epätoivottavaan: (tapahtua) usein, melkein aina, helposti, yleensä, olla altis johonkin; (B) kielteisissä yhteyksissä osoittamassa, että puuttuu taipumus johonkin jossakin suhteessa myönteiseen, toivottuun: (tapahtua) harvoin, tuskin koskaan, vaivoin, huonosti.

Výchozí údaje z KIELITOIMISTON SANAKIRJA (Heinonen et al. 2006): (A) ilmaisemassa taipumusta johonkin epätoivottavaan: tapahtua usein tai helposti; olla taipuvainen, altis, herkkä jhk, pyrkiä (2). (B) kielteisissä yhteyksissä ilmaisemassa, että jokin tapahtuu harvoin tai vaivoin, ei ota tapahtuakseen, ei onnistu.

U slovesa TAHTOA nacházíme podle NYKYSUOMEN SANAKIRJA (Sadeniemi et al. 1973)

hned dva dílčí významy, které vyhledávají záporný kontext. První z nich lze obecně parafrázovat výrazem [ON] VÄHÄLLÄ [TAPAHTUA] ~ *málem*, druhý výrazem [TAPAHTUU] USEIN/YLEENSÄ/HELPOSTI ~ [*stává se*] *často/obvykle/snadno*. Druhý dílčí význam se vyskytuje podstatně častěji, nicméně rozdělení se liší podle typů vět.

9. *hs1995ku 663762 Tarve kommunikoida on niin vahva, ettei kirje tahdo tulla millään valmiiksi. [Mutta se tulee kuitenkin valmiiksi.]*
10. *hs1995ul 731099 Edes pjongjangilainen oppaani ei tahdo löytää kartasta oikeita katuja. [Mutta loppujen lopuksi hän löytää ne.]*
11. *hs1995ku 663955 Aplodeista ja bravo-huudoista ei tahtonut tulla loppua. [Loppujen lopuksi ne kuitenkin loppuivat.]*
12. *hs1995yo 738006 Poromiehet ehtivät tuskastua moneen kertaan, kun vastahankaisia eläimiä ei tahdottu saada autoon. [Loppujen lopuksi ne on kuitenkin onnistuttu saamaan autoon.]*

⁹Potřeba komunikovat je tak silná, že dopis ne a ne být hotov.

¹⁰Ani mému pchjongjangskému průvodci se nedařilo najít na mapě ty správné ulice.

¹²Ovace a výkřiky bravo nechtěly brát konce.

¹²Majitelé sobů stihli mnohokrát ztratit trpělivost, když vzpurná zvířata nemohli dostat do auta.

13. *hs1995ka 655216 Liekit tahtoivat sammua hirvipatsaan luona [...].*

Zabývejme se nejdříve dílčím významem [ON] VÄHÄLLÄ [TAPAHTUA]. Věty s formálními znaky negace můžeme parafrázovat výrazem VÄHÄLTÄ PITÄÄ, ETTÄ EI ~ *málem ne*. Je však zcela zjevné, že tyto věty obsahují kladnou myšlenku, musíme tedy hovořit o kladném kontextu. Tuto skutečnost naznačujeme v příkladových větách (9-12) výrazy v hranatých závorkách. Formálně kladné věty obsahují naopak zápornou myšlenku, musíme je proto řadit k záporným kontextům. Záporná myšlenka je dobře patrná z příkladové věty (13). Ze všech příkladů je zřejmé, že dílčí význam [ON] VÄHÄLLÄ [TAPAHTUA] hovoří o jednorázové události.

14. *hs1995yo 739195 Se on sellainen pirunsaari, ettei sinne tahdo päästä millään, toteaa meren-kulkupiirin rakennusmestari Unto Hjort.*
15. *hs1995ak 644361 Vanhat huokoiset kiviseinät eivät oikein tahdo kestää maalipintaa, joka vaikeuttaa seinän ilmanvaihtoa, Thomas kertoo asiallisesti.*
16. *hs1995ul 726668 Air Francen bussit sentään liikkuvat ja kentiltä saa takseja kaupungin suuntaan, mutta kaupungeista ei tahdo päästä kentille.*
17. *hs1995tate 718979 Mutta kun Yhdysvaltain liittovaltion budjetin suurta alijäämää ei tahdota saada kuriin, ei kauppataseenkaan alijäämä hellitä.*
18. *ilta1996 405964 Erityisesti vuosilukuja en tahdo millään muistaa.*

¹³Plameny u sochy losa málem uhasly [...].

¹⁴Je to takový zpropadený ostrov, že se tam nedá nijak pořádně dostat, říká stavbyvedoucí Unto Hjort ze správy námořní dopravy.

¹⁵Staré pórovité kamenné stěny obecně nesnesou barvu, která ztěžuje výměnu vzduchu, říká Thomas věčně.

¹⁶Autobusy společnosti Air France přece jen jezdí a z letiště do města se dá využít taxi, ale z města se člověk na letiště jen tak nedostane.

¹⁷Avšak když se rozpočtový schodek Spojených států nedaří stabilizovat, nezmírní se ani schodek obchodní bilance.

¹⁸Zvláště letopočty si nedokážu zapamatovat.

19. *hs1995ka 655712 Tahtovat olla vähän ärhäköitä nuo ukot, luonnehtii Jean - Christian.*
20. *hs1995tate 716638 Jos siinä ajassa ei löydy töitä, työttömyys tahtoo venyä pitkäksi [...].*

V případě dílčího významu [TAPAHTUU] USEIN/YLEENSÄ/HELPOSTI je otázka kladného a záporného kontextu podstatně složitější. Formálně záporné věty sice připouští kladnou myšlenku, nicméně s konstatováním, že její uskutečnění je velmi obtížné nebo nepravděpodobné (14-18). Zde bychom se tedy přiklonili spíše k zápornému kontextu. Věty v záporném kontextu lze obecně parafrázovat výrazem [TAPAHTUU] HARVOIN/VAIVAIN *sim [stává se] zřídka/ztěží*. Naproti tomu formálně kladné věty vyjadřují zjevně kladnou myšlenku (19, 20). Ze všech příkladových vět je zřejmé, že dílčí význam [TAPAHTUU] USEIN/YLEENSÄ/HELPOSTI hovoří narozdíl od dílčího významu [ON] VÄHÄLLÄ [TAPAHTUA] o obecné tendenci.

Oba dílčí významy k sobě váží často neživotný subjekt (9, 11, 13, 15, 20); frekvence vět s neživotným subjektem se ve studovaných textech ukázala být téměř dvakrát vyšší než frekvence vět s životným subjektem. Neživotný subjekt je v případě slovesa TAHTOA poměrně spolehlivým indikátorem významů vyhledávajících záporný kontext, neboť ostatní dílčí významy, tj. především KOHDISTAA TAHTONSA JHK ~ *upřít svou touhu na něco* či PITÄÄ JTK TARPEELLISENA ~ *považovat něco za nutné/potřebné* (Sadeniemi et al. 1973), upřednostňují životný subjekt. Věty s neživotným subjektem vykazují větší podíl dílčího významu [ON] VÄHÄLLÄ [TAPAHTUA].

Mezi věty s životným subjektem zde zahrnujeme i věty pasivní a věty generické, neboť pasivní tvar slovesa naznačuje lidského činitele (blíže neurčená skupina lidí) a v generic-

¹⁹Bývají trochu vznětliví tihle staříci, líčí Jean-Christian.

²⁰Pokud se během této doby nenajde práce, nezaměstnanost se obvykle značně protahuje.

kých větách je činitelem jakýkoli člověk. Generické věty vyjadřují již z principu obecné dění, a proto je v nich sloveso TAHTOA v naprosté většině případů zastoupeno dílčím významem [TAPAHTUU] USEIN/YLEENSÄ/HELPOSTI (14, 16). V pasivních větách (12, 17) je výskyt dílčího významu [ON] VÄHÄLLÄ [TAPAHTUA] výraznější (12).

Významy slovesa TAHTOA vyhledávající záporný kontext se velmi často vyskytují v existenciálních větách, jež tvoří třicet procent všech negativních vět ve zkoumaném souboru (11, 20). Zde má bezpochyby smysl poukázat na plnovýznamová slovesa, jež na sebe sloveso TAHTOA váže. Studovaný soubor textů totiž nabídl pouze čtyři, a to s následující distribucí: LÖYTYÄ ~ *být nalezen* [34], SYNTYÄ ~ *vzniknout* [6], OLLA ~ *být* [4], TULLA ~ *přijít* [3]. Pozoruhodný je mnohonásobně vyšší výskyt slovesa LÖYTYÄ než sloves OLLA a TULLA, které v existenciálních větách dominují.

Zvláštním úkazem je struktura, v níž se ke slovesu TAHTOA váží hned dvě slovesa v prvním infinitivu, první se zřetelným modálním zabarvením, druhé již zcela plnovýznamové. Tyto výrazy bychom přiřadili k dílčímu významu [TAPAHTUU] USEIN/YLEENSÄ/HELPOSTI. Např.

21. *hs1995mp 670023 Hänen itsetuntonsa heikkenee entisestään, kun hän havaitsee, ettei tahdo enää jaksaa tehdä työtäänkään.*

Větu můžeme parafrázovat následujícím způsobem: „HÄN JAKSOI KYLLÄ VIELÄ TEHDÄ TYÖTÄÄN, MUTTA VAIKEAA SE OLI” ~ „*byl samozřejmě ještě schopen pracovat, ale bylo to těžké*”.

Sloveso TAHTOA tedy zpochybňuje obsah věty ETTEI ENÄÄ JAKSANUT TEHDÄ TYÖTÄÄNKÄÄN ~ *že už ani nebyl schopen pracovat*, kterou dostaneme vyjmutím tvaru slovesa TAHTOA, nikoli však záporu, který přechází na modálně zabarvené sloveso TAHTOA. Studovaný soubor textů nabídl celkem čtyři případy této struktury. Shrňme pro přehled zaznamenané posloupnosti slovesných tvarů: EI TAHDO JAKSAA TEHDÄ ~ *bylo těžké vydržet dělat*; EI TAHDO

²¹Jeho sebevědomí ještě více oslabí, až si uvědomí, že už pro něj není tak snadné pracovat.

JAKSAA PYSYÄ ~ *bylo těžké vydržet zůstat*; EI TAHDO VIITSIÄ LAITTA *bylo těžké přinutit se k tomu, aby udělal*; EI TAHDO TOHTIA PANNA ~ *bylo těžké odvážit se k tomu, aby dal*. Jiným příkladem je (98), str. 63.

Sloveso	Počet výskytů	Sloveso	Počet výskytů	Sloveso	Počet výskytů
löytyä	36	tulla	6	ymmärtää	4
olla	13	kestää	5	aueta	3
saada	13	mennä	5	käyttää	3
onnistua	10	pitää	5	oppia	3
pysyä	8	ottaa	4	palata	3
riittää	8	päästä	4	sanoa	3
löytää	6	syntyä	4	tehdä	3

Tabulka 5: Právě kolokáty slovesa TAHTOA v záporných kontextech pro oba dílčí významy

Sloveso	Počet výskytů
olla	9
mennä	8
jäädä	5
unohtua	4
karata	2

Tabulka 6: Právě kolokáty slovesa TAHTOA v kladných kontextech pro oba dílčí významy

4.2.2 MEINATA

Obvyklé významy: *hodlat, plánovat; mínit; stát se málem* (Haarala et al. 1990).

Zde probírané významy: *stát se málem; stát se často/obvykle/snadno*.

Výchozí údaje z NYKYSUOMEN SANAKIRJA (Sademiemi et al. 1973): Ilmaisemassa tapahtumaisillaan olevaa tekemistä.

Výchozí údaje z KIELITOIMISTON SANAKIRJA (Heinonen et al. 2006): Ilmaise-massa tapahtumaisillaan olevaa tekemistä.

Ve významové struktuře slovesa MEINATA nacházíme stejně jako v případě slovesa TAHTOA dílčí významy [ON] VÄHÄLLÄ [TAPAHTUA] ~ *málem* a [TAPAHTUU] USEIN/YLEENSÄ/HELPOSTI ~ *[stává se] často/obvykle/snadno*. V případě dílčího významu [ON] VÄHÄLLÄ [TAPAHTUA] vyjadřují formálně záporné věty stejně jako u slovesa TAHTOA kladnou myšlenku (23), zatímco formálně kladné věty myšlenku zápornou (24).

22. *hs1995ku 663955 Aplodeista ja bravo-huudoista ei tahtonut tulla loppua. Ansaitun osansa sai tietysti orkesterikin [...].*
23. *ilta1996 405456 Juhlanäytöksessä elokuva sai valtavat aplodit, jotka ei meinanneet loppua millään. Ja kun me tultiin ulos näytöksestä [...].*

Přes výraznou podobnost sloves MEINATA a TAHTOA však nelze mluvit o jejich bezvýhradné synonymii: Sloveso MEINATA v souladu s dostupnými slovníky příznak hovorovosti, který snadno napojuje obsah výpovědi na konkrétní, jedinečnou, nezřídka přímo mluvní situaci, vyskytuje se tedy na rozdíl od slovesa TAHTOA mnohem častěji ve významu [ON] VÄHÄLLÄ [TAPAHTUA]. Ze srovnání příkladů (22) a (23) vyplyne stylistické zbarvení slovesa MEINATA.

24. *hs1995ak 644331 Meinasin jo käydä ottamaan mittoja, kun sitten aattelin, että en minä ihan kaikkea käy tekemään.*
25. *hs1995tate 717685 Instituutin johtaja Alexandre Lamfalussy tuskailee New York Timesissa, ettei koko unionia koskevia symboleja meinaa löytyä.*
26. *hs1995yo 740397 Aina meinaa unohtua, milloin mittariin on viimeksi käynyt laittamassa markkoja.*

Poznamenejme, že žádný slovník finského jazyka nezmiňuje dílčí význam [TAPAHTUU] USEIN/ YLEENSÄ/HELPOSTI. Přestože byl tento dílčí význam ve studovaném souboru textů zastoupen pouze z 8%, je jeho existence ve významové struktuře slovesa MEINATA zřejmá (25, 26). Vezmeme-li v úvahu, že se sloveso MEINATA v rozporu se slovníky vyskytuje

²²Ovace a výkřiky bravo nechtěly brát konce. Zasloužený díl dostal samozřejmě i orchestr [...].

²³Při slavnostním promítání film sklidil bouřlivé ovace, kterých nebylo konce. A když jsme vyšli po představení ven [...].

²⁴Už jsem se chystala vzít míry, když mně došlo, že já přece nemusím dělat všechno.

²⁵Ředitel institutu Alexandre Lamfalussy si v New York Times stýská, že symbolů týkající se celé unie je tak málo.

²⁶Nikdo si už pořádně nepamatuje, kdy do toho počítadla někdo naposledy hodil marky.

i ve stylisticky neutrálních kontextech, není potom překrývání významů obou sloves nijak překvapivé.

Sloveso MEINATA se od slovesa TAHTOA výrazně odlišuje tím, že k sobě váže stejně často životný subjekt jako subjekt neživotný. Tato skutečnost však nemůže být překvapivá, uvědomíme-li se, že sloveso MEINATA vystupuje často v hovorovém jazyce, kde se stává snadno součástí subjektivně zabarveného vyprávění či líčení (23, 24). Zpracovávaný korpus nevykázal ani jediný případ pasiva, nicméně pasivní věta se slovesem MEINATA se jeví jako snadno představitelná, neboť pasivum nahrazuje v hovorovém jazyce první osobu plurálu, jak je ostatně naznačeno již v příkladu (23). Příkladová věta (25) zároveň představuje existenciální větu, kterou sloveso MEINATA konstruuje podstatně řídjěji než konkurenční TAHTOA, pozoruhodná je však i zde obliba LÖYTYÄ ~ *být nalezen* jako slovesa existence.

4.3 Sloveso MALTTAA

Význam: mít trpělivost (Lindroos 1984).

Výchozí údaje z NYKYSUOMEN SANAKIRJA (Sadeniemi et al. 1973): Hillitä itsensä (halunsa, kärsimättömyytensä, suuttumuksensa); murteissa voida, osata; huomata.

Výchozí údaje z KIELITOIMISTON SANAKIRJA (Heinonen et al. 2006): Hillitä itsensä, kärsimättömyytensä, halunsa tms. tunteensa; olla kärsivällinen johonkin suhteen.

Význam slovesa MALTTAA lze podle slovníku NYKYSUOMEN SANAKIRJA (Sadeniemi et al. 1973) vyjádřit parafrází HILLITÄ ITSENSÄ, KÄRSIMÄTTÖMYYTENSÄ, HALUNSA TMS. TUNTEENSA; OLLA KÄRSIVÄLLINEN JNK SUHTEEN ~ *uklidnit sebe, svou netrpělivost, chuť apod. pocit; být trpělivý ve vztahu k něčemu*.

Otázka záporných a kladných kontextů v případě slovesa MALTTAA nemusí být úplně zřejmá. Z tohoto důvodu otázku kladnosti či zápornosti vyjádřené myšlenky odsuneme

na druhé místo a budeme nejprve uvažovat toto sémantické schéma: *Logický subjekt věty zvažuje (a) úsilí potřebného k vykonání činnosti vyjádřené prvním infinitivem či infinitivní konstrukcí a (b) zisk, který z dané činnosti plyne nebo který lze alespoň s dostatečně vysokou pravděpodobností očekávat.* Výsledné jednání logického subjektu závisí na výsledku porovnání obou veličin. Na základě studovaných korpusových textů definujeme tři možné výsledky porovnání: (i) *úsilí je mnohem větší než zisk*, (ii) *úsilí je menší než zisk*, (iii) *úsilí je mnohem menší než zisk*. Na variantu (i) připadlo ve zpracovávaném korpusu 40,5% všech případů, na variantu (ii) 23,8% a na variantu (iii) 35,7%.

27. *hs1995ul 731326 Silti kirjat eivät malta luopua neuvostokäsityksestä, jonka mukaan Baltian maat tavallaan itse tekivät päätöksensä liittyä Neuvostoliittoon.*

28. *hs1995ku 667324 Tuskin maltan odottaa hetkeä, jolloin me hankkeen kustantajat pääsemme nauttimaan kehitystyön tuloksista.*

29. *hs1995ku 662630 Nähdäkseen Cézannensa ihmiset malttavat odottaa sisäänpääsyä tuntikausia.*

30. *hs1995po 677075 Toivottavasti kuitenkin demarit malttavat olla ottamatta tuota samaa asennetta.*

Situaci (i) nacházíme ve větách, v nichž je sloveso MALTATAA negováno; uvažovaná činnost je přitom vyjádřena prvním infinitivem. Z výsledku porovnání plyne, že logický subjekt danou činností velmi pravděpodobně nevykoná. Budeme proto věty tohoto typu považovat za záporné (27, 28). Situaci (ii) nalézáme ve větách, v nichž není sloveso MALTATAA negováno žádným negačním prostředkem; uvažovaná činnost je i v tomto případě reprezentovaná prvním infinitivem (29) nebo konstrukcí MALTATAA OLLA TEKEMÄTTÄ JTK ~

²⁷Knihy se totiž nechtějí vzdát sovětského stanoviska, podle něhož se Pobaltské republiky vlastně samy rozhodly připojit se k Sovětskému svazu.

²⁸Nemůžu se dočkat chvíle, až se my sponzoři projektu budeme moci těšit z výsledků vývojářské práce.

²⁹Aby lidé mohli vidět svého Cézannea, vydrží čekat na vstup hodiny.

³⁰Doufejme, že se sociální demokraté udrží a nezaújmou toto stanovisko.

vydrží nedělat něco (30). Porovnání naznačuje, že logický subjekt danou činnost vykoná, neboť očekává zisk. Je tedy důvod považovat tyto věty za kladné.

31. *hs1995mp 672149 Samalla en malta olla puuttumatta hallituksen säästöohjelmaan.*

Ennen vaaleja hehkutettiin suureen ääneen muutoksen tarvetta.

32. *hs1995ku 665892 Hän ei malta olla käyttämättä [...] tilaisuutta hyväkseen kertoakseen uusimpia juttujaan.*

33. *hs1995mp 672552 Meidän on maltettava odottaa vuoteen 2010 saakka.*

Indikátorem situace (iii) je konstrukce EI MALTA OLLA TEKEMÄTTÄ JTK \sim *nemoci uklidnit sebe, svou netrpělivost, chuť apod. pocit; být netrpělivý ve vztahu k něčemu*. Sloveso MALTTAA je vždy negováno, kromě toho však věty obsahují druhý významný negační prvek v podobě v abessivu třetího infinitivu slovesa, které vyjadřuje uvažovanou činnost. Tato konstrukce se po sémantické stránce shoduje s výrazem [JNK] TÄYTYY TEHDÄ JOTAIN \sim *musí dělat něco* ve významu [JKU] EI VOI SISÄISESTÄ PAKOSTA OLLA TEKEMÄTTÄ JTAK \sim *nemůže kvůli vnitřnímu tlaku nedělat něco*, liší se však pragmatickým pozadím. Z porovnání zcela jasně vyplývá, že věty tohoto typu musíme prohlásit za kladné, přestože obsahují minimálně dva negační prvky (31, 32). Všimněme si, že mluvčí užitím této konstrukce naznačuje vnitřní tlak pramenící z pádných argumentů (31), či těžko ovladatelné subjektivní potřeby (32). V abessivu třetího infinitivu se nejčastěji objevovala slovesa KÄYTTÄÄ \sim *použít*, PUUTTUA \sim *chybět* a KEHUA \sim *chválit*.

Přes své modální zabarvení se MALTTAA vyskytuje i v nesesivních konstrukcích (33).

MALTTAA vyhledává životný logický subjekt, který nemusí být nutně shodný s formálním

³¹Zároveň se prostě musím vmísit do vládního programu úspor. Před volbami hlasitě volali po změně.

³²Nemůže nevyužít příležitosti [...], aby mohl vyprávět své nejnovější historky.

³³Musíme být trpěliví a čekat do roku 2010.

subjektem (27) a jež je potřeba vidět i v řídce se vyskytujících pasivních a generických větách.

Sloveso	Počet výskytů	Sloveso	Počet výskytů	Sloveso	Počet výskytů
olla + mAttA	30	luopua	4	lähteä	2
odottaa	10	jäädä	2	opiskella	2
pysyä	6	keskittyä	2	pitää	2
jättää	4	lopettaa	2		

Tabulka 7: Právě kolokáty slovesa MALTTAA v záporných kontextech

Sloveso	Počet výskytů	Sloveso	Počet výskytů
odottaa	6	odotella	2
olla + mAttA	4	pysyä	2
jättää	3	viipyä	2
pitää	3	välttää	2

Tabulka 8: Právě kolokáty slovesa MALTTAA v kladných kontextech

4.4 Slovesa ILJETÄ, KEHDATA, USKALTA A TOHTIA

Pro rozlišení významů synonym ILJETÄ, KEHDATA, USKALTA A TOHTIA definujeme tři typy motivací: 1. *stud/morální zábrana*, 2. *taktnost/soudnost/slušnost*, 3. *opatrnost/strach*; víceslovná označení jsou zvolena z důvodu snazší orientace. Obecné sémantické schéma záporné věty bychom mohli vyjádřit ve tvaru: *Logický subjekt se nepustí do činnosti vyjádřené prvním infinitivem z důvodu 1/2/3*; motivace zde tudíž vystupují jako nepřekonaná či nepřekonatelná překážka. Obecné sémantické schéma kladné věty vyjádříme ve tvaru: *Logický subjekt se pustí do činnosti vyjádřené prvním infinitivem, přestože existuje důvod 1/2/3 motivující k tomu, aby tak nečinil*; motivace jsou zde tedy překážkou překonanou či překonatelnou.

4.4.1 ILJETÄ

Význam: odvážit se (Sadeniemi et al. 1973).

Výchozí údaje z NYKYSUOMEN SANAKIRJA (Sadeniemi et al. 1973): Saada hävyn-tunteeltaan, kainoudeltaan tai vastenmielisyydeltään tehdyksi jotakin, juljeta, kehdata, tohtia, rohjeta, saattaa, voida; edelliseen liittyen: viitsiä.

Výchozí údaje z KIELITOIMISTON SANAKIRJA (Heinonen et al. 2006): Saada vai-voin tehdyksi häpeän, hienotunteisuuden tms. takia juljeta, kehdata, tohtia, rohjeta, saattaa.

34. *hs1995mamn 669420 Syntyikö ehkä vain joukkopsykoosi, jonka paineen alaisena kukaan ei iljennyt kieltäytyä hyväksymästä sisimmässään oikeiksi tuntemiaan tavoitteita.*
35. *hs1995yo 738161 On rahan saantiin tosin tarvittu vähän taktikointiakin. Me ollaan pyydetty aina niin pieniä summia, etteivät ne ilkeä olla antamatta.*
36. *hs1995mamn 669631 Missä muualla Euroopassa esimerkiksi yhteiskunnan ja elinkeinoelämän päättäjät [...] ilkeäisivät niin ujostelemattomasti yhdistää hyödyn ja huvia kuin suomalaisilla kelokämpillä [...].*
37. *hs1995vs 735892 [Ei] kukaan ilkeä muistella, kuinka 1980-luvun lopussa kävi.*

Sloveso ILJETÄ podle studovaného souboru textů jednoznačně upřednostňuje motivaci *stud/morální zábrana*. Ve srovnání s konkurenčními slovesy je zde vždycky v pozadí příznak *morální zábrana*. Jako smysluplný se ukazuje i neživotný subjekt (35), jehož užití je podmíněno pasivním významem výrazu OLLA ANTAMATTA ~ *aniž by dal*. V kladných tvarech se ILJETÄ vyskytlo výhradně v retorických otázkách (36), které však vyjadřují zápornou myšlenku; v záporných kontextech se ILJETÄ nevyskytuje. V jednom případě se

³⁴Vznikla snad jen davová psychóza, pod jejímž tlakem se nikdo neodvážil neschválit cíle, které uvnitř považoval za správné.

³⁵Při shánění peněz je potřeba také trochu taktizování. Žádáme vždycky tak malé částky, že je jim trapné je nevydat.

³⁶Kde jinde v Evropě by se kupříkladu vlivní lidé z politických a hospodářských sfér [...] odvážili tak bezostyšně spojovat prospěch a zábavu tak jako ve finských luxusních chatách [...].

³⁷[...] nikoho ani nenapadne vzpomenout si na to, jak se na konci osmdesátých let žilo.

ILJETÄ ve shodě s NYKYSUOMEN SANAKIRJA (Sadeniemi et al. 1973) objevilo ve významu slovesa VIITSIÄ ~ *obtěžovat se* (37).

4.4.2 KEHDATA

Význam: odvážit se (Sadeniemi et al. 1973).

Výchozí údaje z NYKYSUOMEN SANAKIRJA (Sadeniemi et al. 1973): Saada tehdyksi jotakin hävyntunteeltaan, kainoudeltaan, juljeta, iljetä, rohjeta, tohtia, saattaa, voida; murteissa viitsiä.

Výchozí údaje z KIELITOIMISTON SANAKIRJA (Heinonen et al. 2006): Saada tehdyksi kainoudeltaan tai tahdikkuudeltaan, rohjeta, iljetä, tohtia, juljeta, saattaa, voida; murteissa viitsiä.

Záporné kontexty.

38. *hs1995vs 736003 Kymmenen vuotta sitten kukaan ei kehdannut ostaa noita julkisesti, Maria sanoo. Kun menin tavarataloon, katsoin ympärilleni, ettei kukaan näe.*
39. *hs1995et 649765 Vaikka harva meistä kehtaa kähveltää suoraan toiselta ihmiseltä, yhteiskunnan ja yritysten huijaamisesta on tullut maan tapa.*
40. *hs1995vs 735903 En kehtaa sanoa valtiopäivämiehelle, että hänen ajatuksensa kuulostavat vain humpuukilta.*
41. *hs1995tate 715800 Lama muutti ihmisten kulutustottumuksia pysyvästi. Kukaan ei kehdannut ostaa uutta Bemaria, kun tuttavapiirissä oli aina joku työtön [...].*
42. *hs1995yo 743719 Kaksikymmenvuotisen uransa aikana hän on oppinut tuntemaan lähes jokaisen alueensa viljelijän olot. Vilppiä ei tukihakemuksissa juuri kehdatta yrittää.*

³⁸Před deseti lety se je nikdo neodvážil koupit před zraky druhých, říká Maria. Když jsem šla do obchodního domu, rozhlédla jsem se kolem, jestli se někdo nedívá.

³⁹Přestože jen málokdo z nás se odváží okrást přímo druhého člověka, z okrádání společnosti a podniků se stává doslova zvyk.

⁴⁰Netroufám si říct poslanci, že jeho teze působí jako nesmysl.

⁴¹Krise změnila natrvalo spotřební návyky lidí. Nikdo se neodvážil koupit si nového bavoráka, když byl v kruhu známých někdo stále nezaměstnaný [...].

⁴²Během své dvacetileté kariéry poznal zázemí téměř každého rolníka ze svého okruhu. O podvod v žádostech o podporu se nikdo neodváží pokusit.

43. *hs1995ku 666208 Euroopan unioni ei kehtaa olla suurvalta. Yhdysvallat käy estotomasti niistävässä nenänsä Panamassa ja Persianlahdella [...] sotii kenen kanssa tahtoo, eikä kukaan mahda sille mitään.*

Sloveso KEHDATA vykázalo v negativních kontextech následující rozložení motivace: stud/morální zábrana 36% (38, 39); taktnost/soudnost/slůšnost 33% (40, 41) a opatrnost/strach 24% (42, 43). Za důležitou vlastnost KEHDATA lze považovat to, že v pozadí je takřka vždy přítomen morální aspekt motivace. Všimněme si v tomto smyslu zejména vět (39, 41-43).

44. *hs1995ka 655151 Tämä olotila tekee erakoksi. Kohta ei kehtaa mennä minnekään. Sellainen joka ei ole ollut työtön, ei sitä tajua.*

V záporných kontextech se sloveso KEHDATA vyskytuje často v pasivu (19%), nezářídka vyhledává neosobní kvantifikační subjekt KUKAAN ~ *nikdo/někdo* (8,6%) resp. HARVA ~ *málokterý* (7%) či konstituuje přímo generické věty (5%). Můžeme tedy pozorovat poměrně výraznou oblibu obecnosti. Podobně jako sloveso ILJETÄ se i KEHDATA vyskytuje ve shodě s dostupnými slovníky ve významu VIITSIÄ ~ *obtěžovat se* (4%, 44).

Kladné kontexty.

45. *hs1995ae 642122 Hapankaalipata on helppoa ja herkullista syysruokaa, jota kehtaa tarjota vieraillekin.*
46. *hs1995vs 736133 Oikein viimeisen päälle absurdia on hänen mielestään se, että entinen puolustusministeri ja nykyinen europarlamentaarikko Elisabeth Rehn kehtaa pyrkiä Unicefin [...] pääjohtajaksi.*

⁴³Evropská unie se neodvází vystupovat jako velmoc. Spojené státy si jdou klidně vyčistit nos v Panamě a v Perském zálivu si válčí, s kým si zamanou, a nikdo s tím nemůže nic dělat.

⁴⁴Tento stav umrtvuje. Zanedlouho se neodvází jít vůbec nikam. Ten, kdo nebyl nikdy nezaměstnaný, to nikdy nepochopí.

⁴⁵'Zelny hrnec' je jednoduché a chutné podzimní jídlo, které může člověk nabídnout i hostům.

⁴⁶Nanejvýš absurdní je podle jeho názoru to, že bývalá ministryně obrany a současná poslankyně Evropského parlamentu Elisabeth Rehn usiluje o post předsedy Unicefu [...].

47. *hs1995vs 735521 [...] hänellä on varaa nimittää tavallisia suomalaisia luottokorttihuijareiksi, jotka kehtaavat närkästyä, kun heitä uhkaa häätö vuokratrustien takia.*

Rozložení motivací v kladných kontextech se ukazuje vyrovnanější: *stud/morální zábrana* 31% (45); *taktnost/soudnost/slušnost* 22% (46) a *opatrnost/strach* 36% (47). Nutno ovšem podotknout, že hranice mezi jednotlivými motivacemi jsou zde často poněkud nezřetelné, čísla jsou tedy více než jinde pouze orientační. Oproti negativním kontextům se v kladných kontextech nevyskytla ani jediná pasivní věta, jako výraznější se však jeví obliba generických vět (45).

48. *hs1995ku 663979 Kehtaakin vielä siteerata Eino Leinon säkeitä maantietä kulkee / kirjaton, karjaton mies.*

49. *hs1995ku 665790 Yleisö tykkäsi, mutta [...] Matti Kuusla tuli totaalisesti murhaamaan meidät takahuoneeseen: Että kehtaatte tollasta skeidaa esittää.*

Jako zvláštní skupinu vydělíme konstrukci *ETTÄ + KEHDATA (+ -KIN) + I. INF.*, která se ve studovaném souboru textů objevila pětkrát (11%). Sémanticky vyjadřuje výtku, přičemž jde o výraz nemálo expresivní. Pokusme se naznačit význam uvedených příkladových vět: *troufá si ještě citovat verše Eina Leina* (48) a *že se odvažujete předvádět takový škvár* (49). Expresivnost této konstrukce dává usoudit na její výskyt v hovorovém jazyce (49).

Kolokáty. Tabulky 9 a 10 uvádějí slovesa, která se jako první infinitiv váží ke slovesu *KEHDATA* v záporném či kladném kontextu. Všimněme si zejména četnosti sloves, jež vyjadřují *zacházení s jazykem* či *myšlenkou*. Jedná se o slovesa:

⁴⁷[...] může si dovolit nazvat obyčejné Finy podvodníky s platebními kartami, kteří se cítí ukřivdění, když jim hrozí vystěhování kvůli dluhům za nájem.

⁴⁸Troufá si ještě citovat verše Eina Leina jde po silnici / muž bez knih a dobytka.

⁴⁹Publikum bylo nadšené, ale [...] Matti Kuusla nám přišel do zákulisí vynadat: že se odvažujete uvést takový škvár.

ESITELLÄ ~ *představit*, KERTOA ~ *vyprávět*, KUTSUA ~ *nazývat*, KYSYÄ ~ *ptát se*,
 PUHUA ~ *mluvit*, PYYTÄÄ ~ *prosit*, SANOA ~ *říct*, VAATIA ~ *požadovat* a VÄITTÄÄ
 ~ *tvrdit*;

kromě nich se ve zpracovávaném souboru s nižší četností objevila ještě další slovesa tohoto typu:

AJATELLA ~ *přemýšlet*, EHDOTTAÄ ~ *navrhnout*, ESITTÄÄ ~ *představit*, IHMETELLÄ
 ~ *divit se*, ILMOITTAÄ ~ *oznámit*, KIRJOITTAÄ ~ *psát*, KUULUTTAÄ ~ *vyhlásit*,
 MAINITA ~ *zmínit se*, MUISTELLA ~ *vzpomínat*, MYÖNTÄÄ ~ *přiznat*, SITEERATA
 ~ *citovat*, SUOSITELLA ~ *doporučit*, TILASTOIDA ~ *vytvářet statistiku*, TODETA ~
konstatovat, TUNNUSTAA ~ *přiznat*, VÄHÄTELLÄ ~ *snižovat význam*.

Sloveso	Počet výskytů	Sloveso	Počet výskytů
mennä	4	esitellä	2
puhua	4	kertoa	2
sanoa	4	kysyä	2
lähteä	3	ostaa	2
väittää	3	vaatia	2

Tabulka 9: Pravé kolokáty slovesa KEHDATA v záporných kontextech

Sloveso	Počet výskytů	Sloveso	Počet výskytů
kutsua	3	esitellä	2
pyytää	3	juoda	2
sanoa	3	syödä	2
tehdä	3	tulla	2

Tabulka 10: Pravé kolokáty slovesa KEHDATA v kladných kontextech

4.4.3 USKALTAA

Význam: *odvázat se, troufnout se* (Lindroos 1984).

Výchozí údaje z NYKYSUOMEN SANAKIRJA (Sadeniemi et al. 1973): Olla kyllin rohkea tekemään jotakin, rohjeta, tohtia, hirvetä.

Výchozí údaje z KIELITOIMISTON SANAKIRJA (Heinonen et al. 2006): Olla kyllin rohkea tekemään jotakin.

Záporné kontexty.

50. *hs1995mp 671759 Eihän pölyisiin tiloihin varmasti uskalleta antaa lainaksi arvokkaita ja pölylle herkkiä esineitä tai taideteoksia.*
51. *hs1995mp 670838 Jokainen kaipaa lämpöä ja läheisyyttä, mutta kukaan ei uskalla koskettaa toista ihmistä julkisesti.*
52. *hs1995yo 739598 Syväsalmi jätti häiden runsaan kymmenen tuhannen markan laskun maksamatta. Lasku roikkui maksamatta toista vuotta, eikä kukaan uskaltanut huomauttaa siitä Syväsalmmelle.*

V negativních kontextech převažuje přesvědčivě motivace *opatrnost/strach* (92,23%, 50), následuje *stud/morální zábrana* (6,13%, 51) a konečně *taktnost/soudnost/slušnost* (1,64%, 52). Pozornost upoutává výrazná obliba pasivních vět (12,9%, 50) a kvantifikačního subjektu *KUKAAN* ~ *nikdo/někdo* (10,8%, 51 a 52); obecnost naznačují i generické věty a věty s kvantifikačními subjekty *HARVA* ~ *málokterý*, *HARVEMPI* ~ *méně častý*, *MONI(-KAAN)* ~ *mnohý (nemnohý)*.

Motivace *opatrnost/strach* bývá často zdůrazňována dalšími prostředky. Tabulka 11 shrnuje možnosti, jak lze zmíněný příznak zdůraznit v rámci téže věty přímo tvarem slovesa *PELÄTÄ* ~ *bát se* či jeho odvozeninami. Možnosti přesahující rámec věty zde nejsou zahrnuty. Všechny konstrukce z tabulky 11 mají zřetelně kauzální význam, tedy i konstrukce *EI USKALLA + I. INF + PELÄTEN*, tj. druhý infinitiv v instruktivu, který podle normativních gramatik finštiny neměl být v kauzálním významu použit (Itkonen 1997: 48).

Kladné kontexty.

⁵⁰Netroufneme si přece zapůjčit do prašných prostor cenné a na prach citlivé předměty a umělecká díla.

⁵¹Každý prahne po teple a blízkosti, ale nikdo se neodváží dotknout se druhého člověka před ostatními.

⁵²Syväsalmi nechal bez zaplacení dobrých tisíc marek za svatbu. Účet zůstal nezaplacen druhým rokem, a nikdo se o tom neodvážil Syväsalmmu zmínit.

	Výraz	Počet výskytů
1.	ei uskalla + I. inf + jnk pelossa	11
2.	ei uskalla + I. inf, koska pelkää	6
3.	ei uskalla + I. inf + pelätessään jtk/jnk puolesta	3
4.	niin pelottava, ettei uskalla	3
5.	ei uskalla + I. inf + peläten jtk/jnk puolesta	2
6.	ei uskalla + I. inf, kun pelkää	2
7.	ei uskalla + I. inf, sillä pelkää	1
8.	(ihmiset) pelkää(-vät) jtk + I. inf, ettei uskalleta	1
9.	ei uskalla + I. inf - pelätään jtk	1

Tabulka 11: Prostředky pro zdůraznění motivace *opatrnost/strach*

53. *hs1995ka 657056 Aukkaat olivat nuoria, koulutettuja ihmisiä, jotka uskalsivat ottaa riskin.*
54. *hs1995vs 735506 Vaimoa uskalletaan loukata lähtemällä jokaisen peruukkipäisen mummon mukaan.*
55. *hs1995mp 670050 Uskallanpa arvata, että kivussa, joissa ei selvää kudoksellista aiheuttajaa löydetä, saattaa työttömyys olla mörkönä.*
56. *hs1995ku 664082 Todellisuus sen sijaan uskaltaa tehdä mitä tahansa.*

V kladných kontextech má sloveso USKALTAA téměř stejné rozložení motivací jako v záporných kontextech: *opatrnost/strach* (91,8%, 53), následuje *stud/morální zábrana* (6,7%, 54) a konečně *taktnost/soudnost/slušnost* (1,5%, 55). Nižší je výskyt pasivních (8,7%) a generických vět (4%). Příkladová věta (56) představuje výjimečný případ neživotného subjektu; sloveso USKALTAA bychom zde nejspíš mohli nahradit slovesy *VOIDA ~ moci* nebo *SAATTAA ~ moci*.

⁵³Obyvatelé byli mladí, vzdělaní lidé, kteří se odvážili riskovat.

⁵⁴Troufají si urážet manželku tak, že se otáčí za každou ženskou v paruce.

⁵⁵Troufám si hádat, že za bolestmi, k nimž nelze najít tkáňovou příčinu, může být nezaměstnanost.

⁵⁶Skutečnost si naproti tomu troufá dělat cokoli.

57. *ilta1996 407176 Jokaisen on uskallettava kohdata myös yksinäisyys. Koko homman nimi on rakkaus toisia kohtaan.*

Přes svůj modální charakter se sloveso USKALTAA vyskytuje v kladných kontextech hojně v nesivních konstrukcích (6%, 57), převážně ve tvaru ON/OLISI USKALLETTAVA ~ *je/bylo by třeba se odvážit* (91,7%), řidčeji ve tvaru PITÄÄ/PITÄISI USKALTAA ~ *je/bylo by třeba odvážit se*.

Kolokáty. Tabulky 12 a 13 obsahují slovesa, která se ve tvaru prvního infinitivu pojí se slovesem USKALTAA. Podobně jako u slovesa KEHDATA si můžeme všimnout bohatství a četnosti sloves, jež vyjadřují *zacházení s jazykem* či *myšlenkou*. S nižší četností se vyskytla ještě následující slovesa tohoto typu:

ARVAILLA ~ *hádat*, ARVATA ~ *uhodnout*, ARVOSTELLA ~ *kritizovat*, EHDOTTAA ~ *navrhnout*, EPÄILLÄ ~ *pochybovat*, ESITTÄÄ ~ *představit*, HAAVEILLA ~ *snít*, HUOMAUTTAA ~ *poznámenat*, ILMAISTA ~ *vyjádřit*, ILMOITTAÄ ~ *oznámít*, JUTELLA ~ *povídat si*, KIELTÄÄ ~ *zakázat*, KOMMENTOIDA ~ *komentovat*, KYSEENALAISTAÄ ~ *zpochybnit*, KYSELLÄ ~ *vyptávat se*, KÄSITELLÄ ~ *pojednat*, LAULAA ~ *zpívat*, LUKEA ~ *číst*, MAINITA ~ *zmínit*, MYÖNTÄÄ ~ *přiznat*, MÄÄRITELLÄ ~ *definovat*, NIMITTÄÄ ~ *nazývat*, OUNASTELLA ~ *tušit*, PILKATA ~ *vysmívat se*, POHTIA ~ *přemýšlet*, POVATA ~ *věštit*, PÄÄTTÄÄ ~ *rozhodnout*, SUOSITELLA ~ *doporučit*, TAJUTA ~ *chápat*, TODETA ~ *konstatovat*, TUNNUSTAA ~ *přiznat*, TÄSMENTÄÄ ~ *upřesnit*, UNELMOIDA ~ *snít*, UNEKSIA ~ *snít*, USKOA ~ *věřit*, VALEHDELLA ~ *lhát*, VALITTAÄ ~ *stěžovat si*, VASTATA ~ *odpovědět*, VAATIA ~ *vyžadovat*, VIHJAISTA ~ *narážet (slovně) na*.

⁵⁷Každý by se měl odvážit podstoupit/zakusit také samotou. Celá tahle věc se nazývá láska k druhým.

Sloveso	Počet výskytů	Sloveso	Počet výskytů	Sloveso	Počet výskytů
ottaa	33	panna	7	kirjoittaa	3
sanoa	27	jäää	7	kutsua	3
mennä	26	katsoa	6	lisätä	3
tehdä	20	liikkua	6	luovuttaa	3
lähteä	18	viedä	6	päästää	3
puhua	16	heittäytyä	6	rakentaa	3
kertoa	14	jättää	5	ryhtyä	3
luvata	11	odottaa	5	suositella	3
ennustaa	10	olla	5	uneksia	3
arvioida	9	ajaa	4	veikata	3
ostaa	8	antaa	4	yrittää	3
palata	8	avata	3	äänestää	3
ajatella	8	ennustella	3		
käyttää	7	esittää	3		

Tabulka 12: Pravé kolokáty slovesa USKALTA v záporných kontextech

4.4.4 TOHTIA

Význam: odvážit se, troufnout si (Sadeniemi et al. 1973).

Výchozí údaje z NYKYSUOMEN SANAKIRJA (Sadeniemi et al. 1973): Uskaltaa, rohjeta, hirvetä.

Výchozí údaje z KIELITOIMISTON SANAKIRJA (Heinonen et al. 2006): Rohjeta, uskaltaa.

Záporné kontexty.

58. *ilta1996 407809 Vieraalla kielellä Aki ei tuolloin vielä tohtinut tehdä tilaustaan vaan näytti vain sormella, minkä annoksen haluaa.*
59. *hs1995ta_te 715983 Monet epäilevät, mutta kovin harva tohtii tyrmätä täysin hanketta, jonka merkitys koko unionin tulevaisuudelle on olennaisen tärkeä.*

⁵⁸V cizím jazyce se Aki tehdy ještě neodvážil udělat objednávku, nýbrž jen ukázal prstem, čeho porci si přeje.

⁵⁹Mnozí pochybují, ale jen málokdo se odváží napadnout otevřeně projekt, jehož význam je pro budoucnost Unie nezměrný.

Sloveso	Počet výskytů	Sloveso	Počet výskytů	Sloveso	Počet výskytů
sanoa	25	luottaa	5	myöntää	4
ottaa	20	luvata	5	odottaa	4
puhua	17	mennä	5	viedä	4
väittää	17	panna	5	antaa	3
olla	15	puuttua	5	hankkia	3
epäillä	9	tarttua	5	kohdata	3
tehdä	9	tulla	5	sijoittaa	3
laittaa	6	elää	4	tuoda	3
lähteä	6	kertoa	4		
toivoa	6	kirjoittaa	4		

Tabulka 13: Pravé kolokáty slovesa USKALTAA v kladných kontextech

60. *hs1995ul 728473 Vielä viime viikolla monikaan ei olisi tohtinut lyödä vetoa sopimuksen hyväksymisen puolesta.*

61. *hs1995ta_te 719127 Suomessahan ei ole vuosiin tohdittu ottaa lainaa, ei ainakaan isoa.*

Sloveso TOHTIA vykázalo v záporných kontextech následující rozložení motivací: ve zpracovávaném korpusu se vyskytl pouze jediný případ motivace *stud/morální zábrana* (58) a pouze tři případy motivace *taktnost/soudnost* (59). Více než 90% příkladových vět tedy připadá na motivaci *opatrnost/strach* (60, 61). V záporných kontextech potkáváme velmi často pasivní věty (61) a kvantifikační subjekty *MONI* ~ *mnohý*, *HARVA* ~ *málokterý*, *KUKAAN* ~ *nikdo/někdy*.

Kladné kontexty.

62. *hs1995et 646905 Tutkijat tohtivat jo todeta: Ihminen itse aiheuttaa ilmaston lämpenemistä.*

⁶⁰ Ještě minulý týden by si nikdo netroufl sázet na to, že smlouva bude schválena.

⁶¹ Ve Finsku se lidé léta neodvažovali vzít si půjčku, alespoň ne velkou.

⁶² Vědci se už odvážili konstatovat: člověk sám způsobuje klimatické oteplování.

63. *hs1995ku 663764 Täytyisi tohtia avata silmänsä ja ajatella.*

64. *hs1995ku 663280 Kun Kalle ei tahtonut tohtia panna sitä sammakkoa suuhunsa, niin mehän opetettiin sitä, ja lopussa se oppi sen pitämään suussa.*

V kladných kontextech vykázalo sloveso TOHTIA příslušnost pouze k motivaci *opatrnost/strach* (62). V příkladech (63, 64) si všimneme skutečnosti, že se sloveso TOHTIA může samo vázat na jiná slovesa. Podobně jako sloveso USKALTAA se i TOHTIA vyskytuje v nesivním kontextu (63). V kladných kontextech se nevyskytla ani jediná pasivní věta.

Sloveso	Počet výskytů	Sloveso	Počet výskytů
epäillä	3	puuttua	2
vastustaa	3	ryhtyä	2
mennä	2	tehdä	2
ottaa	2		

Tabulka 14: Právě kolokáty slovesa TOHTIA v záporných kontextech

4.5 Slovesa KANNATTAA, AUTTAA a PARATA

U sloves KANNATTAA, AUTTAA a PARATA vyhledávají negativní kontext ty dílčí významy, které se vyskytují výhradně ve třetí osobě singuláru a jako fakultativní argument přijímají genitivní tvar logického subjektu dané věty. Pro představení významů těchto synonym použijeme stejně jako u předchozí trojice sloves systém motivací. Na základě zpracovávaného korpusu definujeme motivace dvě; jejich abstraktní tvary zapíšeme ve formě: (i) *neproběhnutí dění vyjádřeného prvním infinitivem má zřetelně negativní důsledek* a (ii) *neproběhnutí dění vyjádřeného prvním infinitivem nemá zřetelně negativní důsledek, představuje však přesto ztrátu nezanedbatelného užitku*. V následujícím odstavci konkretizujeme uvedené motivace v obecných sémantických schématech záporných i kladných vět.

⁶³Bylo by nezbytné odvážit se otevřít oči a přemýšlet.

⁶⁴Když se Kalle ne a ne odhodlat strčit si žábu do pusy, tak jsme ho to učili a nakonec se ji naučil držet v puse.

V záporných větách lze obecné sémantické schéma varianty (i) vyjádřit ve tvaru *mluvčí se staví k dění vyjádřenému prvním infinitem odmítavě, neboť u něho shledává zřetelně negativní vliv* a obecné sémantické schéma varianty (ii) ve tvaru *mluvčí se staví k dění vyjádřenému prvním infinitivem zdrženlivě, neboť z něho neplyne žádný/adekvátní užitek*. V kladných větách lze obecné sémantické schéma varianty (i) vyjádřit ve tvaru *mluvčí se staví k dění vyjádřenému prvním infinitem pozitivně, neboť v případě neproběhnutí tohoto děje lze předpokládat zřetelně negativní následek* a obecné sémantické schéma varianty (ii) ve tvaru *mluvčí se staví k dění vyjádřenému prvním infinitivem pozitivně, neboť proběhnutí daného děje přináší nezanedbatelný užitek a zároveň neproběhnutí nemá zřetelně negativní důsledek*.

4.5.1 KANNATTAA

Významy: podporovat; vyplácet se, být výnosný (Lindroos 1984).

Zde probíraný význam: vyplatit se.

Výchozí údaje z NYKYSUOMEN SANAKIRJA (Sadeniemi et al. 1973): Yksipersonaisesti sopia, sietää, olla paikallaan, maksaa vaivaa, kelvata, ansaita. Tavalisesti kielteisissä yhteyksissä.

Výchozí údaje z KIELITOIMISTON SANAKIRJA (Heinonen et al 2006): (vain yksikön 3. persoonan muotoja) sopia, sietää, olla paikallaan, maksaa vaivaa.

Hranice mezi motivacemi (i) a (ii) jsou v případě slovesa KANNATTAA nezřídka poněkud nezřetelné, a proto zde upustíme od přesnějších procentuálních vyjádření. Budeme je považovat póly spojitého sémantického pole, jimž se jednotlivá užití slovesa KANNATTAA více či méně blíží. Jistou pomyslnou hranici se však přesto odvážíme vést: podíl motivace (ii) v záporných i kladných kontextech dosáhl ve zpracovávaném korpusu přibližně jedné třetiny.

65. *hs1995ak 645089 Lennokeista haaveilevia hän kehottaa tulemaan rohkeasti kerhoon.*

Harrastusta ei kannata aloittaa yksin.

⁶⁵Zájemce o modely letadel vyzývá, aby přišli bez ostychu do klubu. Takový koníček je nevhodné začínat sám.

66. *hs1995mamn 668512 Apolipoproteiini E:n väestöseulontaa ei kannata aloittaa ennen kuin on tarjolla jokin keino riskin vähentämiseksi.*

Ze sloves vážících se v podobě prvního infinitivu na sloveso KANNATTAA lze jak v kladných, tak v záporných kontextech vydělit řadu specifických sémantických skupin. Zajímavou skutečností je to, že každou z těchto sémantických skupin lze vždy vymezit pouze v rámci jedné ze dvou motivačních variant (i) a (ii) slovesa KANNATTAA. Poznamenejme pro úplnost, že začleněním slovesa do jedné skupiny zde v žádném případě nevylučujeme možnost jeho výskytu v jiném sémantickém či pragmatickém kontextu. Kromě níže uváděných sloves se sloveso KANNATTAA pojí s mnoha dalšími, obvykle velmi běžnými slovesy, jeho použití je tedy velmi široké. Příklady (65) a (66) demonstrují zmíněnou relativnost sémantických skupin: sloveso ALOITTA *~ začít* zařazujeme v rámci negativních kontextů spolu s dalšími fázovými slovesy k motivaci (ii), čemuž odpovídá příklad (65), avšak v příkladové větě (66) se jedná bezpochyby o motivaci (i).

Záporné kontexty.

67. *hs1995ku 662564 [...] ei kannata kustantaa kirjoja, joita suomalainen yleisö ei osta.*
68. *hs1995mamn 669649 Eikä ydinvoiman vaaroja kannata vähätellä.*
69. *hs1995ku 667625 Hepolammen mukaan ravintolaan alkaa 50 vuoden jälkeen liittyä arvoja, joita ei kannata hävittää.*
70. *hs1995ku 663968 Vaikka järjestyksen hahmottaminen kaaoksesta on mahdotonta ja mieleetöntä, yrittämästä ei kannata lakata.*

⁶⁶Vyšetření na apolipoprotein E není dobré začínat dříve, než bude k dispozici nějaký prostředek na zmírnění rizika.

⁶⁷[...] nevyplatí se vydávat knihy, které finské publikum nekoupí.

⁶⁸A rizika jaderné energie se nevyplatí podceňovat.

⁶⁹Podle Hepolampiho se po padesáti letech váží k restauraci hodnoty, které není dobré zahodit.

⁷⁰Přestože je modelování pořádku z chaosu nemožné a nesmyslné, není dobré přestat se o to snažit.

V záporných kontextech nám sémantické skupiny pomohou představit některá typická užití slovesa KANNATTAA. Nejpočetnější vydělitelnou skupinu sloves v rámci varianty (i) zde tvoří slovesa popisující manipulaci s penězi (67):

HAASKATA ~ *utratit*, HUKATA ~ *utratit*, KUSTANTAA ~ *vydat*, LAINATA ~ *půjčit (si)*, LASKEA ~ *počítat*, MAKSAA ~ *zaplatit*, MYYDÄ ~ *prodat*, OSTAA ~ *koupit*, OTTAA LAINA ~ *vzít si půjčku*, SATSATA ~ *investovat*, SÄÄSTÄÄ ~ *šetřit*, TEETTÄÄ ~ *nechat si udělat*, TUHLATA ~ *utratit*, VUOKRATA ~ *pronajmout*;

následují slovesa vyjadřující hodnocení (68):

ALIARVIOIDA ~ *podcenit*, EPÄILLÄ ~ *pochybovat*, HYLÄTÄ ~ *zavrhnout*, KIISTÄÄ ~ *popřít*, KRITIKOIDA ~ *kritizovat*, VÄHEKSYÄ ~ *podceňovat*, VÄHÄTELLÄ ~ *podceňovat*, YLIARVIOIDA ~ *přeceňovat* a ztrátu (69): HAASKATA ~ *utratit*, HAUTOA ~ *pohřbít*, HÄVITTÄÄ ~ *ztratit*, MENETTÄÄ ~ *ztratit*, TUHLATA ~ *utratit*, UHRATA ~ *obětovat*;

zřetelnou sémantickou skupinou jsou i slovesa vyjadřující fázi děje (70):

ALOITTAÄ ~ *začít*, LAKATA ~ *přestat*, LOPETTAÄ ~ *skončit*, RUVETA ~ *pustit se do něčeho*, RYHTYÄ ~ *pustit se do něčeho*.

71. *hs1995ae 642400 Olen sanonut, ettei entisen yhtiön perään kannata kauheasti surra.*
72. *hs1995ku 662461 Baikalin rannoissa ei enää ole ihailemista eikä työväen yhtenäisyydestä kannata enää laulaa.*
73. *hs1995ku 664269 Poliitiikan ja uskonnon perimmäistä raadollisuutta ei piilotella edes rivien väliin. Silti esityksen sanomaa ei kannata pohtia otsa rypyssä.*

⁷¹Řekl jsem, že po bývalém podniku nemá smysl příliš smutnět.

⁷²Na březích Bajkalu už není co obdivovat a o jednotě dělnictva už nemá smysl zpívat.

⁷³Bídu politiky a náboženství se ani nepokouší skrýt mezi řádky. Proto nemá smysl zamýšlet se nad poselstvím představení se svraštělým čelem.

74. *hs1995mamn 669610 Niin rajuja menojen leikkauksia ei kannata edes tavoitella, koska toteuttaminen on poliittisesti mahdotonta.*

Nejpočetnější vydělitelnou skupinu v rámci varianty (ii) zde tvoří slovesa vyjadřující pocit (71):

HUOLESTUA ~ *dělat si starosti*, HÄMMÄSTELLÄ ~ *divit se*, KADEHTIA ~ *závidět*, KANTAA HUOLTA ~ *mít starost*, KAUISTUA ~ *děsit se*, KURSAILLA ~ *ostýchat se*, LANGETA POLVILLEEN ~ *padnout na kolena*, MASENTUA ~ *znervóznět*, MUREHTIA ~ *smutnit*, NAURESKELLA ~ *posmívat se*, PELÄTÄ ~ *bát se*, SURRA ~ *smutnět*, SÄIKÄHTÄÄ ~ *leknout se*, SÄÄLITELLÄ ~ *litovat*, SÄÄLIÄ ~ *litovat*, UJOSTELLA ~ *stydět se*;

následují slovesa popisující zacházení s jazykem jako nástrojem komunikace (72):

KUISKAILLA ~ *šeptat*, KUVAILLA ~ *líčit*, KYSYÄ ~ *ptát se*, LAULAA ~ *zpívat*, LUKEA ~ *číst*, MAINITA ~ *zmínit se*, NEUVOTELLA ~ *vyjednávat*, PUHUA ~ *mluvit*, PYYTÄÄ ~ *prosit*;

a konečně slovesa vyjadřují *myšlenkové procesy* (73):

AJATELLA ~ *přemýšlet*, MIETTÄ ~ *promyslet*, POHTIA ~ *promyslet*, SUHTAUTUA ~ *zaujmout stanovisko*, TEHDÄ PÄÄTELMÄ ~ *dělat závěry*, TULKITA ~ *usuzovat*.

Velmi často po slovese KANNATTAA následuje částice EDES ~ *ani* (73) nebo ENÄÄ ~ *už ne* (74).

Kladné kontexty.

75. *hs1995ae 642893 Kannattaa myös selvittää, paljonko koulussa on vakinaisia opettajia, koska sijaisopettajat eivät välttämättä ole tasoltaan yhtä hyviä.*

⁷⁴O tak tvrdé škrtý v příjmech nemá ani smysl usilovat, protože jejich uskutečnění je politicky nemožné.

⁷⁵Bylo by dobré vyjasnit, kolik je ve škole stálých učitelů, protože suplující učitelé nejsou nutně stejně dobří.

76. *hs1995mamn 668412 Onko enää järkevää rakentaa Suomeen uutta analogista tv-kanavaa? Eikö kannattaisi siirtyä suoraan digitaaliaikaan?*
77. *hs1995ku 665907 Kannattaa kysyä, mitkä suomalaisuuden määreet kantavat tulevaisuuteen ja mitkä on syytä unohtaa.*
78. *hs1995ku 666014 Kannattaa muuten käydä kertauksen ja vertailun vuoksi myös Sinebrychoffin museon yläkerrassa.*
79. *hs1995ae 642824 Kannattaa kokeilla; sushi on kaiken lisäksi kevyttä ja kaunista.*
80. *hs1995ae 642511 Usia vattumaita kannattaa hakea tuoreilta hakkuuaukoilta. Kolmeviisi vuotta hakkuun jälkeen aukko on parhaimmillaan [...]*

V případě kladných kontextů lze ve studovaném korpusu vydělit kromě sémantických okruhů sloves rozvíjejících sloveso KANNATTAA přímo určité tématické okruhy. Pro motivaci (i) se jedná o okruhy *politika* (75), *ekonomické otázky* (76) a *filozofický náhled* (77), pro motivaci (ii) o okruhy *kultura* (78), *gastronomie* (79) a *příroda* (80). Většinu ze zmíněných okruhů si lze představit jako rubriky novin, ze kterých je použitý korpus sestaven, nicméně jejich uvedení má nezanedbatelnou vypovídací hodnotu o rozdělení motivací (i) a (ii).

Nejpočetnější sémantickou skupinu v rámci varianty (ii) tvoří slovesa popisující *poznávací procesy*:

HAVAITA ~ *všimnout si*, HUOMATA ~ *všimnout si*, KIINNITTÄÄ HUOMIOTA ~ *věnovat pozornost*, KOEJAA ~ *vyzkoušet (vozidlo)*, KOKEILLA ~ *vyzkoušet*, KYSELLÄ

⁷⁶Má vůbec cenu vybudovat ve Finsku nový analogový televizní kanál? Nevyplatilo by se přejít rovnou do digitálního věku?

⁷⁷Je důvod se ptát, které aspekty finství mohou obstát v budoucnosti a které je lépe zapomenout.

⁷⁸Jinak se vyplatí zajít pro osvěžení paměti a srovnání také do horního patra Sinebrychoffova muzea.

⁷⁹Vyplatí se ochutnat; sushi je navíc lehké a krásně vypadá.

⁸⁰Nová naleziště malin se vyplatí hledat na čerstvě vykácených plochách. Tři až pět let po vykácení slibuje paseka nejpříznivější podmínky.

~ *vyptávat se*, KYSYÄ ~ *ptát se*, OPETELLA ~ *učit se*, OPPIA ~ *naučit se*, PEREHTYÄ ~ *proniknout do (problému)*, SEURATA ~ *sledovat*, TARKASTAA ~ *prohlížet*, TARKISTAA ~ *ověřit*, TARKKAILLA ~ *pozorovat*, TUTKIA ~ *zkoumat*, VARMISTAA ~ *ujistit se*;

a dále slovesa vztahující se k ekonomické oblasti:

INVESTOIDA ~ *investovat*, KILPAILUTTAA ~ *učinit konkurenceschopným*, LASKEA ~ *počítat*, MAINOSTAA ~ *dělat reklamu*, MAKSAA ~ *platit*, MYYDÄ ~ *prodat*, OSTAA ~ *koupit*, PANOSTAA ~ *investovat*, SALAKULJETTAA ~ *pašovat*, SATSATA ~ *investovat*, TEETTÄÄ ~ *nechat si udělat*, TUKEA ~ *podporovat*, TUOTTAÄ ~ *vyrobit*.

Nejpočetnější sémantickou skupinu v rámci varianty (ii) tvoří slovesa vztahující se k poznávacím procesům:

KATSASTAA ~ *prohlédnout si*, KIINNITTÄÄ HUOMIOTA ~ *věnovat pozornost*, KOKEA ~ *zkusit*, KOKEILLA ~ *zkoušet*, MAISTELLA ~ *ochutnat*, OPETELLA ~ *učit se*, PEREHTYÄ ~ *proniknout do (problému)*, SEURATA ~ *sledovat*, TARKASTAA ~ *prohlížet*, TARKKAILLA ~ *pozorovat*, TARKASTEELLA ~ *pozorovat*, TUTUSTUA ~ *seznámit se*, VARMISTAA ~ *ujistit se*;

dále lze vymezit slovesa popisující činnost smyslů:

KATSOA ~ *dívat se*, KATSELLA ~ *dívat se*, KUUNNELLA ~ *poslouchat*, NÄHDÄ ~ *vidět*, SEURATA ~ *sledovat*, TÄHYILLÄ ~ *vyhlížet*;

slovesa zacházení s jazykem:

KYSELLÄ ~ *vyptávat se*, TIEDUSTELLA ~ *vyptávat se*, KYSYÄ ~ *ptát se*, LUKEA ~ *číst*, MAINITA ~ *zmínit se*, NOTEERATA ~ *poznámenat si*, ESITELLÄ ~ *představit*, SUOMENTAA ~ *přeložit do finštiny*;

a konečně slovesa vyjadřující hledání:

ETSIÄ ~ *hledat*, ETSISKELLÄ ~ *hledat*, HAKEA ~ *shánět*, HAKEUTUA ~ *uchýlit se*,

HANKKIA ~ *sehnat*.

81. *hs1995mamn 669287 Jälkiviisaasti laivan olisi kannattanut odottaa sään selkenemistä. Merenkulkuviranomaisten tulisikin tarkkaan harkita, pitäisikö matkustajaluksille määrätä sääminimit lentoliikenteen tapaan.*

Kladné kontexty dokládají příslušnost struktury {[subjekt v genetivu] + KANNATTAA + první infinitiv} k nesesivním konstrukcím nejen po syntaktické, ale i sémantické stránce. Nezřídka je sloveso KANNATTAA zasazeno do kontextu, v němž se v bezprostřední blízkosti, někdy dokonce v téže větě, vyskytuje nesesivní PITÄÄ ~ *mít povinnost*, PITÄISI ~ *mít povinnost* (81), TULISI ~ *mít povinnost* (81) či EI AUTA.

4.5.2 AUTTAA

Obvyklé významy: pomoci, napomáhat; podporovat (Lindroos 1984).

Zde probíraný význam: vyplatit se, mít význam/smysl, nezbývá (nic jiného) než.

Výchozí údaje z NYKYSUOMEN SANAKIRJA (Sadeniemi et al. 1973): *tehotu, tepsiiä, hyödyttää, kannattaa*. 3. persoona, *tavallisesti kielteinen*.

Výchozí údaje z KIELITOIMISTON SANAKIRJA (Heinonen et al. 2006): (*vain yksikön 3. persoonan muotoja*) *hyödyttää, kannattaa*.

82. *hs1995ak 644332 Juha oli semmosta tyyppiä, jolle ei auttanut paljon sanoa, hän kulki omaa tietänsä.*

Dílčí význam slovesa AUTTAA vyhledávající negativní kontext se vyskytuje formálně vyskytuje pouze v záporných formách. Záporný význam má však pouze v případě, kdy po EI AUTA následuje bezprostředně první infinitiv (82). Jedná se přitom vždy spíše o motivaci

⁸¹Teď to vypadá, že by se lodi bývalo vyplatilo vyčkat na vyjasnění počasí. Správa námořní dopravy by také měla pečlivě uvážit, zdali by se neměly pro loďní přepravu cestujících stanovit minimální požadavky na počasí, jak je tomu v letecké dopravě.

⁸²Juha byl z těch, kterým nemělo cenu nic moc říkat, šel svou vlastní cestou.

Sloveso	Počet výskytů	Sloveso	Počet výskytů	Sloveso	Počet výskytů
ottaa	40	tukea	7	suunnata	4
harkita	23	varmistaa	7	tarttua	4
ottaa	22	jäädä	6	tavoitella	4
pitää	22	kuunnella	6	tiedustella	4
mennä	18	lisätä	6	uhrata	4
hankkia	15	pohtia	6	viedä	4
kokeilla	12	satsata	6	ajatella	3
käydä	12	tulla	6	esitellä	3
jatkaa	11	tutkia	6	esittää	3
kiinnittää	11	tutustua	6	kilpailuttaa	3
maksaa	11	ajaa	5	kokea	3
odottaa	11	aloittaa	5	korjata	3
valita	11	hakea	5	kääntyä	3
katsoa	10	lähteä	5	nähdä	3
kysyä	10	pyrkiä	5	paneutua	3
ostaa	10	pyytää	5	perehtyä	3
tarkistaa	10	ryhtyä	5	poiketa	3
varata	10	suosia	5	rakentaa	3
yrittää	9	vertailla	5	suhtautua	3
panna	8	etsiä	4	tarkkailla	3
panostaa	8	katsella	4	tietää	3
kysellä	7	laittaa	4	varautua	3
seurata	7	merkitä	4	välttää	3
syilyttää	7	neuvotella	4		

Tabulka 15: Právě kolokáty slovesa KANNATTAA v kladných kontextech

(ii), přičemž struktura sama ve srovnání se slovesem KANNATTAA poněkud více vyzdvihuje aspekt *zbytečnosti počínání vyjádřeného prvním infinitivem*. Podíl těchto případů ve zpracovávaném korpusu činil 31%.

83. *hs1995yo 738749 Kuluttajan ei auta muu kuin seurata hintatietoja ja mainoksia*

[...].

84. *hs1995ka 658085 Kotiin emme ilmeisesti vielä voi mennä, kun koko alue on suljettu.*

⁸³Spotřebitelé nezbyvá nic jiného než sledovat údaje o cenách a reklamy [...].

Sloveso	Počet výskytů	Sloveso	Počet výskytů	Sloveso	Počet výskytů
tehdä	18	luottaa	4	laskea	3
ottaa	12	odottaa	4	lopettaa	3
lähteä	9	puhua	4	luovuttaa	3
maksaa	6	tuudittautua	4	mennä	3
rakentaa	6	vaihtaa	4	pelätä	3
tuijottaa	5	ylittää	4	pitää	3
yrittää	5	ajaa	3	ruveta	3
aloittaa	4	epäillä	3	tarjota	3
kysyä	4	hukata	3	unohtaa	3

Tabulka 16: Právě kolokáty slovesa KANNATTAA v záporných kontextech

Ei auta kuin mennä jonnekin odottelemaan.

Častěji se však vyskytují konstrukce EI AUTA MUU KUIN I. INF. ~ *nezbývá než* (83) či EI AUTA KUIN I. INF. ~ *nezbývá než* (84). Tyto formy sice obsahují záporné sloveso, avšak významově jsou kladné. Nabízí se příbuznosti s formami PITÄÄ + I. INF. ~ *mít povinnost*, či dokonce TÄYTYÄ + I. INF. ~ *muset*. Jedná se přitom vždy o motivaci (i), přičemž je zde zdůrazněn aspekt *donucení k počínání vyjádřeného prvním infinitivem vnějšími okolnostmi*. Příkladová věta (83) dokládá genitivní tvar logického subjektu.

85. *hs1995ka 657304 Tässä täytyy olla rauhallinen luonne. Ei saa etukäteen jännittää kaikkea sitä, mitä liikenteessä voi tapahtua. Ja asiakkaiden kanssa ei auta suuttua. Kannattaa vain puhista itseksensä ja jatkaa matkaa.*

Stejně jako v případě sovesa KANNATTAA lze i u slovesa AUTTAA pozorovat výraznou vazbu na nesesivní kontext. V příkladu (85) naznačují nesesivní kontext tvary TÄYTYÄ ~ *muset*, EI SAA ~ *nesmět* či KANNATTAA.

4.5.3 PARATA

Obvyklé významy: zlepšit se; uzdravit se, hojit se (Lindroos 1984).

⁸⁴Domů zjevně jít nemůžeme, když je celá oblast uzavřená. Nezbývá než jít někam a čekat.

⁸⁵Tady musí být člověk klidná povaha. Nesmí se už předem strachovat všeho, co se může v dopravě stát. A se zákazníky se nemá cenu rozčilovat. Lépe je jen povzdechnout si a pokračovat v jízdě.

Zde probíraný význam: vyplatit se.

Výchozí údaje z NYKYSUOMEN SANAKIRJA (Sadeniemi et al. 1973): Yksinpersoonaisesti, usein kansankielessä kielteisissä yhteyksissä: käydä laatuun, auttaa, hyödyttää, kannattaa.

Výchozí údaje z KIELITOIMISTON SANAKIRJA (Heinonen et al. 2006): Vain yksikön 3. persoonan muotoja murteissa kielteisissä yhteyksissä: auttaa, hyödyttää, kannattaa.

86. *hs1995yo 737775 Vaikka suurin osa korvatulehduksista hoituisi ajan mittaan itseltään, sitä ei parane jäädä omin päin odottamaan. Seurauksena voi olla ns. liimakorva ja kuulon heikentyminen.*
87. *ilta1996 407684 Näyttelijän ei parane sairastua influenssaan, toteaa Hannele Lauri. Jonas Lundqvist yritti lämmitellä itsensä influenssasta kuumilla juomilla, mutta lopulta oli annettava virukselle periksi.*

Dílčí význam slovesa PARATA vyhledávající záporný kontext se vyskytuje pouze v záporných formách. Zpracovávaný korpus poskytl pouze šest příkladových vět, všechny lze přiřadit k motivaci (i). V jednom případě bylo možné pozorovat logický subjekt v genitivu (87.). Sloveso PARATA zdůrazňuje aspekt nebezpečí, které lze očekávat, uskutečnilo se dění vyjádřené prvním infinitivem (86.). Tvar PARANTUNUT, který obvykle nahrazuje tvar PARANNUT, se u tohoto dílčího významu nevyskytl.

4.6 Slovesa VÄLITTÄÄ a VIITSIÄ

Významy synonymních sloves VÄLITTÄÄ a VIITSIÄ rozlišíme pomocí distribuce a variací obecných sémantických větných schémat, která na základě zpracovávaného souboru textů definujeme následujícím způsobem: (i) *logický subjekt nevykoná správnou, a tudíž očekávanou činnost vyjádřenou prvním infinitivem a zároveň nedbá na to, že tímto*

⁸⁶Třebaže by se velká část ušních zánětů vyléčila časem sama, nevyplatí se na to jen tak čekat. Následkem může být takzvaná mastoiditida a oslabení sluchu.

⁸⁷Herci se nevyplatí onemocnět chřipkou, konstatuje Hannele Lauri. Jonas Lundqvist se pokoušel předejít chřipce teplými nápoji, ale nakonec jí stejně podlehl.

jedná nezodpovědně/neslušně/nemorálně; (ii) logický subjekt nevykoná činnost vyjádřenou prvním infinitivem, neboť k ní není dostatečně pádný věcný důvod, a lze ji tudíž považovat za zbytečnou/nesmyslnou; (iii) logický subjekt nevykoná jednoznačně pozitivní činnost vyjádřenou prvním infinitivem z důvodu vlastní nevědomosti; (iv) logický subjekt nevykoná prospěšnou činnost vyjádřenou prvním infinitivem, neboť je tato činnost pro něho nepohodlná/nepříjemná. Je potřeba upozornit na skutečnost, že se tato sémantická větná schémata navzájem nevyklučují, neboť důvody v nich obsažené jsou sémanticky jiného typu: (i) charakterová vada, (ii) věcný argument, (iii) nezkušenost/nevědomost, (iv) lidská slabost. Jedná se většinou o převažující kauzální aspekt, nikoli o aspekt jediný. V některých větách se dominantní kauzální aspekt hledá velmi obtížně.

Probíraná slovesa svazuje i následující okolnost. U obou probíraných sloves lze vymezit dvě výrazné sémantické skupiny sloves, jež se v podobě prvního infinitivu váží na příslušný tvar slovesa VÄLITTÄÄ nebo VIITSIÄ. Jedná se v první řadě o slovesa vyjadřující *vnitřní poznávací pochody*

- (a) společné: AJATELLA ~ *přemýšlet*, KOKEILLA ~ *zkusit*, KUUNNELLA ~ *poslouchat*,
 MUISTELLA ~ *vzpomínat*, NÄHDÄ ~ *vidět*, TARKISTAA ~ *kontrolovat*;
- (b) jen VÄLITTÄÄ: ARVAILLA ~ *přijít na mysl*, EROTELLA ~ *odlišit*, KATSELLA ~ *dívat se*,
 KIINNITTÄÄ HUOMIOTA ~ *věnovat pozornost*, KUVITELLA ~ *představit si*,
 OPETELLA ~ *učit se*, OTTAA HUOMIOON ~ *vzít v úvahu*, TIETÄÄ ~ *vědět*;
- (c) jen VIITSIÄ: KATSOA ~ *dívat se*, KEKSIÄ ~ *vymyslet*, KIINNOTUA ~ *zajímat se*,
 LUKEA ~ *číst*, POHTIA ~ *promyslet*, VILKAISTA ~ *osvětlit*.

Druhou skupinu tvoří slovesa vyjadřující komunikaci:

- (a) společné: MAINITA ~ *zmínit se*;
- (b) jen VÄLITTÄÄ: ESITELLÄ ~ *představit*, INFORMOIDA ~ *informovat*, KOMMEN-

TOIDA ~ komentovat, NÄYTTÄÄ ~ ukázat, PUHUA ~ mluvit, SELVITTÄÄ ~ vysvětlit,

VIESTIÄ ~ zpravit;

(c) jen VIITSIÄ: EHDOTTAÄ ~ navrhnout, KERTOÄ ~ vyprávět, KESKUSTELLA ~

rozmlouvat, KIRJOITTAÄ ~ psát, KYSELLÄ ~ vyptávat se, KYSYÄ ~ ptát se, PYYTÄÄ

~ prosit, REAGOIDA ~ reagovat, SANOA ~ říct, VALITTAÄ ~ stěžovat si, VALOTTAÄ

~ osvětlit, VASTATA ~ odpovědět.

Poznamenejme, že v případě slovesa VÄLITTÄÄ tvoří uvedené dvě sémantické skupiny

51%, v případě slovesa VIITSIÄ 31% všech sloves vázících se k probíraným slovesům.

4.6.1 VÄLITTÄÄ

Významy: zprostředkovat; (v negativních větách) nestát o, nestarat se o, nezajímat se o (Lindroos 1984).

Zde probírané významy: (v negativních větách) nestát o, nestarat se o, nezajímat se o (zde pouze ve spojení s prvním infinitivem, tj. výrazy {VÄLITTÄÄ + substantivum v elativu} nejsou zahrnuty).

Výchozí údaje z NYKYSUOMEN SANAKIRJA: Varsinkin kielteisissä yhteyksissä: (C) objektina I. infinitiivi: pitää tarpeellisena; viitsiä; haluta, tahtoa.

Výchozí údaje z KIELITOIMISTON SANAKIRJA: varsinkin kielteisissä yhteyksissä: (A) ottaa varteen, huomioon; kiinnittää huomiota, tuntea kiinnostusta, "piittää"; (B) pitää tarpeellisena; viitsiä, haluta, tahtoa.

88. *hs1995vs 735563 Executive Outcomesin isännät puhuivat keskenään välittämättä esitellä meitä viralliselle työnantajalleen, Sierra Leonen armeijalle.*

89. *hs1995vs 735834 Täällähän poliisi taas kesän kynnyksellä taivastelee suomalaisten sinisilmäisyyttä, kun nämä eivät välitä edes takalukita oviaan.*

90. *hs1995ku 666301 Suomessa [...] teatteripäivät, monikymmenvuotinen perinne, on lopetettu. Syynä oli kiinnostuksen puute. Teatterit ja teatterintekijät eivät välittäneet nähdä toistensa taidetta tai keskustella.*

⁸⁸Představitelé Executive Outcomes mluvili mezi sebou, aniž by se obtěžovali představit nás svým zaměstnavatelům, armádě Sierra Leone.

⁸⁹Tady zase policie na prahu léta kroutí hlavou nad naivitou Finů, když nepovažují za nutné ani zamknout dveře.

⁹⁰Ve Finsku byly s konečnou platností ukončeny dny divadla, několik desetiletí trvající tradice. Důvodem byl nedostatek zájmu. Divadla a divadelníci nepovažovali za nutné dívat se na výkony ostatních a diskutovat.

91. *hs1995mp 670975 Itse osaan sulkea silmät ja korvat siltä, mitä en välitä nähdä ja kuulla, tai naureskella hölmöilylle.*
92. *hs1995mamn 668524 Mutta kukapa sisävesien mökkiläinen välittäisi moista pakkoa noudattaa piipahtaessaan [...] laskemaan verkkojaan.*

Připomeňme na úvod, že ze všech užití slovesa VÄLITTÄÄ zde budeme probírat pouze případy, kdy se k VÄLITTÄÄ váže první infinitiv. Tento dílčí význam vyhledává vždy záporný kontext, v kladných kontextech se nevyskytuje. Typy (i) až (iii) vykazaly ve studovaném souboru textů poměrně vyrovnané distribuce: typ (i) přibližně 28% (88), typ (ii) 31% (89, 92) a typ (iii) 37% (90). Typ (iv) byl zastoupen pouze dvěma případy (91). První infinitiv se může pojít i k infinitivnímu tvaru slovesa VÄLITTÄÄ, konkrétně k abessivu třetího infinitivu (88). Formálně kladný kondicionální tvar sloves VÄLITTÄÄ se vyskytuje v rétorických otázkách spolu se zájmenem KUKA ~ *kdo* (92).

4.6.2 VIITSIÄ

Významy: dát si práci, chtít (Lindroos 1984).

Výchozí údaje z NYKYSUOMEN SANAKIRJA: Tavallisesti muodoltaan tai ainakin sisällykseltään kielteisissä yhteyksissä: saa-da laiskuudeltaan, saamattomuudeltaan, haluttomuudeltaan tms. tehdyksi jotakin, vaivautua tekemään jotakin. Edelliseen liittyen heikentyneessä merkityksessä (A) huudahdus yms. laiseissa läheten merkitystä kehdata, saattaa; (B) vaatimattomasti, lievästi esitetyissä, kohteliaissa pyynnöissä (pyynnön sisältävissä kysymyksissä) ja kehotuksissa; (C) kielteisissä kehotuslauseissa kansankielessä kehdata.

Výchozí údaje z KIELITOIMISTON SANAKIRJA: Usein kielteisissä yhteyksissä: vaivautua tekemään jotakin.

Záporné kontexty

93. *hs1995mp 672081 Minä olen isompi, joten minä menen ensin. Väinölän logiikalla kaikki liikennesäännöt, joita autoilijat eivät osaa tai viitsi noudattaa, voitaisiin pois-*

⁹¹Sám umím zavřít oči a uši před tím, co nechci vidět a slyšet, a vysmívát se bláznivínám.

⁹²Ale kdo z chatařů v jezerních oblastech by se obtěžoval dodržovat takový předpis, když zajde [...] položit síť.

taa.

94. *hs1995yo 741467 Suuri ero elintasossa lisää virolaisten ja ulkomaisten opiskelijoiden välistä juopaa. Ei viitsi ehdottaa vaikka elokuviin menoa, kun tietää, ettei niillä ole välttämättä siihen varaa, suomalaiset kuvaavat.*
95. *hs1995ku 662365 Suomessa ei useinkaan viitsitä paneutua tekstiin siinä määrin kuin kirjallisuuden olemus edellyttää [...].*
96. *hs1995ae 642954 Työpaikalla ei ole suihkua eikä hikisenä viitsi aloittaa työpäivää.*
97. *ilta1996 406278 [...] se on sanonut: älä viitsi ruveta tähän, olen kuitenkin ruvennut ja tulos ei ole ollut oikein kunnollinen.*
98. *hs1995yo 739340 Itsekään en tahdo aina viitsiä laittaa liiviä päälle, kun ajelen mökillä pienellä veneellä rannan tuntumassa.*

V případě slovesa VIITSIÄ vykázaly typy (i) až (iv) v záporných kontextech následující distribuce: typ (i) 21% (93), typ (ii) 52% (94), typ (iii) 8% (95) a typ (iv) 19% (96); převažuje tedy zjevně typ (ii). Pasivní (95) a generické (94, 96) věty tvoří společně téměř 20% všech zaznamenaných případů. Zvláštností slovesa VIITSIÄ je konstrukce ÄLÄ VIITSI + INF., v níž mluvčí dává dobře míněnou radu a zároveň varuje adresáta, ži činnost vyjádřená prvním infinitivem by mohla mít nepříjemné následky (97). Modální charakter slovesa VIITSIÄ potvrzuje struktura {EI TAHDO + první infinitiv slovesa s modálním významem (např. viitsiä) + první infinitiv} ~ *je těžké donutit se + první infinitiv* (98) zmíněná již u slovesa TAHTOA.

⁹³Já jsem větší, a tak jedu první. Väinölskou logikou by se daly odstranit všechny předpisy, které řidiči neovládají nebo nechtějí dodržovat.

⁹⁴Velký rozdíl v životní úrovni zvětšuje propast mezi estonskými a zahraničními studenty. Nemá smysl navrhnout třeba kino, když je jasné, že na to [estonští studenti] nemají peníze, líčí Finové.

⁹⁵Ve Finsku se chce jen málokomu ponořit se do textu v takové míře, jakou krásná literatura předpokládá.

⁹⁶Na pracovišti není sprcha a je nepříjemné začínat den zpocený.

⁹⁷[...] řekl: nepouštěj se do toho, ale já jsem se do toho stejně dal a výsledek opravdu za moc nestojí.

⁹⁸Mně samotnému se nechce brát si na sebe plovací vestu, když se na chatě projíždím v malé lodce nedaleko od břehu.

Sloveso	Počet výskytů	Sloveso	Počet výskytů	Sloveso	Počet výskytů
tehdä	6	puhua	3	paneutua	2
katsoa	4	jatkaa	2	puuttua	2
lähteä	4	kävellä	2	pyytää	2
kysyä	3	mainita	2	ruveta	2
käyttää	3	noudattaa	2	sanoa	2
olla	3	ottaa	2		

Tabulka 17: Právě kolokáty slovesa VIITSIÄ v záporných kontextech

Kladné kontexty. Pro potřeby kladných kontextů přepíšeme sémantická schémata (i) (ii) a (iv) do tvaru: (i) *logický subjekt nemá nic proti činnosti vyjádřené prvním infinitivem, neboť její vykonání je podle jeho vnitřního přesvědčení obecně prospěšné či správné;* (ii) *logický subjekt nemá nic proti činnosti vyjádřené prvním infinitivem, neboť k jejímu vykonání je dostatečný věcný důvod;* (iv) *logický subjekt se nestaví k činnosti vyjádřené prvním infinitivem jednoznačně negativně, neboť míra nepříjemnosti s ní spojená nedosahuje natolik vysoké úrovně.* Variantu (iii) zde vynecháváme proto, že se ve zpracovávaném korpusu nevyskytla ani jednou.

99. *hs1995ku 664320 Olivatpa oppikirjat millaisia hyvänsä, valistunut opettaja kykenee välittämään asiasta oikeaa tietoa, mikäli hän sen vain viitsii tehdä.*

100. *hs1995mp 671641 Kun sitten varovasti ohitan heidät ja huikkaan pyöräni olevan aivan liian kalliin, että viitsisin vahingoittaa sitä heihin törmäämällä, he raivostuvat ja kirjoittavat yleisönosastoihin terroristeista.*

101. *hs1995ku 664153 Kun tiedetään, että Lindberg ei juuri sävellä säveltäkään, ellei tietokone ole auki ja ohjelmat kunnossa, onkin melkoinen ihme, että hän saa silti aikaan musiikkia, jota viitsii kuunnella.*

⁹⁹ Ať byly knihy, jaké chtěly, osvícený učitel dokáže o věci správně pojednat, pokud jen má do toho dostatek chuti.

¹⁰⁰ Když je potom opatrně předjízdim a křičím, že mé kolo je příliš drahé na to, aby mi stálo za to poškodit ho tím, že bych do nich vrazil, popadne je vztek a píší do společenských rubrik o teroristech.

¹⁰¹ Když je známo, že Lindberg nesloží melodii, pokud nemá puštěný počítač a programy v pořádku, je to div, že dokáže stvořit hudbu, která stojí za poslech.

102. *hs1995po 676879 Jaalalainen lääkäri Mikko Nenonen päätti viime marraskuussa [...] testata, ketkä edustajista ennättävät, osaavat ja viitsivät käyttää sähköpostiaan.*

Z celkového počtu 19 případů připadlo na variantu (i) čtyři příkladové věty (99), na variantu (ii) osm příkladových vět (100, 101) a na variantu (iv) sedm (102). Zajímavou skutečností je jistě to, v 17 z 19 případů se kladné VIITSIÄ vyskytlo ve vedlejších větách. Tyto vedlejší věty byly v deseti případech věty kondicionální s případným temporálním nádechem (spojky JOS ~ *pokud*, KUN(HAN) ~ *když/když jen*, MIKÄLI ~ *jestliže*; 99), ve čtyřech případech přívlastkové (101), ve dvou případech předmětné (102) a v jediném exempláři se vyskytla věta konsekutivní (100).

4.7 Slovesa HENNOA a RAASKIA

U sloves HENNOA a RAASKIA definujeme s využitím definic v NYKYSUOMEN SANAKIRJA (Sadeniemi et al. 1973) následující sémantická větná schémata: pro záporné kontexty: (i) *logický subjekt nevykoná činnost vyjádřenou prvním infinitivem z důvodu lítosti/jemnocitnosti a s ní související zodpovědnosti*; (ii) *logický subjekt nevykoná činnost vyjádřenou prvním infinitivem z důvodu opatrnosti v ekonomických otázkách, přičemž tato opatrnost je motivována buď šetrností, nebo strachem ze ztráty*. V kladných kontextech uvažujeme z níže uvedených důvodů jen motivaci (ii): *logický subjekt vykoná činnost vyjádřenou prvním infinitivem, přestože je důvod k opatrnosti v ekonomických otázkách, přičemž tato opatrnost je motivována buď šetrností, nebo strachem ze ztráty*.

4.7.1 HENNOA

Význam: považovat za vhodné/taktní; považovat za výhodné (Sadeniemi et al. 1973).

Výchozí údaje z NYKYSUOMEN SANAKIRJA (Sadeniemi et al. 1973): Raskia, raatia; usein muodoltaan tai ainakin ajatukseltaan kielteisessä lauseessa. (1) saada sääliltään, hienotunteisuudeltaan tehdyksi; (2) saada säästäväisyydeltään,

¹⁰²Jaalalský lékař Mikko Hennonon se rozhodl minulého listopadu [...] zistit, kteří ze zástupců stíhají, umí či se vůbec obtěžují používat elektronickou poštu.

saituudeltaan tehdyksi.

Výchozí údaje z KIELITOIMISTON SANAKIRJA (Heinonen et al. 2006): Saada tehdyksi säälliltään tms. tunnesyiltä, raskia, raaskia.

103. *hs1995po 675844 [...] pääministerin pikkuruiseen työhuoneeseen mahtuu vain pari vierastuolia ja viherkasvi. Lipponen ei henno häätää vanhempia virkamiehiä tilavista työhuoneistaan, vaan tyytyy tilapäistilaansa.*
104. *hs1995vs 736083 Esimerkiksi säkillisen 1000 markan seteleitä. Seteleiden painaminen ei maksa valtiolle juuri mitään. Jos ette henno antaa uusia, niin käytetytkin välttävät.*

Sloveso HENNOA se ve zpracovávaném korpusu vyskytlo sedmkrát, přičemž ve variantě (i) pětkrát (103) a ve variantě (ii) dvakrát (104). V kladném kontextu se HENNOA nevyskytlo ani jednou.

4.7.2 RAASKIA

Významy: považovat za výhodné; považovat za vhodné/taktní (Sadeniemi et al. 1973).

Výchozí údaje z NYKYSUOMEN SANAKIRJA (Sadeniemi et al. 1973): Harvinaisesti raskia, raatsia.

Výchozí údaje z KIELITOIMISTON SANAKIRJA (Heinonen et al. 2006): (tavallisesti kielteisissä yhteyksissä) hennoa, raatsia; saada säästäväsyydeltään, saituudeltaan tehdyksi.

105. *hs1995po 676707 Harva raaskii kuitenkin sanoa ihan suoraan, mistä on kysymys.*
106. *hs1995ae 642712 Viljelijän omassa pöydässä varhaisperunaa on vain pieninä annoksina. On se sen verran kallista, ettei sitä kovin suuria annoksia itse raaski syödä.*
107. *hs1995ta_te 720546 Kun raha on kallista, kukaan ei raaski investoida tai rakentaa.*

¹⁰³Do premiérový maličké pracovny se vejde jen pár křesel pro hosty a květina. Lipponen nepovažuje za nutné vystěhovat starší úředníky z jejich prostorných pracoven a spokojí se se svou provizorní.

¹⁰⁴Například pytel tisícimarkovek. Tisk bankovek stát skoro nic nestojí. Když vám přijde škoda dát nové, tak použité postačí.

¹⁰⁵Málokomu se chce říct narovinu, o čem je řeč.

¹⁰⁶Na rolníkově vlastním stole se rané brambory objeví jen v malých porcích. Jsou tak drahé, že jich sám raději moc nesní.

¹⁰⁷Když jsou peníze drahé, nikdo pro jistotu neinvestuje a nestaví.

108. *hs1995ku 663413 Koiran puruleluksi pienoismalli sopii myös, mikäli raaskii antaa 500 [...] dollarin arvoisen lelun lemmikille.*

Sloveso RAASKIA se ve zpracovávaném korpusu vyskytlo celkem sedmnáctkrát, z toho šestkrát v kladném kontextu. V otázce příslušnosti k výše uvedeným sémantickým variantám vykazuje RAASKIA opačnou tendenci než sloveso HENNOA: RAASKIA se vyskytuje převážně ve variantě (ii), v záporných kontextech ze 64% (106, 107), v kladných kontextech bez výjimky (108). Příklad (106) ukazuje v rámci varianty (ii) motivaci *šetrnost*, příklad (107) naopak motivaci *strach ze ztráty*. Příkladová věta (105) dokládá variantu (i). Všechny příkladové věty vykazují příznaky hovorového jazyka.

4.8 Obecná charakteristika probíraných sloves

Všechna v tomto textu probíraná slovesa vykazují *modální zabarvení*, mluvíme tedy o *modálně zabarvených slovesech*. Intuitivně vytušíme, že jejich sémantika se liší od sémantiky sloves VOIDA ~ *moci*, SAADA ~ *smět*, SAATTAA ~ *moci*, SOPIA ~ *hodit se*, TAITAA ~ *moci*, MAHTAA ~ *moci*, PYSYÄ ~ *zůstat*, KYETÄ ~ *být schopen*, PÄÄSTÄ ~ *mít možnost*, PITÄÄ ~ *mít povinnost*, TÄYTYÄ ~ *muset*, TULLA ~ *mít povinnost*, JOUTUA ~ *muset* a TARVITA, která Kangasniemi označuje ve své dizertační práci jako modální, třebaže s konstatováním, že jejich modální status se obhájí v některých případech dosti neskadno (Kangasniemi 1991: 291). S intuitivním vymezením se však nelze spokojit, a proto musíme oprávněnost této kategorie obhájit jinými prostředky. Při jejich hledání se nebudeme spoléhat na čistě formální kritéria, neboť tato kritéria se ukazují jako velmi problematická i při studiu sloves modálních, což dokládá i výše uvedený výčet sloves: např. VOIDA ~ *moci* + I. INF., ale KYETÄ ~ *být schopen* + III. INF.

¹⁰⁸ Jako hračka pro psa se model hodí také, když si jen člověk může dovolit dát psímu mazlíčkovi hračku za 500 dolarů [...].

Jak již bylo možné si při procházení všech sto devíti příkladových vět povšimnout, naznačují probíraná slovesa vždy jisté *úsilí*, které musí logický subjekt věty podstoupit, aby se vypořádal s děním reprezentovaným infinitivem rozvíjejícího plnovýznamového slovesa. Zdůrazněme, že klíčovou roli zde hraje logický subjekt věty, nikoli subjekt syntaktický. Rys *úsilí* se ve významové struktuře konkrétních sloves projevuje jako (a) *vytrvalost/trpělivost*, (b) *vyhodnocování situace*. Úsilí typu (a) převládá u sloves TAHTOA a MEINATA, úsilí typu (b) se výrazně uplatňuje u všech ostatních zde probíraných sloves. Nutnou podmínkou vynakládání úsilí je existence překážky. Pro úsilí typu (b) je onou překážkou *nutnost ujasnění si priorit*, tj. jedná se o záležitosti abstraktní, pro úsilí typu (a) je překážkou *nutnost vyřešení konkrétního problému*, tj. jedná se naopak o záležitosti konkrétní.

Zastavme se u úsilí typu (b) a vezměme si přitom k ruce modální slovesa VOIDA ~ *moci* a TÄYTYÄ ~ *muset* a mějme následující tři věty: (I) HÄNEN TÄYTYY MENNÄ SINNE ~ *Musí tam jít*, (II) HÄN VOI MENNÄ SINNE ~ *Může tam jít*, (III) HÄN USKALTAA MENNÄ SINNE ~ *Odváží se tam jít*. Ve větě (I) vidíme příznak *nutnosti a povinnosti*, jedná se tedy o deontickou modalitu. Všimněme si, že zde chybí prostor pro jakoukoli iniciativu ze strany logického subjektu, tj. příslušná činnost je pro něho nevyhnutelná. O iniciativě logického subjektu se však nemluví ani ve větě (II), neboť VOIDA pouze poukazuje na možnost logického subjektu vykonat činnost vyjádřenou prvním infinitivem, přičemž tato možnost vyplývá z aktuálních podmínek, které můžeme objektivně sledovat; v tomto případě jde tedy o dynamickou modalitu. Objektivně nahlížitelná možnost však ožívá teprve ve chvíli, kdy si ji logický subjekt uvědomí a začne ji aktivně zpracovávat, tj. vynakládat úsilí. Toto úsilí je vidět ve větě (III), vychází zjevně ze slovesa USKALTAA. Z této úvahy plyne následující závěr: modálně zabarvené sloveso v této variantě vždycky přiznává logickému subjektu nezanedbatelnou míru svobody, tj. možnost volby.

Pro vysvětlení úsilí (a) se vraťme k větě KIRJE EI TAHDO TULLA VALMIKSI ~ *Dopis ne a ne být hotov* a rekonstruujeme pravděpodobný řetězec příčin vedoucí k tomuto vyjádření. Nejblíže příčinou je *touha/potřeba napsat dopis*, jí předchází *uvědomění si touhy/potřeby napsat dopis* a jí dále *aktivní řešení priorit v dané životní situaci, v níž jedna z možností/nutností je napsání dopisu*. Uvažujme nyní zpětný chod: *objektivní možnosti a nutnosti*, představované sférou dynamické modality, jsou operandy při *aktivním řešení*, které tímto můžeme chápat jako jakési *prvotní úsilí*, jež je v podstatě úsilím typu (b). Úsilí typu (a), které sledujeme v naší příkladové větě, je tudíž vzhledem k *prvotnímu úsilí* časově a příčinně posunuto směrem dopředu.

Dále je nutné položit si otázku, proč zde probíraná slovesa vyhledávají záporný kontext. Jazyk je lidský produkt, nemůže tudíž zapřít žádný z rysů lidského myšlení. Zamyslíme-li se pozorněji nad zápornými kontexty, v nichž se vyskytují slovesa přiřazená výše k úsilí typu (b), zjistíme, že ve všech situacích jde o nějaký druh *investice* - investice síly, času, hmotných statků apod. Hlavní příčinou je tedy *ekonomický princip* lidského myšlení, opět chápaný obecně. Všimněme si zejména tohoto jeho aspektu: investujeme-li určitý objem investovatelného do nějaké činnosti, pak celkové náklady s tím spojené nezahrnují pouze investovaný objem, nýbrž i zisk, který bychom pravděpodobně získali, pokud bychom investovali do všech ostatních činností, které daná životní situace nabízí. Jsou tudíž celkové náklady mnohem vyšší, než se na první pohled zdá (v ekonomii *opportunity costs* ~ *cena ušlé příležitosti* viz např. Fialová 2004: 124). Člověk se tímto prvním dojmem zpravidla neřídí; poznání skutečných nákladů jej pak může snadno odradit od zamýšlené investice. Záporný kontext se pak přirozeně odráží v příslušných jazykových vyjádřeních. U sloves přiřazených k úsilí (a) musíme opět počítat s výše zmíněným posunutím: naznačují, že do dané činnosti byl již investován jistý objem, činnost však vyžaduje

další investice. Nutnost investic budí nejistotu, nejistota pochyby, které můžeme chápat jako pomyslnou hranici negativního kontextu.

Obraz probíraných sloves zůstane neúplný, zanedbáme-li v našich úvahách roli mluvčího. Neboť právě mluvčí je ten, kdo reflektuje úsilí, jež logický subjekt vynakládá, vyhodnocuje ho a obouvá do vhodného jazykového výrazu, kterým může být právě jedno ze zde probíraných sloves ve spojení s prvním infinitivem. Není přitom samozřejmě vůbec vyloučeno, že mluvčí vyhodnotí svá pozorování nepřesně, či dokonce zcela chybně.

V mnoha příkladových větách uvedených v tomto textu bychom mohli sloveso vyhledávající záporný kontext nahradit slovesem *VOIDA* a věta by byla stále smysluplná. Tato skutečnost svědčí o vazbě probíraných sloves na *dynamickou modalitu*. V díle *ISO SUOMEN KIELIOPPI* (Hakulinen et al. 2004) jsou některá z těchto sloves přímo zahrnuta mezi prostředky dynamické modality (Hakulinen et al. 2004: 1527-1528). Budeme-li se však držet definice dynamické modality převzaté z *MODAL EXPRESSIONS IN FINNISH* (Kangasniemi 1992) a prezentované zde v kapitole *MODALITA* (viz str. 17), shledáme u probíraných sloves dodatečný sémantický příznak, kterým je výše pojednané úsilí. Definujme pomocný pojem *modální zabarvení* jako *posun sféry dynamické modality do rukou logického subjektu, který (reflektován mluvčím) vyvíjí úsilí o její správné zhodnocení*.

5 Podklady pro slovníková hesla

5.1 Úvodní poznámky

V této kapitole uvádíme výsledky sémantické analýzy zpracované do podoby databanky, jež může být využita při sestavování hesel finsko-českého slovníku. Poznamenejme, že jednotlivé oddíly obsahují pouze dílčí významy probírané v této práci. Dílčí významy téhož slovesa jsou rozlišeny označeními (1) a (2). Považujeme za nezbytné, aby významy a české ekvivalenty zpracovávaných sloves byly uváděny zvlášť pro záporný, zvlášť pro kladný kontext, neboť pohyb negačního příznaku při přechodu mezi kladným a záporným kontextem může činit nemalé potíže. Významové varianty dílčího významu oddělujeme římskými číslicemi v kulatých závorkách, např. (i), (ii) atd., přičemž tato značení nesou zároveň informaci o relativní četnosti daných variant: varianta s nejvyšší četností je označena (i). Varianty se srovnatelnou četností jsou řazeny pod stejným číslem, rozlišovacím znakem je písmenko bezprostředně za danou číslicí, např. (iia) a (iib), je-li výskyt dané sémantické varianty mnohem nižší než výskyt varianty předchozí, je tato skutečnost vyjádřena znakem „-“ následujícím po číselném označení, např. (iii-). Stejného značení je použito u příslušných českých ekvivalentů a příkladových vět.

Zkratky a značení

- [inf.] ~ infinitiv vhodného plnovýznamového slovesa
- [záp. inf.] ~ infinitiv vhodného plnovýznamového slovesa s negační předponou NE- (v češtině)
- [I. inf.] ~ libovolné vhodné sloveso v prvním infinivu (ve finštině)
- [kl.] ~ libovolné vhodné plnovýznamové sloveso v kladném tvaru (v češtině)
- [záp.] ~ libovolné vhodné plnovýznamové sloveso v záporném tvaru (v češtině)
- [dat.] ~ libovolné vhodné substantivum v dativu (v češtině)
- [ak.] ~ libovolné vhodné substantivum v akuzativu (v češtině)

- [konkrétní sloveso] ~ dané sloveso v (zpravidla) určitém tvaru
- [logický podmět věty v gen] ~ logický podmět věty v genetivu (ve finštině)

Z požadavku KIELIPANKKI ponecháváme u všech příkladových vět informaci o jejich lokalizaci v použitém korpusu, pro zvýšení přehlednosti je však uvedena petitem. V několika případech byly použité věty nepatrně upraveny; všechny úpravy jsou vykázány v poznámkách za dotyčnými příkladovými větami, pro lepší přehlednost jsou opět vysázeny petitem. Krácení je vyznačeno standardně sekvencí [...].

Struktura hesel

- Výskyt ~ údaj o výskytu
- Morfologie ~ morfologická specifika
- Syntax ~ syntaktické chování ve větě
- Stylistika ~ příslušnost k jazykové vrstvě
- Význam v záporném kontextu ~ slovní vysvětlení významu
- Ekvivalenty pro záporný kontext ~ výčet českých ekvivalentů s použitím výše uvedených zkratek
- Význam v kladném kontextu ~ slovní vysvětlení významu
- Ekvivalenty pro kladný kontext ~ výčet českých ekvivalentů s použitím výše uvedených zkratek
- Příklady záporných vět ~ věty z korpusu a jejich překlady
- Příklady kladných vět ~ věty z korpusu a jejich překlady
- Fráze ~ frazeologické výrazy a jejich překlady

U každého slovesa uvádíme jen relevantní údaje, tj. ne nutně všechny výše uvedené kategorie informací.

Poznámka. Slovník NYKYSUOMEN SANAKIRJA (Sadeniemi et al. 1973) rozepisuje významy sloves HENNOA a RAASKIA do dvou dílčích významů. V tomto přehledu hovoříme pouze o variantách téhož dílčího významu, neboť rozdíly mezi nimi vycházejí srovnatelné s rozdíly mezi variantami u jiných zde prezentovaných sloves. Rozdělení do dvou samostatných dílčích významů však nikterak nevyklučujeme.

5.2 TAHTOA

5.2.1 TAHTOA (1)

5.2.1.1. Syntax: [tahtoa] + [I. inf.]

5.2.1.2. Stylistika: stylisticky neutrální (Heinonen et al. 2006)

5.2.1.3. Význam v záporném kontextu: Dění vyjádřené prvním infinitivem se málem uskuteční. O jedinečné události. Často neživotný podmět.

5.2.1.4. Ekvivalenty pro záporný kontext: málem [kl.], moc nechybělo a [kl.], jen tak tak že [záp.], mohlo se klidně stát že [kl.]

5.2.1.5. Význam v kladném kontextu: Dění vyjádřené prvním infinitivem se málem neuskuteční. O jedinečné události. Často neživotný podmět.

5.2.1.6. Ekvivalenty pro kladný kontext: málem [záp.], moc nechybělo a [záp.], ne a ne [inf.], jen tak tak že [kl.], nemoci [inf.]

5.2.1.7. Příklady záporných vět: *hs1995ka 655216 Liekit [...] tahtoivat sammua [...].* Plameny [...] málem uhasly. [...]

5.2.1.8. Příklady kladných vět: *hs1995ku 663762 Tarve kommunikoida on niin vahva, ettei kirje tahdo tulla millään valmiiksi.* Potřeba komunikovat je tak silná, že dopis ne a ne být hotov. *hs1995ku 663955 Aplodeista ja bravo-huudoista ei tahtonut tulla loppua.* Ovace a výkřiky bravo nechtěly brát konce. *hs1995yo 738006 Poromiehet ehtivät tuskastua moneen kertaan, kun vastahankaisia eläimiä ei tahdottu saada autoon.* Majitelé sobů si stihli mnohokrát postesknout, když vzpurná zvířata nemohli dostat do auta.

5.2.2 TAHTOA (2)

5.2.2.1. Syntax: [tahtoa] + [I. inf.]

5.2.2.2. Stylistika: stylisticky neutrální (Heinonen et al. 2006)

5.2.2.3. Význam v záporném kontextu: Dění vyjádřené prvním infinitivem se stává zřídka/ztěží. O obecné tendenci. Často neživotný podmět.

5.2.2.4. Ekvivalenty pro záporný kontext: nechtít [inf.], obecně/obvykle/běžně [záp.], snad nikdy [záp.], (zrovna) moc [záp.]

5.2.2.5. Význam v kladném kontextu: Dění vyjádřené prvním infinitivem se stává často/běžně/snadno. O obecné tendenci. Často neživotný podmět.

5.2.2.6. Ekvivalenty pro kladný kontext: [sloveso v nedokonavém vidu, např. stávat se], často/nezřídka/snadno [kl.]

5.2.2.7. Příklady záporných vět: *hs1995ak 644361 Vanhat [...] kiviseinät eivät oikein tahdo kestää maalipintaa, joka vaikeuttaa seinän ilmanvaihtoa [...].* Staré kamenné stěny obecně nesnesou barvu, která ztěžuje výměnu vzduchu. *ilta1996 405964 Erityisesti vuosilukuja en tahdo millään muistaa.* Zvláště letopočty si snad nikdy nezapamatuju. *hs1995ka 655712 Kaverisuhteita asuntolan väellä ei tahdo oikein syntyä, vaikka saman katon alla vietetään vuosia.* Kamarádské vztahy se v ubytovně zrovna moc nerodí, ačkoli tam lidé pobývají pod jednou střechou léta. *hs1995mp 670023 Hänen itsetuntonsa heikkenee entisestään, kun hän havaitsee, ettei tahdo enää jaksaa tehdä työtäänkään.* Jeho seběvědomí ještě více oslabí, až si uvědomí, že už pro něj není tak snadné pracovat.

5.2.2.8. Příklady kladných vět: *hs1995ka 655712 Tahtovat olla vähän ärhäköitä nuo ukot [...].* Bývají trochu vznětliví tihle staříci [...]. *hs1995ta.te 716638 Jos siinä ajassa ei löydy töitä, työttömyys tahtoo venyä pitkäksi [...].* Pokud člověk během této doby nenajde práci, nezaměstnanost se obvykle značně protahuje [...].

5.3 MEINATA

5.3.1 MEINATA (1)

5.3.1.1. Syntax: [meinata] + [I. inf.]

5.3.1.2. Stylistika: hovorový jazyk (Haarala et al. 1990)

5.3.1.3. Význam v záporném kontextu: Děni vyjádřené prvním infinitivem se málem uskuteční. O jednorázové události.

5.3.1.4. Ekvivalenty pro záporný kontext: málem [kl.], moc nechybělo a [kl.], jen tak tak že [záp.], mohlo se klidně stát že [kl.]

5.3.1.5. Význam v kladném kontextu: Děni vyjádřené prvním infinitivem se málem neuskuteční. O jednorázové události.

5.3.1.6. Ekvivalenty pro kladný kontext: málem [záp.], moc nechybělo a [záp.], ne a ne [inf.], jen tak tak že [kl.], nemoci [inf.]

5.3.1.7. Příklady záporných vět: *hs1995ak 644331 Meinasin jo käydä ottamaan mittoja, mutta sitten aattelin, että en minä ihan kaikkea käy tekemään.* Už jsem se chystala jít zjišťovat míry, ale pak mě napadlo, že já přece nebudu dělat úplně všechno. *ilta1996 406914 Lapsi meinasu tukehtua matkalla, kertoo äiti [...] järkittyneenä.* Dítě se cestou málem udusilo, vypráví otřesená matka [...].

5.3.1.8. Příklady záporných vět: *ilta1996 405456 Juhlanäytöksessä elokuva sai valtavat aplo-dit, jotka ei meinanneet loppua millään. Ja kun me tultiin ulos näytöksestä [...].* Při slavnostním promítání film sklidil bouřlivé ovace, kterých nebylo konce. A když jsme vyšli po představení ven [...]. *hs1995ka 656337 Hänelle ei aluksi meinannut löytyä saksia.* Zprvu se pro něho vůbec nedaly najít nůžky.

5.3.2 MEINATA (2)

5.3.2.1. Výskyt: zřídka

5.3.2.2. Syntax: [meinata] + [I. inf.]

5.3.2.3. Stylistika: hovorový jazyk (Pozn.: Výkladové slovníky tento dílčí význam nezmiňují.)

Učebnice: 10. vydání

5.3.2.4. Význam v záporném kontextu: Dění vyjádřené prvním infinitivem se stává zřídka/ztěží. O obecné tendenci.

5.3.2.5. Ekvivalenty pro záporný kontext: nechtít [inf.], obecně/obvykle/běžně [záp.], snad nikdy [záp.], (zrovna) moc [záp.]

5.3.2.6. Význam v kladném kontextu: Dění vyjádřené prvním infinitivem se stává často/běžně/snadno. O obecné tendenci.

5.3.2.7. Ekvivalenty pro kladný kontext: [sloveso v nedokonavém vidu, např. *stávat se*], často/nezřídka/snadno [kl.]

5.3.2.8. Příklady záporných vět: *hs1995ta_te 717685 Instituutin johtaja [...] tuskailee New York Timesissa, ettei koko unionia koskevia symboleja meinaa löytyä.* Ředitel institutu [...] si v New York Times stýská, že symbolů týkajících se celé unie je tak málo.

5.3.2.9. Příklady kladných vět: *hs1995yo 740397 Aina meinaa unohtua, milloin mittariin on viimeksi käynyt laittamassa markkoja.* Nikdo si pořádně nepamatuje, kdy do toho počítadla někdo naposledy hodil marky.

(meni to
ni, jota
jarkko
automa...)

5.4 MALTTAA

5.4.1. Morfologie: imperfektum *malttoi*

5.4.2. Syntax: [malttaa] + [1. inf.]

5.4.3. Stylistika: stylisticky neutrální (Heinonen et al. 2006)

5.4.4. Význam v záporném kontextu: Nebýt schopen uklidnit sebe, svou netrpělivost apod. pocit, nebýt schopen být trpělivý ve vztahu k něčemu.

5.4.5. Ekvivalenty pro záporný kontext: nechtít [inf.], nemoci se udržet/uklidnit a [kl.]

5.4.6. Význam v kladném kontextu: (i) Uklidnit sebe, svou netrpělivost apod. pocit, být trpělivý ve vztahu k něčemu; (ii) *ei malta olla -mAttA*: Člověk musí bezpodmínečně vykonat činnost vyjádřenou prvním infinitivem, neboť jej k tomu vede nepřekonatelná vnitřní potřeba, resp. pádný argument.

5.4.7. Ekvivalenty pro kladný kontext: (i) vydržet [inf.], být trpělivý a [kl.]; *malttaa olla -mAttA*: udržet se a [záp.], vydržet a [záp.]; (ii) *ei malta olla -mAttA*: prostě/za každou cenu muset, nemoci [záp. inf.], nemoci se udržet a [kl.]

5.4.8. Příklady záporných vět: *hs1995ul 731326 Silti kirjat eivät malta luopua neuvostokäsi-tyksestä, jonka mukaan Baltian maat tavallaan itse tekivät päätöksensä liittyä Neuvostoliittoon.* Knihy se totiž nechtějí vzdát sovětského stanoviska, podle něhož se Pobaltské republiky vlastně samy rozhodly připojit se k Sovětskému svazu. *hs1995ku 667324 Tuskin maltan odottaa hetkeä, jolloin me hankkeen kustantajat pääsemme nauttimaan työmme tuloksista.* Sotva vydržím čekat na okamžik, kdy se my, sponzoři projektu, budeme moci těšit z výsledků naší práce. [Pozn.: změna slova *kehitystyön* na *työmme*].

5.4.9. Příklady kladných vět: (i) *hs1995ku 662630 Nähdäkseen Cézannensa ihmiset malttavat odottaa sisäänpääsyä tuntikausia.* Aby viděli svého Cézannea, vydrží lidé čekat na vstup ^{celé} hodiny. (i) *hs1995mp 672552 Meidän on maltettava odottaa vuoteen 2010 saakka.* Musíme být trpěliví a čekat do roku 2010. (i) *hs1995po 677075 Toivottavasti kuitenkin demarit malttavat olla ottamatta tuota samaa asennetta.* Doufejme, že se sociální demokraté udrží a nezaujmou toto stanovisko. (ii) *hs1995ku 665892 Hän ei malta olla käyttämättä [...] tilaisuutta hyväkseen kertoakseen uusimpia juttujaan.* Nemůže nevyužít [...] příležitosti, aby mohl vyprávět své nejuvější historiky.

totožné / to stejné

5.5 ILJETÄ

5.5.1. Výskyt: prakticky jen v záporných větách

5.5.2. Syntax [iljetä] + [I. inf.]

5.5.3. Stylistika: nářeční zabarvení (ústní konzultace s vedoucím práce)

5.5.4. Význam v záporném kontextu: Činitel nevykoná činnost vyjádřenou prvním infinitivem, protože mu v tom brání stud/morální zábrana.

5.5.5. Ekvivalenty pro záporný kontext: neodvázat se [inf.], neosmělit se [inf.], netroufnout si [inf.], nemít odvalu [inf.], nemít žaludek [inf.], nemít dostatek drzosti [inf.]

5.5.6. Příklady záporných vět: *hs1995ma_mn 669420 Syntyikö ehkä vain joukkopsykoosi, jonka paineen alaisena kukaan ei iljennyt kieltäytyä hyväksymästä sisimmässään oikeiksi tunte-miaan tavoitteita.* Vznikla snad jen davová psychóza, pod jejímž tlakem se nikdo neodvážil nezvednout ruku pro cíle, které uvnitř považoval za správné. *hs1995mp 670779 Intiaaneilta ei voi enää riistää lisämaata, ilmaista afrotyövoimaa ei ilkeä laivata länteen [...].* Indiánům už nelze brát další zemi, africkou pracovní sílu si už netroufneme dovážet na západ [...].

5.6 KEHDATA

5.6.1. Syntax: [kehdata] + [I. inf.]

5.6.2. Stylistika: nářeční zabarvení (ústní konzultace s vedoucím práce)

5.6.3. Význam v záporném kontextu: Činitel nevykoná činnost vyjádřenou prvním infinitivem, protože mu v tom brání (i) stud/morální zábrana, (ii) taktnost/soudnost, (iii) opatrnost/strach.

5.6.4. Ekvivalenty pro záporný kontext: neodvázat se [inf.], neosmělit se [inf.], netroufnout si [inf.], nemít odvalu [inf.], nemít žaludek [inf.], nemít dostatek drzosti [inf.]

5.6.5. Význam v kladném kontextu: Činitel vykoná činnost vyjádřenou prvním infinitivem, přestože ho z toho zrazují (i) opatrnost/strach, (ii) taktnost/soudnost, (iii) stud/morální zábrana.

5.6.6. Ekvivalenty pro kladný kontext: odvážit se [inf.], osmělit se [inf.], troufnout si [inf.], mít odvalu [inf.], mít žaludek [inf.], mít dostatek drzosti [inf.]

5.6.7. Příklady záporných vět: (i) *hs1995vs 736003 Kymmenen vuotta sitten kukaan ei kehdanut ostaa noita julkisesti [...]. Kun menin tavarataloon, katsoin ympärilleni, ettei kukaan näe.* Před deseti lety se je nikdo neodvážil koupit před zraky druhých [...]. Když jsem šla do obchodního domu, rozhlédla jsem se, jestli se nikdo nedívá. (ii) *hs1995ta.te 715800 Lama muutti ihmisten kulutustottumuksia pysyvästi. Kukaan ei kehdannut ostaa uutta Bemaria, kun tuttavapiirissä oli aina joku työtön [...].* Krize změnila natrvalo spotřební návyky lidí. Nikdo se neodvážil koupit si nového bavoráka, když byl v okruhu známých někdo trvale nezaměstnaný [...]. (iii) *hs1995yo 743719 Vilppiä ei tukihakemuksissa juuri kehdata yrittää.* O podvod v žádostech o podporu se raději nikdo moc nepokouší.

5.6.8. Příklady kladných vět: (i) *ilta1996 407158 Viime presidentinvaalien jälkeen kehtasi puhua mediapelistä, jolla hänet pudotettiin toiselta kierrokselta.* [Pozn.: úprava tvaru jälkeekin na jälkein.] Po minulých prezidentských volbách si dovolil mluvit o mediální hře, kterou byl připraven o účast ve druhém kole. (ii) *hs1995vs 736133 [...].* *absurdia on hänen mielestään se, että entinen puolustusministeri ja [...] Elisabeth Rehn kehtaa pyrkiä Unicefin [...] pääjohtajaksi. [...]* absurdní je podle jeho názoru to, že si bývalá ministrině obrany [...] Elisabeth Rehn troufá usilovat o post předsedy Unicefu [...]. (iii) *hs1995ae 642122 Hapan-kaalipata on helppoa ja herkullista syysruokaa, jota kehtaa tarjota vieraillekin.* Kyselo je jednoduché a chutné podzimní jídlo, které člověk může nabídnout i hostům.

5.6.9. Fráze: [kehdata]-kin + [I. inf.]: Vyjádření údivu nad těžko pochopitelným a negativně hodnoceným skutkem. *hs1995ku 663979 Kehtaakin vielä siteerata Eino Leinon säkeitä [...]. A troufá si ještě citovat verše od Eina Leina [...]. että + [kehdata] + [I. inf.]: Vyjádření výtky nad negativně hodnoceným skutkem. *hs1995ku 665790 Että kehtaatte tuollaista skeidaa esittää! Že se odvažujete uvést takovýhle škvár!**

5.7 USKALTA

5.7.1. Syntax: [uskaltaa] + [I. inf.]

5.7.2. Stylistika: stylisticky neutrální (Heinonen et al. 2006)

5.7.3. Význam v záporném kontextu: Činitel nevykoná činnost vyjádřenou prvním infinitivem, protože mu v tom brání (i) opatrnost/strach, (ii-) stud/morální zábrana, (iii) taktnost/soudnost.

5.7.4. Ekvivalenty pro záporný kontext: neodvázat se [inf.], neosmělit se [inf.], netroufnout si [inf.], nemít odvalu [inf.], nemít žaludek [inf.], nemít dostatek drzosti [inf.]

5.7.5. Význam v kladném kontextu: Činitel vykoná činnost vyjádřenou prvním infinitivem, přestože ho od toho zrazuje (i) opatrnost/strach, (ii-) stud/morální zábrana, (iii) taktnost/soudnost.

5.7.6. Ekvivalenty pro kladný kontext: odvážit se [inf.], osmělit se [inf.], troufnout si [inf.], mít odvalu [inf.], mít žaludek [inf.], mít dostatek drzosti [inf.]

5.7.7. Příklady záporných vět: (i) *ilta 1996 406165 Viidennes kotitalouksista pelkää Suomen ja oman taloutensa näkymiä, eikä uskalla ottaa lainaa.* Pětina domácností se obává budoucnosti Finska a své ekonomické situace, a proto se neodváží vzít si půjčku. (i) *hs1995mp 671759 Eihän pölyisiin tiloihin varmasti uskalleta antaa lainaksi arvokkaita ja pölylle herkkiä esineitä/tai taideteoksia.* Netroufneme si přece zapůjčit do prašných prostor cenné a na prach citlivé předměty. (ii) *ilta1996 406284 Se oli rakkautta ensi silmäyksellä molemmin puolin, mutta kumpikaan ei uskaltanut sanoa sitä toiselle.* Byla to na obou stranách láska na první pohled, ale ani jeden z nich se to neodvážil druhému povědět. (iii) *hs1995mp 672513 Puolustusvoimat eivät uskalla avata oviaan kaikille taisteluoppia kaipaaville naisille.* Obranné síly se neodvažují otevřít dveře všem ženám, které prahnou po umění boje.

5.7.8. Příklady kladných vět: (i) *hs1995ka 657056 Asukkaat olivat nuoria, koulutettuja ihmisiä, jotka uskalsivat ottaa riskin.* Obyvatelé byli mladí, vzdělaní lidé, kteří si troufli riskovat. (i) *hs1995ae 643339 Uskallanko syödä pihapihlajan marjoja? Kuinka läheltä tietä voi marjoja poimia? Mám se odvážit jíst jeřabiny ze dvorka? Jak daleko od cesty je možné sbírat plody?* (ii) *hs1995ka 657426 Hannele oli kiltti koulutyttö, joka käveli iltaisin muiden tyttöjen kanssa. Jos hyvin meni, joku poika uskalsi sanoa moi.* Hannele byla hodná školačka, která se po večerech procházela spolu s ostatními dívkami. Když to šlo dobře, některý chlapec se odvážil říct ahoj. (iii) *ilta1996 460476 Uskallan tunnustaa, kun J. Karjalainenkin on uskaltanut tunnustaa saman asian.* Odvažuji se k přiznání, když se i J. Karjalainen odvážil přiznat se ke stejné věci.

5.8 TOHTIA

5.8.1. Syntax: [tohtia] + [I. inf.]

5.8.2. Stylistika: stylisticky neutrální (Heinonen et al. 2006)

5.8.3. Význam v záporném kontextu: Činitel nevykoná činnost vyjádřenou prvním infinitivem, protože mu v tom brání (i) opatrnost/strach, (ii-) taktnost/soudnost, (iii) stud/morální zábrana

5.8.4. Ekvivalenty pro záporný kontext: neodvázat se [inf.], neosmělit se [inf.], netroufnout si [inf.], nemít odvalu [inf.], nemít žaludek [inf.], nemít dostatek drzosti [inf.]

5.8.5. Význam v kladném kontextu: Činitel vykoná činnost vyjádřenou prvním infinitivem, přestože ho od toho zrazuje opatrnost/strach.

5.8.6. Ekvivalenty pro kladný kontext: odvážit se [inf.], osmělit se [inf.], troufnout si [inf.], mít odvalu [inf.], mít žaludek [inf.], mít dostatek drzosti [inf.]

5.8.7. Příklady záporných vět: (i) *hs1995ta.te 719127 Suomessahan ei ole vuosiin tohdittu ottaa lainaa, ei ainakaan isoa.* Ve Finsku se přece lidé léta neodvážili vzít si půjčku, alespoň ne velkou. (ii-) *hs1995ta.te 715983 Monet epäilevät, mutta kovin harva tohtii tyrmätä täysin hanketta, jonka merkitys koko unionin tulevaisuudelle on olennaisen tärkeä.* Mnozí pochybují, ale jen málokdo si dovolí napadnout otevřeně projekt, jehož význam pro budoucnost Unie je nezměrný. (iii) *ilta1996 407809 Vieraalla kielellä Aki ei tuolloin vielä tohtinut tehdä tilaustaan vaan näytti vain sormella, minkä annoksen haluaa.* V cizím jazyce se Aki tehdy ještě neodvážil nic objednat, jen ukázal prstem na to, čeho chce porci. *hs1995et 646905 Tutkijat tohtivat jo todeta: ihminen itse aiheuttaa ilmaston lämpenemistä.* Odborníci se už odvážili konstatovat: člověk sám způsobuje globální oteplování.

5.9 KANNATTAA

5.9.1. Syntax: [logický podmět věty v gen.] + 3. osoba singuláru slovesa *kannattaa* + [I. inf.]

5.9.2. Stylistika: stylisticky neutrální (Heinonen et al. 2006)

5.9.3. Význam v záporném kontextu: Mluvčí se staví k dění prvního infinitivu odmítavě, neboť toto dění (i) má negativní účinky, (ii) nepřináší adekvátní užitek.

5.9.4. Ekvivalenty pro záporný kontext: nevyplatí se [inf.], není dobré [inf.], nemá cenu/smysl [inf.], je zbytečné [inf.]

5.9.5. Význam v kladném kontextu: Mluvčí se staví k dění prvního infinitivu kladně, neboť jeho neproběhnutí (i) má zjevně negativní účinky, (ii) znamená zbytečnou ztrátu prospěchu.

5.9.6. Ekvivalenty pro kladný kontext: vyplatí se [inf.], je dobré [inf.], není marné [inf.], je důvod [inf.], má cenu/smysl [inf.]

5.9.7. Příklady záporných vět: (i) *hs1995ku 662564 [...] ei kannata kustantaa kirjoja, joita suomalainen yleisö ei osta.* [...] nevyplatí se vydávat knihy, které finští čtenáři nekoupí. (i) *hs1995ma_mn 669649 Ydinvoiman vaaroja ei kannata vähätellä.* [Pozn.: Úprava slovosledu. Původní slovosled: *Eikä ydinvoiman vaaroja kannata vähätellä.*] Rizika jaderné energie není dobré podceňovat. (i) *hs1995ma_mn 667943 [...] perustelut sille, ettei Suomen kannata liittoutua sotilaallisesti, ovat kiistanalaisia.* [...] argumenty pro to, že pro Finsko není dobré přistoupit k obrannému paktu, jsou sporné. (ii) *hs1995ae 642400 Olen sanonut, ettei entisen yhtiön perään kannata kauheasti surra.* Řekl jsem, že po bývalém podniku nemá smysl nijak zvlášť smutnit. (ii) *hs1995ma_mn 669610 Niin rajuja menojen leikkauksia ei kannata edes tavoitella, koska toteuttaminen on poliittisesti mahdotonta.* O tak velkých škrtech ve výdajích nemá smysl ani uvažovat, protože jejich uskutečnění je politicky nemožné.

5.9.8. Příklady kladných vět: (i) *hs1995ku 665907 Kannattaa kysyä, mitkä suomalaisuuden määreet kantavat tulevaisuuteen ja mitkä on syytä unohtaa.* Je důvod ptát se, které

aspekty finství vedou do budoucnosti a které je lépe zapomenout. (i) *hs1995ma_mn 668412 Onko enää järkevää rakentaa Suomeen uutta analogista tv-kanavaa? Eikö kannattaisi siirtyä suoraan digitaali-aikaan? Má vůbec cenu budovat ve Finsku nový analogový televizní kanál? Nevyplatilo by se přejít rovnou do digitálního věku?* (ii) *hs1995ae 642824 Kannattaa kokeilla; sushi on kaiken lisäksi kevyttä ja kaunista. Vyplatí se ochutnat; sushi je navíc lehké a krásně vypadá.* (ii) *hs1995ae 642511 Usua vattumaita kannattaa hakea tuoreilta hakkuuaukoilta. Nová naleziště malin se vyplatí hledat na čerstvě vykáčených plochách.*

5.10 AUTTAA

5.10.1. Výskyt: probíraný dílčí význam pouze v záporných větách

5.10.2. Syntax: Záporný kontext: [logický podmět věty v gen.] + ei + 3. osoba singuláru *auttaa* + [I. inf.]; kladný kontext: [logický podmět věty v gen.] + ei + 3. osoba singuláru *auttaa* + (muu) kuin + [I. inf.]

5.10.3. Stylistika: stylisticky neutrální (Heinonen et al. 2006)

5.10.4. Význam v záporném kontextu: Mluvčí se staví k dění prvního infinitivu odmítavě, neboť toto nepřináší rozumný užitek. Zdůrazňuje se aspekt zbytečnosti tohoto dění.

5.10.5. Ekvivalenty pro záporný kontext: nemá smysl/cenu [inf.], je zbytečné [inf.], nevyplatí se [inf.]

5.10.6. Význam v kladném kontextu: Mluvčí je nakloněn dění prvního infinitivu, neboť neproběhnutí tohoto dění má zjevně negativní účinky. Zdůrazňuje se aspekt donucení vnějšími okolnostmi.

5.10.7. Ekvivalenty pro kladný kontext: nezbyvá (nic jiného) než [inf.], je třeba [inf.]

5.10.8. Příklady záporných vět: *hs1995ma_mn 669489 Ongelmaa ei lehden mielestä auta kiistää, mutta puolue voisi itse vaikuttaa paljonkin asiaan.* Problém podle novin nemá cenu zpochybňovat, ale strana sama by mohla do věci výrazně zasáhnout. *hs1995ul 726777 Ei auta sanoa pomolle, että olin liikenneuhkassa.* Nemá smysl říkat šéfovi, že jsem uvízl v dopravní zácpě.

5.10.9. Příklady kladných vět: *hs1995ka 658085 Ei auta kuin mennä jonnekin odottelemaan.* Nezbyvá než jít někam a čekat. *hs1995yo 738749 Kuluttajan ei auta muu kuin seurata hintatietoja ja mainoksia [...].* Spotřebiteli nezbyvá nic jiného než sledovat údaje o cenách a reklamy [...].

5.11 PARANEE

5.11.1. Morfologie: infinitiv: *parata*, probíraný dílčí význam pouze ve tvaru *ei parane*

5.11.2. Syntax: [logický podmět věty v gen.] + *ei parane* + [I. inf.]

5.11.3. Stylistika: lidový jazyk (Haarala et al. 1990)

5.11.4. Význam v záporném kontextu: Mluvčí se staví k dění prvního infinitivu odmítavě, neboť jeho proběhnutí má zjevně negativní vliv. Zdůrazňuje se aspekt nebezpečí.

5.11.5. Ekvivalenty pro záporný kontext: nevyplatí se [inf.], není dobré [inf.], je to problém když [kl.]

5.11.6. Příklady záporných vět: *hs1995yo 737775 Vaikka suurin osa korvatulehduksista hoituisi ajan mittaan itsestään, sitä ei parane jäädä omin päin odottamaan. Seurauksena voi olla ns. liimakorva ja kuulon heikentyminen.* Třebaže se velká část ušních zánětů vyléčí časem sama, nevyplatí se na to jen tak čekat. Následkem může být tzv. mastoiditida a oslabení sluchu. *ilta1996 407684 Näyttelijän ei parane sairastua influenssaan, toteaa Hannele Lauri.* Herec si nemůže dovolit onemocnět chřipkou, konstatuje Hannele Lauri.

5.12 VÄLITTÄÄ

5.12.1. Výskyt: pouze v záporných kontextech

5.12.2. Syntax: [välittää] + [I. inf.] (probíraný dílčí význam)

5.12.3. Stylistika: stylisticky neutrální (Haarala et al. 1990)

5.12.4. Význam v záporném kontextu: Činitel nevykoná pozitivně nahlíženou činnost prvního infinitivu z důvodu: (i) nezkušenosti/nevědomosti, (iia) vlastní charakterové vady, (iib) absence dostatečně přesvědčivého důvodu, (iii-) nepohodlí.

5.12.5. Ekvivalenty pro záporný kontext: neobtěžovat se [inf.], nepovažovat za nutné [inf.], nechtít [inf.]

5.12.6. Příklady záporných vět. (i) *hs1995ku 666301 Suomessa [...] teatteripäivät [...] on lopetettu. Synnä oli kiinnostuksen puute. Teatterit ja teatterintekijät eivät välittäneet nähdä toistensa taidetta tai keskustella. Ve Finsku byly [...] ukončeny dny divadla. Důvodem byl nedostatek zájmu. Divadla a divadelníci se neobtěžovali sledovat výkony druhých a diskutovat.* (iia) *hs1995mp 670773 Minäkin olen sieltä muutaman kerran pyytänyt apua, mutta kukaan ei välittänyt sitä antaa.* Já sám jsem odtamtud několikrát žádal pomoc, ale nikdo se neobtěžoval mi ji přislíbit. (iib) *hs1995vs 735834 [...] poliisi taas kesän kynnyksellä taivastelee suomalaisten sinisilmäisyyttä, kun nämä eivät välitä edes takalukita oviaan. [...] policie zase na prahu léta kroutí hlavou nad naivitou Finů, kteří nepovažují za nutné ani zamknout dveře.* (iii-) *hs1995mp 670975 Itse osaan sulkea silmät ja korvat siltä, mitä en välitä nähdä ja kuulla [...].* Sám umím zavřít oči a uši před tím, co nechci vidět a slyšet.

5.13 VIITSIÄ

5.13.1. Syntax: [viitsiä] + [I. inf.]

5.13.2. Stylistika: stylisticky neutrální (Haarala et al. 1990)

5.13.3. Význam v záporném kontextu: Činitel nevykoná pozitivně nahlíženou činnost prvního infinitivu z důvodu: (i) absence dostatečně přesvědčivého důvodu, (iia) charakterové vady, (iib) nepohodlí, (iii) nezkušenosti/nevědomosti.

5.13.4. Ekvivalenty pro záporný kontext: neobtěžovat se [inf.], nebýt ochoten [inf.], nechtít [inf.], [dat.] se nechtít se [inf.], nemá (pro [ak.]) smysl [inf.]

5.13.5. Význam v kladném kontextu: Činitel se nebrání pozitivně nahlížené činnosti prvního infinitivu, neboť (i) k jejímu vykonání vidí dostatečně pádný věcný důvod, (ii) její vykonání není příliš nepohodlné, (iii) její vykonání je podle jeho vnitřního přesvědčení prospěšné a správné.

5.13.6. Ekvivalenty pro kladný kontext: chtít [inf.], mít smysl (pro [ak.]) [inf.], obtěžovat se [inf.], mít chuť [inf.]

5.13.7. Příklady záporných vět: (i) *hs1995ul 729386 Ruokaa on niin paljon tarjolla, että [...] asustavat haikarat eivät enää viitsi lähteä Afrikkaan talvehtimaan.* Potravý je takový dostatek, že se [...] čápům už ani nechce vydávat se na zimu do Afriky. (iia) *hs1995mp 672081 Minä olen isompi, joten minä menen ensin. Tällä logiikalla kaikki liikennesäännöt, joita autoilijat eivät [...] viitsi noudattaa, voitaisiin poistaa.* [Pozn.: náhrada slova Väinölään za Tällä.] Já jsem větší, a tak pojedu první. Touhle logikou by se daly odstranit všechny dopravní předpisy, které řidiči nechtějí dodržovat. (iib) *hs1995ae 642954 Työpaikalla ei ole suihkua eikä hikisenä viitsi aloittaa työpäivää.* Na pracovišti není sprcha a člověk nerad začíná pracovní den zpocený. (iii) *hs1995ku 662365 Suomessa ei useinkaan viitsit paneutua tekstiin siinä määrin kuin kirjallisuuden olemus edellyttää [...].* V Finsku se chce jen málokomu ponořit se do textu v takové míře, jakou podstata krásné literatury předpokládá.

5.13.8. Příklady kladných kontextů: (i) *hs1995po 676879 Vain asiantuntijat viitsivät kuunnella rahisevia vanhoja äänityksiä [...].* Jen pro odborníky má smysl poslouchat skřípající staré nahrávky [...]. (i) *hs1995ku 664153 Kun tiedetään, että Lindberg ei juuri sävellä säveltäkään, ellei tietokone ole auki [...], onkin melkoinen ihme, että hän saa silti aikaan musiikkia, jota viitsii kuunnella.* Když je známo, že Lindberg nesloží melodii, pokud nemá zapnutý počítač [...], je to opravdu div, že dá dohromady hudbu, kterou má smysl posouchat. (ii) *hs1995po 676879 Jaalalainen lääkäri Mikko Nenonen päätti viime marraskuussa [...] testata, ketkä edustajista [...] viitsivät käyttää sähköpostiaan.* Jaalalský lékař Mikko Nenonen se minulého listopadu [...] rozhodl zjistit, kteří ze zástupců [...] se obtěžují používat elektronickou poštu. (iii) *hs1995ku 664320 Olivatpa oppikirjat millaisia hyvänsä, valistunut opettaja kykenee välittämään asiasta oikeaa tietoa, mikäli hän sen vain viitsii tehdä.* Ať byly knihy jakékoli, osvědčený učitel dokáže o věci správně pojednat, pokud jen má do toho dostatek chuti.

5.13.9. Fráze: *älä viitsi + [I. inf.]*: Varování před činností vyjádřenou prvním infinitivem. *ilta1996 406278 [...] hän on sanonut: älä viitsi ruveta tähän, olen kuitenkin ruvennut ja tulos ei ole ollut oikein kunnollinen.* [Pozn.: náhrada slova se za hän.] [...] říkal mi: nepouštěj se do toho, ale já jsem se do toho stejně dal a výsledek opravdu za moc nestojí.

5.14 HENNOA

5.14.1. Výskyt: prakticky jen v záporných větách

5.14.2. Syntax: [hennoa] + [I. inf.]

5.14.3. Stylistika: stylisticky neutrální (Haarala et al. 1990)

5.14.4. Význam v záporném kontextu: Činitel nevykoná činnost prvního infinitivu z důvodu (i) lítosti/soudnosti/jemnocitnosti, (ii) opatrnosti v ekonomických otázkách motivované šetrností/strachem ze ztráty.

5.14.5. Ekvivalenty pro záporný kontext: (i) [dat.] je/připadá hloupé/nepřiměřené/zbytečné/nevhodné [inf.], nepovažovat za nutné/vhodné/přiměřené/rozumné [inf.]; (ii) [dat.] přijde škoda [inf.], pro [ak.] je škoda [inf.]

5.14.6. Příklady záporných vět: (i) *hs1995po 675844 [...] pääministerin pikkuruiseen työhuoneeseen mahtuu vain pari vierastuolia ja viherkasvi. Lipponen ei henno häätää vanhempia virkamiehiä tilavista työhuoneistaan, vaan tyytyy tilapäistilaansa.* Do premiérovy maličké pracovny se vejde jen pár křesel a květina. Lipponenovi je hloupé vystěhovat starší úředníky z jejich prostorných pracoven, a spokojí se proto se svou provizorní. (ii) *hs1995vs 736083 Esimerkiksi säkillisen 1000-markan seteleitä. Seteleiden painaminen ei maksa valtiolle juuri mitään. Jos ette henno antaa uusia, niin käytetytkin välttävät.* Například pytel

tisícibankovek. Tisk bankovek stát skoro nic nestojí. Když vám přijde škoda dát nové, tak použité postačí.

5.15 RAASKIA

5.15.1. Morfologie: též ve tvaru *raskia*

5.15.2. Syntax: [*raaskia*] + [I. inf.]

5.15.3. Stylistika: hovorový jazyk (Haarala et al. 1990)

5.15.4. Význam v záporném kontextu: (i) Činitel nevykoná činnost prvního infinitivu z důvodu opatrnosti v ekonomických otázkách motivované (ia) šetrností či (ib) strachem ze ztráty. (ii) Činitel nevykoná činnost prvního infinitivu z důvodu lítosti/soudnosti/jemnocitnosti.

5.15.5. Ekvivalenty pro záporný kontext: [dat.] (i) přijde škoda [inf.], pro [ak.] je škoda [inf.], raději [záp.], pro jistotu [záp.]; (ii) [dat.] nechtít se [inf.], [dat.] je/připadá hloupé/nepřiměřené/zbytečné/nevhodné [inf.], nepovažovat za nutné/vhodné/přiměřené/rozumné [inf.]

5.15.6. Význam v kladném kontextu: Činitel vykoná činnost prvního infinitivu, přestože je důvod k opatrnosti v ekonomických otázkách motivované šetrností či strachem ze ztráty.

5.15.7. Ekvivalenty pro kladný kontext: dovolit si [inf.]

5.15.8. Příklady záporných vět: (ia) *hs1995ae 642712 Viljelijän omassa pöydässä varhaisperunaa on vain pieninä annoksina. On se sen verran kallista, ettei sitä kovin suuria annoksia itse raaski syödä.* Na rolníkově vlastním stole se rané brambory objeví jen v malých porcích. Jsou tak drahé, že jich sám raději moc nesní. (ib) *hs1995ta.te 720546 Kun raha on kallista, kukaan ei raaski investoida tai rakentaa.* Když jsou peníze drahé, nikdo pro jistotu neinvestuje a nestaví. (ii) *hs1995po 676707 Harva raaskii kuitenkin sanoa ihan suoraan, mistä on kysymys.* Málokomu se chce říct narovinu, o čem je řeč.

5.15.9. Příklady kladných vět: *hs1995ku 663413 Koiran puruleluksi pienoismalli sopii myös, mikäli raaskii antaa 500 [...] dollarin arvoisen leluun lemmikille.* Jako hračka pro psa se model hodí také, když si jen člověk může dovolit dát psímu mazlíčkovi hračku za 500 dolarů [...].

6 Závěr

Slovesa upřednostňující záporný kontext, jak jsou představena v gramatikách finského jazyka, vykazují značnou rozmanitost po stránce sémantické i syntaktické. Jako předmět předložené práce byla z těchto sloves vybrána pouze ta slovesa, do jejichž sémanticko-pragmatické struktury patří příznak modálního zabarvení. Z provedené analýzy vyplývá, že záporná sémantická preference těchto sloves není vůbec jednoznačná: uvažovaná kategorie sloves zahrnuje (i) slovesa vyskytující se výhradně v záporném kontextu, (ii) slovesa vyskytující se převážně v záporném kontextu, (iii) slovesa vyskytující se poměrně často v záporném kontextu, (iv) slovesa, jejichž vazba na záporný kontext je sporná. Modální zabarvení však nacházíme u všech probraných sloves ^ev srovnatelné míře. Problematiku sloves vyhledávajících záporný kontext, která vykazují modální zabarvení, tímto můžeme převést na problematiku modálně zabarvených sloves, jež vyhledávají záporný kontext.

Probíraná slovesa tedy mají společné dva sémantické příznaky: vazbu na záporný kontext a modální zabarvení. Příčina záporné sémantické preference leží pravděpodobně v ekonomickém principu lidského myšlení. Pojem modální zabarvení v sobě zahrnuje výraznou vazbu na dynamickou modalitu, avšak zároveň aktivní účast logického subjektu na řešení dané životní situace, jež vždy nabízí více možností. Jak zápor, tak modální zabarvení jsou prostředky, jimiž lze manipulovat s větnou propozicí, tj. můžeme je označit jako prostředky pomyslného jazykového řízení. Probíraná slovesa jsou tímto silně vázána na prvotní motivaci lidské komunikace: potřebě myšlenkového modelování skutečnosti tak, abychom ji dokázali ovlivňovat, v ideálním případě řídit. Shrnutím výsledků sémantické analýzy jsou slovníková hesla prezentovaná v kapitole PODKLADY PRO SLOVNÍKOVÁ HESLA (viz str. 71).

I výsledky této práce zde nazýváme zcela záměrně modelem, neboť je pouze modelem skutečnosti, nikoli skutečností samotnou. Předkládaný text by tudíž neměl být čten jako učebnice, nýbrž vždy pouze jako neživý zdroj referencí při vlastní interpretační činnosti, která je již sama projevem jazyka jakožto živého a svrchovaně dynamického systému.

7 Yhteenveto

Kieltohakuiset verbit eroavat toisistaan huomattavasti sekä semanttisesti että syntaktisesti. Tämän työn aiheeksi olen valinnut vain sellaisia verbejä, joiden olennaisena merkityspiirteenä on modaalinen väritteisyys. Valikoima sisältää verbit (a) TAHTOA ja MEINATA, (b) MALTAA, (c) ILJETÄ, KEHDATA, USKALTAAN ja TOHTIA, (d) KANNATTAA, AUTTAA ja PARATA, (e) VÄLITTÄÄ (+INF.) ja VIITSIÄ, (f) HENNOA ja RAASKIA; suluissa olevat kirjaimet osoittavat synonyymeja. Tekemästäni erittelystä ilmenee, että tähän semanttiseen ryhmään kuuluvat (i) verbit, jotka esiintyvät yksinomaan kielteisissä lauseyhteyksissä, (ii) verbit, jotka esiintyvät lähinnä kielteisissä lauseyhteyksissä, (iii) verbit, jotka tavataan melko usein kielteisissä lauseyhteyksissä, ja (iv) verbit, joiden kieltohakuisuus voidaan kyseenalaistaa. Modaalisen väritteisyyden suhteen ne ovat kuitenkin kaikki samankaltaisia. Näin voidaan modaalista väritteisyyttä ilmaisevien kieltohakuisten verbien sijasta puhua kieltohakuisuutta ilmaisevista modaalisesti väritteisistä verbeistä.

Valituilla verbeilla on siis kaksi yhteistä piirrettä: kieltohakuisuus ja modaalinen väritteisyys. Kieltohakuisuuden syy voidaan nähdä ihmisajattelun ekonomisessa periaatteessa. Modaalisen väritteisyyden käsite liittyy dynaamiseen modaalisuuteen (Kangasniemi 1992: 2), mutta samalla edellyttää loogisen subjektin itse tekevän päätöksiä eli valitsevan yhden vaihtoehdoista, joita on melkein joka tilanteessa useampia. Kielto ja modaalinen väritteisyys ovat keinoja, joilla muokataan lauseen propositiota eli lauseen peruserkitystä, ne voidaan siis käsittää kielellisen ohjauksen keinoiksi. Tässä työssä käsittelemäni verbit liittyvät siis kiinteästi ihmisviestinnän peruserkitykseen, joksi katsotaan tarvetta mallintaa ajatuksellisesti todellisuutta niin, että siihen voitaisiin vaikuttaa.

Käyttämäni kieliaineiston olen saanut KIELIPANKIN (<http://www.csc.fi>) välityksellä vuoden 1995 HELSINGIN SANOMISTA sekä vuoden 1996 ILTALEHDESTÄ. Jotta saisin valitsemistani verbeistä sellaisen kuvauksen, joka ei nojaudu lukijan interpretaatiokyvyn varaan, ehdotan sen saavuttamiseksi menetelmää, joka perustuu motivaatioihin. Motivaatioksi ymmärrän sen, mikä saa loogisen subjektin tekemään jotakin tai päinvastoin estää häntä tekemästä jotakin. Kuvauksen alussa määrittelen kaikki tärkeimmät motivaatiot ja teen niiden perusteella sekä kielteisen että myönteisen lauseen semanttiset mallit, joihin sitten ryhmittelen kaikki korpuksesta saadut esimerkkilauseet. Motivaatiot tai semanttiset mallit sekä niiden osiot pystyvät erottamaan toisistaan synonyymiset merkitykset. Seuraavaksi käyn läpi kaikki tässä tekstissä käsittelemäni verbit, (1+)/(1-) -merkit liittyvät alla olevaan taulukkoon: (1+) ~ (ensimmäinen motivaatio myönteisessä lauseyhteydessä), (1-) ~ (ensimmäinen motivaatio kielteisessä lauseyhteydessä) jne.

TAHTOA- ja MEINATA-verbeista erotan kaksi kieltohakuista merkitystä, jotka voidaan kielteisissä lauseyhteyksissä kuvata parafraaseilla (1-) *vähältä pitää, että [tapahtuu]*, (2-) *[tapahtuu] harvoin/vaivoin* ja ajatukseltaan myönteisissä lauseyhteyksissä parafraaseilla (1+) *vähältä pitää, että ei [tapahdu]* (2+) *[tapahtuu] usein/yleensä/helposti*.

MALTTAA-verbin merkitys on kieltohakuisuuden suhteen sen verran monimutkainen, että sen kuvaamiseksi käytän erillistä esittelytapaa. Huomiota kiinnitän kahteen asiaan: (a) *ponnistukseen, jonka kyseinen toiminta vaatii loogiselta subjektilta*, ja (b) *hyötyyn, jonka hän luulee tästä toiminnasta johtuvan*. Näiden kahden asian vertaamisesta voi syntyä kolme tilannetta: (1+) *ponnistus on hyötyä paljon suurempi*, (2-) *ponnistus on hyötyä pienempi*, (3+) *ponnistus on hyötyä paljon pienempi*; (1-), (2+) ja (3-) ovat mahdottomia.

ILJETÄ-, KEHDATA-, USKALTA- ja TOHTIA-verbien merkityserojen selvittämiseksi määrittelen kolme motivaatiota, jotka ilmenevät ajatukseltaan kielteisen ja myönteisen lauseen semanttisista malleista: *Looginen subjekti ei loppujen lopuksi ryhdy ensimmäisen infinitiivin ilmaisemaan tekemiseen (1-) hävyntunteeltaan/kainoudeltaan tai moraalisen esteen takia, (2-) tahdikkaudeltaan/kohteliaisuudeltaan/hienotunteisuudeltaan, (3-) varovaisuudeltaan tai pelon takia; Looginen subjekti ryhtyy loppujen lopuksi ensimmäisen infinitiivin ilmaisemaan tekemiseen, vaikka on olemassa syytä olla siihen ryhtymättä: (1+) hävyntunne/kainous/moraalinen este, (2+) tahdikkaus/kohteliaisuus/hienotunteisuus, (3+) varovaisuus/pelko.*

KANNATTAA-, AUTTAA- ja PARATA-verbien merkitysten erottamiseksi ehdotan kahta motivaatiota, jotka selvyuden vuoksi esitän tässä suoraan myönteisen ja kielteisen lauseen semanttisiin malleihin asetettuina: (1-) *looginen subjekti suhtautuu ensimmäisen infinitiivin ilmaisemaan tekemiseen kielteisesti, sillä hän edellyttää siitä johtuvan negatiivisia seurauksia, (2-) looginen subjekti asennoituu ensimmäisen infinitiivin ilmaisemaan tekemiseen pidättyväisesti, sillä hän ei usko siitä johtuvan mitään/tarpeeksi hyötyä; (1+) looginen subjekti suhtautuu ensimmäisen infinitiivin ilmaisemaan tekemiseen myönteisesti, sillä on syytä olettaa siitä syntyvän negatiivisia seurauksia, jos kyseinen tekeminen jää suorittamatta, (2+) looginen subjekti asennoituu ensimmäisen infinitiivin ilmaisemaan tekemiseen myönteisesti, sillä hän luulee siitä johtuvan huomattavaa hyötyä, mutta samalla ei tarvitse pelätä negatiivisiä seurauksia, jos kyseinen tekeminen jää suorittamatta.*

VÄLITTÄÄ- ja VIITSIÄ-verbien merkitysten selittämiseksi käytän seuraavia neljää semanttista mallia: (1-) *looginen subjekti ei suorita hyödyllistä tekemistä ja ei välitä siitä, että näin hän toimii vastuuttomasti/epämoraalisesti/sopimattomasti, (2-) looginen subjekti ei suorita kyseistä tekemistä, koska siihen ei hänen mielestään ole mitään asiallista*

syytä, eli hän käsittää sen turhaksi/järjettömäksi, (3-) looginen subjekti ei tee hyödyllistä tekemistä tietämättömyydeltään, (4-) looginen subjekti ei suorita hyödyllistä tekemistä laiskuuttaan/mukavuudenhaluisuuttaan; (1+) loogisella subjektilla ei ole mitään kyseistä tekemistä vastaan, sillä hän pitää sitä hyvänä ja hyödyllisenä; (2+) looginen subjekti ei väitä kyseistä tekemistä vastaan, sillä siihen on olemassa painavia syitä, (3+) [ei esiintynyt], (4+) looginen subjekti ei suhtaudu kyseiseen tekemiseen täysin kielteisesti, sillä sen epämiellyttävyyden aste ei ole kriittistä.

HENNOA- ja RAASKIA-verbien merkityserojen selvittämiseksi määrittelen kaksi semanttista mallia: (1-) looginen subjekti ei ryhdy kyseiseen tekemiseen hienotunteisuudeltaan/sääliltään, joka liittyy vastuuntunteeseen, (2-) looginen subjekti ei ryhdy kyseiseen toimintaan sen takia, että hän on huolissaan taloudellisista seurauksista - hänen varovaisuutensa johtuu joko säästäväisyydestä tai taloudellisen hukan pelosta; (1+) [ei esiintynyt], (2+) looginen subjekti ryhtyy kyseiseen toimintaan, mutta hänen on pakko olla hyvin varovainen, sillä häntä aina uhkaa taloudellinen hukka.

		(1-)	(2-)	(3-)	(4-)	(1+)	(2+)	(3+)	(4+)
tahtoa	osuus	1,6%	98,4%	x	x	3,2%	61,8%	x	x
	esim.	13	14-18	x	x	9-12	19, 20	x	x
meinata	osuus	91,3%	8,7%	x	x	94,4%	5,6%	x	x
	esim.	24	25	x	x	23	26	x	x
malttaa	osuus	40,5%	x	35,7%	x	x	23,8%	x	x
	esim.	27-28	x	31-32	x	x	29, 30, 33	x	x
iljetä	osuus	90,0%	0%	0%	x	0%	0%	0%	x
	esim.	34-36	ei	ei	x	ei	ei	ei	x
kehdata	osuus	36,0%	33,0%	24,0%	x	31,0%	22,0%	3,0%	x
	esim.	38, 39	40, 41	42, 43	x	45	46	47	x
uskaltaa	osuus	6,1%	1,7%	92,2%	x	6,7%	1,5%	91,8%	x
	esim.	51	52	50	x	51	58	56	x
tohtia	osuus	2,0%	6,2%	91,8%	x	0%	0%	100,0%	x
	esim.	58	59	60, 61	x	ei	ei	62-64	x

		(1-)	(2-)	(3-)	(4-)	(1+)	(2+)	(3+)	(4+)
kannattaa	osuus	n. 2/3	n. 1/3	x	x	n. 2/3	n. 1/3	x	x
	esim.	67-70	71-74	x	x	75-77, 81	78-80	x	x
auttaa	osuus	0%	100,0%	x	x	100,0%	0%	x	x
	esim.	ei	82, 85	x	x	83, 84	ei	x	x
parata	osuus	100,0%	0%	x	x	0%	0%	x	x
	esim.	86, 87	ei	x	x	ei	ei	x	x
välittää	osuus	28,0%	31,0%	37,0%	4,0%	0%	0%	0%	0%
	esim.	88	89, 92	90	91	ei	ei	ei	ei
viitsiä	osuus	21,0%	52,0%	8,0%	19,0%	21,0%	42,2%	0%	36,8%
	esim.	93	94, 97, 98	95	96	99	100, 101	ei	102
hennoa	osuus	71,4%	28,6%	x	x	0%	0%	x	x
	esim.	103	104	x	x	ei	ei	x	x
raaskia	osuus	36,0%	64,0%	x	x	0%	100,0%	x	x
	esim.	105	106, 107	x	x	ei	108	x	x

Tabulka 18: Yhteenveto

Selitteet

- (1+), (1-) jne. ~ yksittäiset motivaatiot; merkintä sama kuin edellisessä tekstissä
- ei ~ tästä motivaatiosta ei ole esimerkkejä
- x ~ motivaatio ei esiintynyt
- osuus ~ osuus prosentteina tai murtolukuina kielteisissä || myönteisissä lauseissa
- esim. ~ esimerkkilauseet osasta ANALYZA (katso sivulta 27): kielteisiä || myönteisiä lauseita

8 Bibliografie

BLATNÁ, RENATA; ČERMÁK, FRANTIŠEK ET AL. 1995: *Manuál lexikografie*. Jinočany: H & H.

BYBEE, JOAN; PERKINS, REVERE; PAGLIUCA, WILLIAM 1994: *The Evolution of Grammar. Tense, Aspect, and Modality In the Languages Of the World*. Chicago, Londýn: The University of Chicago Press.

ČERMÁK, FRANTIŠEK 1985: *Česká lexikologie*. Praha: Akademia.

ČERMÁK, FRANTIŠEK 2001: *Jazyk a jazykověda: přehled a slovníky*. Praha: Karolinum.

ČERMÁK, FRANTIŠEK; HRONEK, JIŘÍ ET AL. 1994: *Slovník české frazeologie a idiomatiky: výrazy slovesné*. Praha: Akademia.

ČERMÁK, FRANTIŠEK 1993: *Základy lingvistické metodologie: nástin hlavních principů na pozadí obecné teorie vědy*. Praha: Karolinum.

FIALOVÁ, HELENA 2004: *Malý ekonomický výkladový slovník*. Praha: A plus.

FLEISCHER, WOLFGANG 1997: *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.

FRANKLIN, GENE F.; POWELL, J. DAVID; EMAMI-NAEINI, ABBAS 2006: *Feedback Control of Dynamic Systems*. Páté vydání. Upper Saddle River, New Jersey: Pearson Prentice Hall.

GIVÓN, T. 1989: *Mind, Code and Context. Essays in Pragmatics*. Londýn: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., Publishers.

GLÜCK, HELMUT 2000: *Metzler Lexikon Sprache. CD-ROM*. Directmedia, Berlín.

HAARALA, RISTO ET AL. 1990: *Suomen kielen perussanakirja*. Helsinky: Kotimaisten kielten tutkimuskesku, VAPK-kustannus.

HAKULINEN, AULI ET AL. 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinky: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

HAKULINEN, LAURI 1968: *Suomen kielen rakenne ja kehitys*. Třetí, doplněné a opravené vydání. Helsinki: Otava.

HAKULINEN, AULI; KARLSSON, FRED 1988: *Nykysuomen lauseoppia*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

HEINONEN, EIJA-RIITTA ET AL. 2006: *Kielitoimiston sanakirja*. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.

HAVRÁNEK, BOHUSLAV; JEDLIČKA, ALOIS 1986: *Česká mluvnice*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

HELBIG, GERHARD; HELBIG, AGNES 1993: *Lexikon deutscher Modawörter*. Lipsko: Langenscheidt.

IKOLA, OSMO 1974: *Laseenvastikeoppia. Nykysuomen lausevastikkeiden ja niihin verrattavien rakenteiden selvittelyä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

ITKONEN, TERHO 1997: *Kieliopas*. Helsinki: Kirjayhtymä.

KANGASNIEMI, HEIKKI 1992: *Modal Expressions in Finnish*. Helsinki: Studia fennica.

KIURU, SILVA 1977: *Suomen kielen kieltohakuiset verbit*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

KÖLLNER, WILHELM 1995: *Modalität als sprachliches Grundphänomen*. In: *Der Deutschunterricht*, ročník 47, 4/1995.

LAAKSONEN, KAINO; LIEKO, ANNELI 2003: *Suomen kielen äänne- ja muoto-oppi*. Helsinki: Finn Lectura.

LINDROOS, HILKKA 1984: *SUOMI-TŠEKKI-SUOMI TASKUSANAKIRJA*. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY.

MCENERY, TONY; XIAO, RICHARD; YUKIO, TONO 2006: *Corpus-based Language Studies: An Advanced Resource Book*. Londýn, New York: Routledge.

PAPAFRAGOU, ANNA 2000: *Modality: Issues In the Semantics-Pragmatics Interface*. Oxford: Elsevier Science.

PENTTILÄ, AARNI 1963: *Suomen kielioppi*. Druhé, opravené vydání. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY.

SADENIEMI, MATTI ET AL. 1973: *Nykysuomen sanakirja*. Helsinki, Porvoo: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, WSOY.

SCHIPPAN, THEA 2002: *Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.

SETÄLÄ, E. N. 1966: *Suomen kielen lauseoppi*. Helsinki: Otava.

SIRO, PAAVO 1964: *Suomen kielen lauseoppi*. Helsinki: Tietosanakirja.

TOGNINI-BONELLI, ELENA 2001: *Corpus Linguistics at Work*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.

TEUBERT, WOLFGANG; ČERMÁKOVÁ, ANNA 2007: *Corpus Linguistics. A Short Introduction*. Londýn, New York: Continuum.

VILKUNA, MARIA 2000: *Suomen luseopin perusteet*. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Edita.